

Joan Domènech i Moner

Lloret de Mar

QUADERNS
de la
REVISTA
de
GIRONA

21 MONOGRAFIES LOCALS

LLORET DE MAR

Joan Domènech i Moner

38 QUADERNS DE LA REVISTA DE GIRONA

DIPUTACIÓ de GIRONA
CAIXA de GIRONA

Quaderns de la Revista de Girona. Núm. 38

Sèrie: Monografies (Núm. 21)

Primera edició en català: juliol 1992

Tiratge: 3.000 exemplars

Edició:

Diputació de Girona/Caixa de Girona

Director de la Col·lecció:

Joan Domènech

Consell assessor:

Gabriel Alcalde, Narcís-Jordi Aragó, Joan Badia,
Lluís Bayona, Martí Cama, Narcís Castells,
Ramon Ceide, Josep Clara, Josep M. Corretger,
Marta Franch, Víctor Gay, Miquel Gil, Gaspar Jou, Jaume
Marquès, Enric Marquès, Jordi Mascarella,
M. Aurora Martín, Enric Mirambell, Joan Miró,
Joan Nogué, Carles Pàramo, Narcís Puigdevall,
Josep M. Rus, Josep M. Salvatella, Erundí Sanz,
Carles Sapena, Montserrat Vayreda, Josep Vicens,
Mariàngela Vilallonga, Carme Vinyoles.

Maquetació:

Pep Caballé

Redacció i administració:

Pujada a Sant Martí, 5. Telèfon (972) 205700.
Apartat de Correus 11, 17080 Girona.

Secretaria i distribució: Fina Poch.

Subscripcions: Nuri Sumsi.

Fotocomposició i impressió:

Alzamora Artgràfica, S.A. Olot

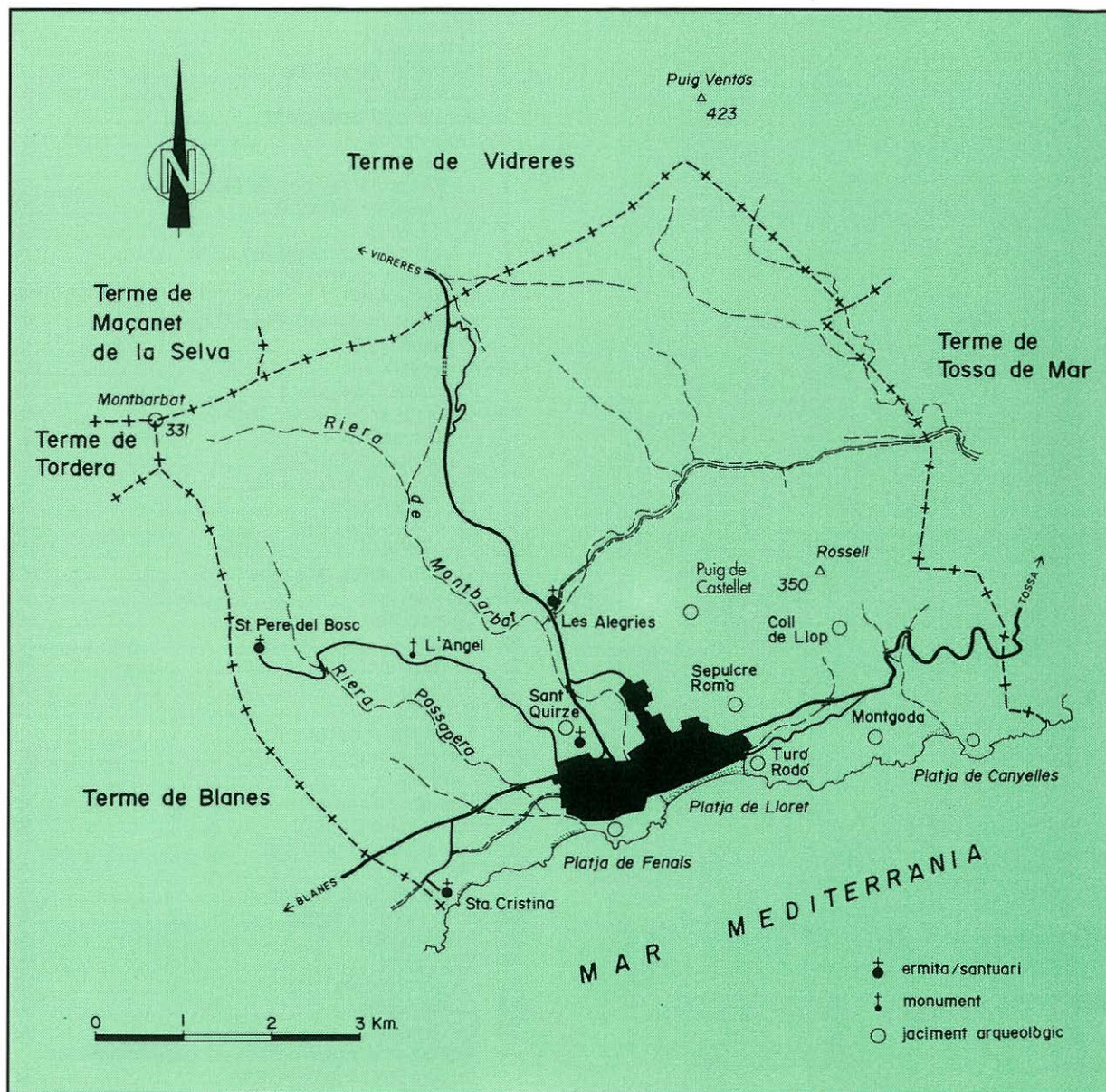
ISBN: 84-8067-003-7

Dipòsit legal: GI.1172/92

PORTADA: Capella del Santíssim
(Foto August Mas)

Índex

— Situació	5
— Cronologia	6
1 - Aspectes geogràfics	8
2 - Demografia	10
3 - Els primers pobladors	12
4 - Els romans	14
5 - L'edat mitjana	16
6 - La Pabordia del mes de Novembre	18
7 - La societat medieval	20
8 - Sant Quirze	22
9 - L'ermita de les Alegries	24
10 - L'església parroquial	26
11 - El segle XVI	28
— El temps de Jaume Felip Gibert	30
12 - El segle XVII	32
13 - El segle XVIII	34
— Francesc Campderà	36
14 - El santuari de Santa Cristina	38
15 - El Ball de Plaça	40
16 - L'aventura d'Amèrica	42
17 - Els lloretencs d'ultramar	44
18 - Els "americanos"	46
19 - Sant Pere del Bosc	48
20 - L'Hospital	50
21 - Tapers i altres artesans	52
22 - Els casinos	54
23 - La pagesia	56
24 - La pesca	58
25 - La guerra civil	60
26 - El franquisme	62
27 - El futbol	64
— Els altres esports	66
28 - L'ensenyament	68
29 - La premsa	70
30 - Entitats culturals	72
31 - Agrupacions corals	74
32 - Historiadors i prosistes	76
33 - Poetes	78
— Lloret vist pels literats	80
34 - El món dels artistes	82
35 - Els fotògrafs	84
36 - El turisme	86
37 - La democràcia	88
38 - L'urbanisme	90
39 - Les festes	92
— Bibliografia, agraïments i procedència de les fotografies i il·lustracions	94

Situació

El terme municipal de Lloret de Mar és situat a la zona costanera catalana i, junt amb Tossa i Blanes, forma la façana litoral de la comarca de la Selva, al començament —per la part sud— del que, a partir de 1908, ha estat conegut arreu per la Costa Brava.

Té la forma d'un rectangle lleugerament tombat cap al sud-oest i limita amb Blanes i Tordera per l'oest, Maçanet de la Selva i Vidreres pel nord i Tossa per l'est.

La Serralada Litoral li serveix de límit i el separa de la depressió pre-litoral, més concretament de la plana de Vidreres, a la qual accedeix per la carretera GE-680, superant alguns collets i, modernament, des de 1970, pel túnel de Montoriol. Aquesta és la carretera que uneix Lloret amb Girona i l'aeroport de Vilobí a través de la N-II i, a la vegada, amb l'autopista A-17, per Maçanet.

La carretera de la costa —la GE-682— comunica Lloret amb Blanes pel sud i amb Tossa per l'est i, indirectament, amb la resta del territori.

El terme té 48,9 km² i és força muntanyós i cobert de bosc. Part d'aquest, però, d'uns anys ençà, ha estat urbanitzat. Hi ha unes 60 urbanitzacions, sobretot de segona residència. El nucli principal de població es troba arran de mar.

Formen la costa un seguit de platges i cales. Des del torrent de Treumal al de cala Morisca, —límits de Blanes i Tossa, respectivament— trobem Treumal, Santa Cristina, la Boadella, Fenals, cala Banys, sa Caravera, la platja central de Lloret, sa Caleta, es Frares, cala Trons, cala Gran, Canyelles, cala Rajols i la Morisca.

El nucli urbà, amb el temps, ha sobrepassat pel nord la línia de la carretera Blanes-Tossa i per l'oest la riera i s'ha estès més enllà, creant els barris dels Pescadors, de Mas Carbó i Mas Baell, del Molí-Mas Vilà, de Puigventós i de Fenals.

Cronologia

- S. IV aC** Existeix ja el poblat ibèric de Montbarbat.
- S. III-II aC** Moment d'activitat en el recinte fortificat de Puig de Castellet.
- S. I dC** Principal època de funcionament de la factoria romana de Fenals, de fabricació de terrissa.
- S. II dC** Construcció d'una torre sepulcral romana.
- S. IV dC** Indicis de l'existència d'una basílica paleocristiana i d'una necròpolis a Sant Quirze.
- 966** Primera aparició documentada del nom de Lloret.
- 1002** El territori de Lloret se segrega del de Maçanet.
- 1079** Consagració de la primitiva parròquia de Sant Romà (avui ermita de la Verge de les Alegries).
- 1217** Donació, per part de Guillem de Palafolls, del castell i terme de Lloret al Capítol de Canonges de Girona.
- 1325** Jaume II dóna a Ot de Montcada el castell i terme de Lloret, cosa que planteja problemes de jurisdiccions entre els Montcada i el Capítol de canonges de Girona.
- 1372** El Capítol readquireix de Guillem Ramon de Lloret els drets sobre el castell i terme.
- 1388** Gastó de Montcada ven al Capítol de Canonges la jurisdicció alta i baixa de Lloret per 12.000 sous.
- 1446** Els lloretencs, amb el suport de la reina Maria, comencen a moure's per incorporar el seu territori a la Corona.
- 1522** S'obre al culte la nova església parroquial construïda arran de mar.
- 1591** El virrei Galceran de Borja dóna llicència als lloretencs per a imposar-se una taxa sobre el pa, el vi i altres mercaderies, a fi de recaptar diners per a la construcció d'una fortalesa.
- 1591-1608** Etapa del rector Jaume Felip Gibert.
- 1593** Noves constitucions municipals.
- 1607** Impressionant temporal que enderroca part de la torre de defensa i cases del voltant.
- 1694** Els francesos incendien Sant Pere del Bosc.
- 1703** S'institueix el vot d'anar a Sant Pere del Bosc en pelegrinatge cada primer de maig.
- 1716** Els jurats de la vila responen a l'intendent Patiño, detallant la situació de Lloret, les famílies que el formen i els recursos que té.
- 1764-72** Construcció de l'actual santuari de Santa Cristina. Abans hi havia una ermita petita.
- 1778** Decret de Lliure Comerç de Carles III, que afecta força el redreçament de l'activitat lloretenca.
- 1788** Revolta de pescadors, contra l'obligació de pagar el ribatge.
- 1790** Litigi dels lloretencs contra el Capítol de Girona per incorporar-se a la Corona, que dura 17 anys i els costa unes 40.000 lliures.
- 1812-1869** Durant aquest període es construeixen a Lloret uns 130 vaixells.

- 1848** S'exceptua Santa Cristina de les Lleis de Desamortització.
- 1855** S'estrena a Madrid l'òpera "Marina" de Camprodon i Arrieta, considerada durant molt de temps l'epopeia de Lloret.
- 1860** L'indià Nicolau Font compra l'heretat de Sant Pere del Bosc en virtut de les lleis de desamortització.
- 1867** S'autoritza l'enderroc de la vella torre de defensa.
- 1880** S'inaugura un nou Hospital, a dalt del Puig.
S'intenta fer passar el tren per Lloret.
- 1885** Apareix la primera publicació periòdica de la vila: "El Lloretense" (quinzenari).
- 1898** Inauguració de les obres de restauració de Sant Pere del Bosc.
- 1900** Inauguració del nou cementiri, que reunirà, amb el temps, un esplèndid conjunt modernista.
- 1914** Inauguració de les primeres reformes modernistes de l'església parroquial.
- 1917** Vaga general de les arts de pesca per discrepància amb el repartiment dels guanys.
- 1930** Representació de l'òpera "Marina" a les platges de Lloret.
- 1936-39** Període de la Guerra Civil, que suposa la destrucció de la decoració de les esglésies de Lloret i la pèrdua d'importantes obres d'art.
- 1950** Aparició dels primers turistes estrangers.

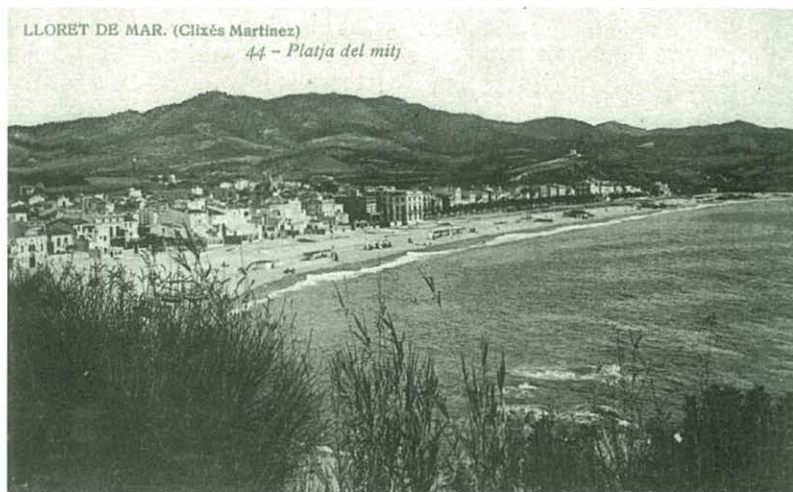
- 1955** Celebració del centenari de "Marina". Representació de l'òpera a sa Caleta.
- 1958** Lloret és declarat "Lugar de Interés Turístico".
- 1960** Portada de l'aigua potable des de Tordera.
- 1966** Celebració del Mil·lenari de la Vila. Santa Cristina és declarada "Fiesta de interés turístico".
- 1972** Decret del Govern declarant "paraje pintoresco" 13 sectors del litoral lloretenc.
- 1978** Inauguració del Casino de joc.
- 1985** Entra en vigor el nou Pla General d'Urbanisme.
- 1990** Cobriment de la riera.

Nucli urbà de 1879, sobre el planell actual. Observi's l'hipotètic eixample llavors previst.

ASPECTES GEOGRÀFICS

1

L'ídil·lic poble de principi de segle.

8

El relleu lloretenc forma part del batòlit granític de la Serralada Litoral i no assoléix altures remarcables. Es tracta, en tot cas, d'elevacions que, en general, depassen escassament els tres-cents metres, sobretot a la part septentrional, tocant al terme de Vidreres, i que, després, van disminuint progressivament fins a la costa, on els materials granítics formen, en alguns llocs, un front abrupte amb esculls, mentre que en altres la mateixa erosió de les roques i la posterior sedimentació ha facilitat la formació de les platges. L'aportació dels al·luvions ha generat, també, la creació de zones planeres a la part baixa del territori,

especialment a banda i banda de les rieres, on s'assentaven, fins fa ben poc —i encara en queden— les hortes lloretenques.

Els turons més destacats són el de Montbarbat (332 m), pràcticament a la convergència dels termes de Tordera, Maçanet i Lloret, el de Rossell (340 m), el puig d'en Pla (338), el Montgròs (332 m) i el puig d'Altamira (350 m).

La vila és situada arran de badia, a uns tres metres sobre el nivell del mar. El principal corrent fluvial és la riera de Montbarbat, anomenada així perquè neix arran d'aquest turó i del de Montoriol. Al llarg del seu curs

es veu nodrida per molts altres torrents, en especial pel que baixa de cal Barraquer i per la riera de Rossell, que se li ajunta prop de l'ermita de les Alegries. Desemboca a la part de ponent de la platja de Lloret, arran del racó conegut per sa Caravera, després d'un recorregut de 5.350 m i d'haver baixat un desnivell de 60 m (un 0'12 % de pendent). La riera lloretenca va ser canalitzada en el seu darrer tram (1950 m) en dues fases, els anys 1970 i 1982 i, últimament, ha estat coberta des de la seva intersecció amb la carretera GE-682 i la desembocadura, en una longitud de 500 m. Es tracta, naturalment, d'un torrent de règim mediterrani i, per tant,

està sec la major part de l'any, menys alguns dies de primavera i durant l'agost i el setembre, quan veu el seu cabal augmentat per les pluges estivals.

A la mateixa platja de Lloret, però per la part de llevant, hi desemboca l'anomenada riera de Pagueres.

A la platja de Fenals —que agafa el nom d'una planta gramínia que s'hi criava— hi desemboca la riera Passapera (topònim procedent del patronímic d'un mas pròxim), que procedeix de l'entorn de Sant Pere del Bosc.

Per la seva importància en la fixació dels límits, recordem el torrent de Treumal, que va a parar a la platja del mateix nom, contigua a la de Santa Cristina, i separa Blanes i Lloret, i el de la cala Morisca, que separa els termes de Lloret i Tossa.

El terme de Lloret té uns nou quilòmetres de costa, 3'350 dels quals corresponen a platja i, d'aquests, uns dos quilòmetres i mig són realment de costa baixa. La sorra de les platges lloretenques és granada, d'una grossor que no arriba a molestar si hom s'hi estira al damunt i que, en canvi, no queda adherida a la pell, cosa que agraeixen els turistes. Els qui han fet estudis submarins del litoral de Lloret no hi destaquen

elements d'interès. Parlen, només, de fons sorrencs i d'alguns indrets amb acumulació de còdols. A les platges lloretenques la profunditat s'inicia arran de sorra a base d'una mena d'escalons que els natius anomenen "fonsalets". Així, els aprenents de nedador parlen de ficar-se fins al primer fonsalet, fins al segon fonsalet, etc.

A nivell geològic, domina, tal com es deia, el granit, en forma de la roca dura característica o en procés de descomposició originant la gresa i, finalment, la

sorra i l'argila. Un dels components del granit —la mica— ha fet batejar un sector rocós de l'interior amb el nom de "Ses pedres lluidores". A la costa, l'acció del mar se suma a l'erosió i alguns blocs granítics o d'altra procedència adopten formes especials.

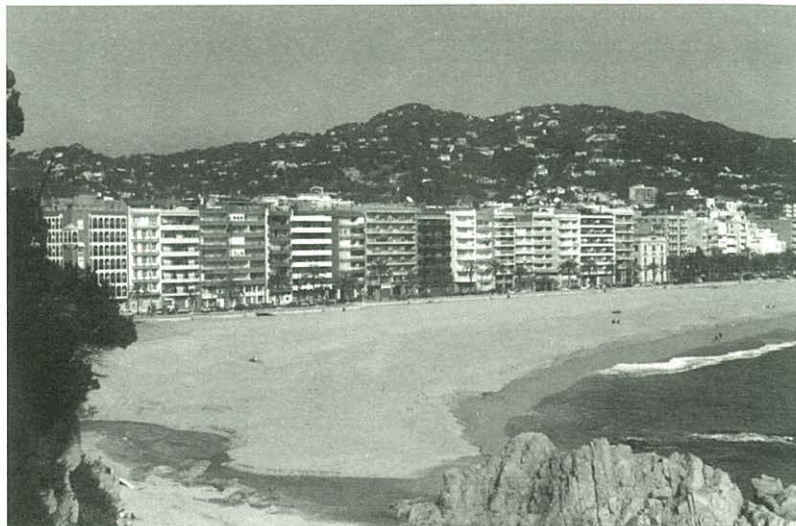
Entre els elements constitutius del sòl lloretenc sorprèn la presència d'una altra roca eruptiva, el basalt, que aflora en uns puigs immediats al mas anomenat "Cals Monjos", prop del santuari de Sant Pere del Bosc.

L'entorn de Lloret, en un gravat del s. XVII.

DEMOGRAFIA

2

La ciutat turística actual.

10

S embla que les dades més llunyanes de què es disposa sobre la població de Lloret es remunten al segle XIV. Al voltant de 1340, el nucli mariner tenia uns 35 caps de casa. Lògicament s'hi hauria d'afegir els habitants dels masos. En el fogatge de 1365-70 tenim ja una xifra global : 66 focs. En el de 1378 són 67. En definitiva, unes tres-centes persones.

A final del segle XV, passades ja diverses crisis generals —pestes, decadència econòmica, conflicte remença, guerra civil...—, Lloret té 52 focs. Ha disminuït el nombre d'habitants (ara uns 230). L'any 1502 -cinc anys després- hi ha 4 focs més. I, més tard, el

fogatge de 1515 indica un començament de recuperació : 84 focs (unes 380 persones). Es tracta, però, d'una recuperació lenta, ja que en 1553 la vila només ha augmentat amb 4 focs més (ara en té 88). Cap al final del segle la demografia es beneficia, com en altres llocs, de la presència d'alguns immigrants francesos.

El segle més important per a la transformació de Lloret fou el XVIII. Tenim notícies que l'any 1708 la vila tenia 229 cases. En el document amb què el Consell Municipal respon a les preguntes de l'intendent Patiño l'any 1716, el nombre de cases ha pujat a 238 i els habitants, matemàticament, són ara 819. Aquesta xifra es manté

pràcticament inamovible durant un temps. (El cens de 1719 dona la mateixa xifra de persones).

Tot seguit, la població augmenta considerablement i, cap al final del segle, l'any 1787, en el cens de Floridablanca, Lloret ja té 2.573 habitants. És el resultat d'una bona conjuntura econòmica, de la intensificació de la vida marinera, del comerç transoceànic que es consolida quan Carles III dona el Decret de Lliure Comerç (1778). N'és un bon indicador el fet que entre 1781 i 1807 moren 44 lloretencs a ultramar. Vol dir que devien ser molts més els que ja hi havien anat. En resum: Lloret durant el segle

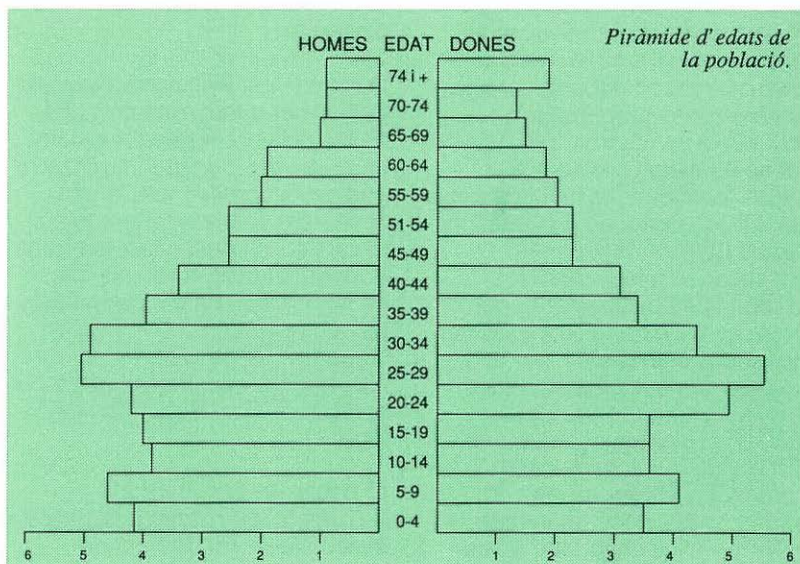
XVIII creix demogràficament a un ritme superior a altres poblacions semblants, de manera que aquest creixement està per sobre la mitjana comarcal i, fins i tot, la catalana. I aquest creixement, bé que no tan accentuat, es manté fins a mitjan segle XIX. L'any 1843 la població lloretenca assoleix la xifra de 3.157 habitants i el 1860 arriba al que serà el nombre més elevat durant molt de temps : 4.029 habitants. A partir d'aquí, la introducció del vapor, la progressiva desaparició de la marina velera els vaixells de la qual es construïen a les drassanes de Lloret entre altres, els conflictes colonials que impedeixen el comerç i que acabaran amb la pèrdua de Cuba el 1898 i alguns altres factors, propicien una davallada constant de la demografia de manera que la xifra dels quatre mil habitants no es tornarà assolir fins al cap de cent anys. Així ho reflecteixen les dades següents. L'any 1887, Lloret compta amb 3.318 habitants, el 1900 en té 3.242, el 1930 són 3.003, el 1940, 3.083, el 1950 —moment de l'aparició dels primers turistes i, per tant, d'inici de recuperació econòmica— 3.159; el 1960 ja s'arriba als 3.627 habitants, el 1965, 4.626; el 1970, 7.064; el 1975, 8.186; el 1982, 11.129; el 1986, 14.567.

Òbviament el creixement lloretenc des de 1950 ha estat bàsicament motivat per la immigració. Cal assenyalar que entre 1951 i 1981, per exemple, es comptabilitzen quasi 5.000 immigrants, la qual cosa vol dir que els nouvinguts superen ja la població autòctona. Aquesta població immigrada procedeix sobretot d'Andalusia, de les comarques barcelonines, d'Extremadura i de les Castelles.

Quant al sexe, actualment la població lloretenca pràcticament queda equilibrada. Amb dades de 1981, per exemple, hi ha un 49,83 % d'homes i un 50,17 % de dones.

Pel que fa a la piràmide d'edats actual, la de Lloret revela una caiguda general de la taxa de natalitat —la base de la piràmide és més estreta que la part mitjana— i es dedueix un major percentatge de persones entre 20 i 35 anys que a Catalunya i a les mateixes comarques gironines. La immigració ha fet que pràcticament no es notin els efectes de la baixada de la natalitat provocada per la Guerra Civil.

La crisi econòmica que s'ha patit últimament arreu d'Europa ha dificultat els negocis turístics i ha frenat el ritme de la immigració, actualment més aviat estancada.

ELS PRIMERS POBLADORS

3

12

L'home prehistòric ha deixat abundosos testimonis, sobretot per la rodalia. Per ordre d'antiguitat cal esmentar l'anomenada indústria lítica del quars -paleolític inferior- de la qual es troben freqüents mostres per les zones properes a la muntanya de Montbarbat. Aquest fet no és estrany, entre altres coses, perquè a les immediacions de Sils, en èpoques pretèrites, hi hagué un important estany, dessecat en temps moderns (1768 i 1845 bàsicament), que devia constituir un lloc freqüentat per animals diversos i, per tant, un punt de caça fàcil per a uns habitants no gaire allunyats, situats, evidentment, en zones més elevades, fora de l'àrea pantanosa. Utiltatges més perfeccionats i amb materials millors —sílex importat d'altres

zones— ens evoquen la resta d'etapes del paleolític. Ens referim sempre, però, a troballes superficials generalment disperses.

Després dels testimonis d'aquest passat tan remot, trobem ja els de les cultures històriques, com és el cas del món iber, civilització que devia dominar tota la part costanera amb els seus poblats situats al cim de destacats turons. A Lloret, la presència dels ibers és notòria tant en els dos poblats plenament definits —el Puig de Castellet i Montbarbat— com en altres nuclis que encara estan per estudiar —Turó Rodó, Coll de Llop, etc.

El poblal de Montbarbat —d'uns 5.700 metres quadrats de superfície— i el de Puig de

Castellet —d'uns 550 m².— van tenir la seva activitat en un període global que, a tenor de les dades que proporcionen les excavacions, podem fixar entre el segle IV i el II aC. Segurament serien abandonats a començament del segle II, a conseqüència de l'establiment dels romans.

Tant a Montbarbat com en el Puig de Castellet apareix ceràmica feta a mà en el mateix poblal i a torn, procedent, segurament de la mateixa regió, junt amb ceràmica d'importació —més aviat escassa— que ajuda a datar els jaciments amb més precisió. Al Puig de Castellet apareix ceràmica campaniana, àmfora púnica, etc. A Montbarbat es troba ceràmica de vernís

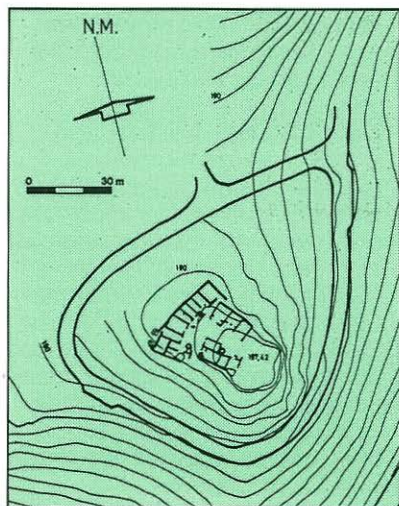

Poblal ibèric de Montbarbat.

negre, àtica. El que passa és que la naturalesa granítica del sòl, amb la seva acidesa, destrueix fàcilment el vernís i priva no sols de recuperar algun dibuix interessant, sinó de trobar ossos i altres elements de naturalesa orgànica, que s'han desfet amb el temps. Val a dir que els materials obtinguts són, en general, pobres.

En aquests poblats, cada recinte en forma d'habitació equivalia, sovint, a un estatge, on es desplegava bona part de l'activitat familiar i, a vegades, fins i tot convivien persones i animals. Hi trobem quasi sempre la llar —una mena de paviment circular d'argila amassada i cuita, a voltes amb fragments de ceràmica inclosos—, l'empremta

Plànol del jaciment de Puig de Castellet.

dels pals que sostenien els sostres de branques, canya o tovot i, fins i tot, el senyal dels pals que, distribuïts entorn del foc, sostenien els instruments necessaris per a coure el menjar. També es localitzen, tant dins les cases com fora d'elles, sitges que servien per a emmagatzemar material o, si més no, per a llançar les deixalles o la ceràmica trencada, sense descartar la possibilitat que alguna servís per a recollir aigua potable. A voltes, s'observen canals excavats a la roca verge, possiblement per a desguassos o per al drenatge de les instal·lacions.

El poblat del Turó Rodó, arran de mar, pels materials superficials que s'hi han trobat —fragments de dolia i d'àmfores, ceràmica campaniana, fusaïoles, pondus

de pedra pissarrosa, etc.— sembla un nucli ibèric però fortament romanitzat.

A coll de Llop, prop de la carretera de Tossa, es descobreixen muralles i restes de parets i també s'hi troben elements romans.

Els pobladors d'aquests nuclis ibèrics, pertanyien a unes tribus que, per la seva situació, eren una mica indiketes i una mica laietanes i tenien fonamentalment una economia de subsistència. Practicaven una rudimentària indústria —alimentària i tèxtil— però la seva activitat bàsica era l'agricultura, la ramaderia, la caça i, segons com, la pesca.

Vista aèria parcial del recinte fortificat ibèric del Puig de Castellet.

ELS ROMANS

4

14

Especial singularitat té la torre romana —avui en part reconstruïda— identificada per Joaquim Botet i Sisó l'any 1891, consistent en un monument sepulcral de forma prismàtica, de base quadrada, compost d'un basament separat de la resta per unes filades de tègula posades a manera d'ornamentació, un cos central una mica més estret i una espècie de terrat a la part superior, que segurament venia coronat, al seu moment, per un acabament de forma piramidal. Té una altura total de 4,15 m. A la part interior del basament existeix un buit ovalat on es dipositaven les cendres dels cadàvers incinerats. El monument —al costat d'un camí— devia pertànyer a algun propietari destacat i, al voltant, s'hi van

trobar restes d'altres familiars o servidors. També, una mica més cap a migdia, hi havia un mur de contenció de terres per a assegurar-ne l'assentament. A partir de les característiques del monument, del seu contingut i de la ceràmica recuperada, es pot datar a la segona meitat del segle II dC.

L'any 1984 es va excavar, arran de platja de Fenals, un jaciment situat en el que fou una antiga llacuna litoral —dessecada ja en temps dels romans— formada pel tancament de la desembocadura de la riera per un cordó sorrenc. El jaciment es va descobrir per diverses troballes casuals —fragments d'àmfores i una moneda de Domicià (83 dC)— realitzades en 1972. La posterior

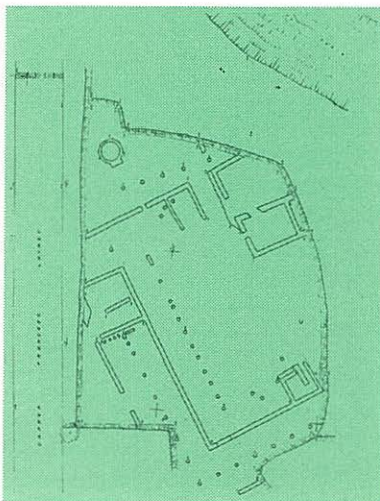
excavació parcial de les restes va posar de manifest una estructura de parets formant rectangles, alguns de grans dimensions sobretot quant a la llargada. Es tracta segurament, d'una mena de naus industrials on es comercialitzava la producció ceràmica que devia sortir dels forns existents allà mateix —alguns excavats, també—, i una bona quantitat de terra sigil·lada aretina importada que revela una relació comercial amb Itàlia i altres centres de la Mediterrània. Entre les marques dels ceramistes hi ha la d'Ateius, localitzada, també, en altres llocs de Catalunya. La platja de Fenals devia facilitar l'entrada i sortida de la producció de terrissa. El material trobat permet establir el moment principal de

La torre sepulcral romana. Excavacions de 1891.

funcionament d'aquesta indústria en el segle I dC.

La zona de Fenals no està gaire allunyada de l'ermita de Sant Quirze, on pel març de 1892 el lloretenc Joan Sala Fàbregas trobà la cimentació d'una estructura que continuava per sota el temple actual i en unes cavitats pròximes localitzà 34 esquelets humans, junt amb fragments de *tègules*, àmfores, un *pondus* de terrissa i una moneda de bronze de Constantí. L'any 1968, Carolina Nonell hi dirigí noves prospeccions, redescobrí part de l'estructura enterrada i set noves sepultures. La seva opinió és que es tractava de les restes d'una basílica paleocristiana. Possiblement es tracti, doncs, d'un temple cristià

Plànol del jaciment romà de Fenals.

Excavacions a la factoria romana de Fenals (1984).

baix-imperial amb la necròpolis al seu voltant.

També s'han trobat materials romans a Canyelles, a Santa Cristina, a la Montgoda i arran d'alguns camins antics.

El sepulcre romà

“ A algun rico hacendado, que residiera en el actual término de Lloret, atribuyo también el sepulcro descubierto; quien, como era entonces frecuente, habría querido que sus cenizas fueran depositadas en terreno de su propiedad, fuera de la población a tenor de lo que disponían las leyes, pero no en lugar tan apartado que no pudiesen ir a él a menudo sus deudos y amigos para depositar sus ofrendas, escondiendo con todo cuidado el nicho o cámara funeraria para evitar su profanación, conforme era costumbre, y rodeando el monumento de un recinto sagrado donde pudiesen en adelante colocarse los restos de los miembros de su familia y de sus servidores y esclavos.

A alguno de ellos debió pertenecer el osario, así como el otro enterramiento hallado, y reliquias de algún fúnebre banquete pueden ser los tres trozos de vajilla saguntina encontrados junto a la torre.”

(Joaquim Botet i Sisó : “Monumento Sepulcral Romano de Lloret de Mar”, Revista de Gerona, Vol. XVI núm 1. 1892.)

L'EDAT MITJANA

5

Sitja apareguda en les obres d'excavació i consolidació de les restes del castell (1966).

16

Lloret comença l'edat mitjana amb una població dispersa pel camp. El nom del poble apareix documentat per primera vegada l'any 966. Més tard, comencem a conèixer els senyors feudals del terme, els representants dels quals —si no ells mateixos— resideixen en un castell que s'ha aixecat arran de mar i que posseiran, successivament, del tot o en part, les famílies dels Cabrera, Montseny, Palafolls, Montcada, Cruilles i, sobretot, la Pabordia del Mes de Novembre del Capítol de Canonges de Girona.

D'un document del 1002 es desprèn que el comte de Barcelona Ramon Borrell havia

donat el terme de Lloret, separant-lo del de Maçanet, al vescomte Seniofred. Els vescomtes de Cabrera Guerau i Ermessenda posseeixen, en efecte, l'alou lloretenc en el segle X. Són, també, els fundadors del monestir de Sant Salvador de Breda, al qual faran diverses donacions, algunes localitzades a Lloret mateix.

A través dels esmentats vescomtes de Cabrera el territori lloretenc va ser transferit a Madona Sicarda —dona que fou del noble Humbert de Ses Agudes— mitjançant permuta de drets hereditaris que aquesta tenia en els comtats de Barcelona i Girona. En el seu temps es van

consagrar a Lloret la primitiva església de Sant Romà i una capella del castell (1079). Sicarda féu testament l'any 1104 i deixà diversos masos a la Canònica de Girona i el castell amb totes les seves possessions a dos fills seus, un d'ells Bernat Humbert, que era bisbe de Girona des de 1093. En virtut d'aquestes disposicions —i de les que, en el mateix sentit, va deixar consignades el bisbe— comença a intervenir el Capítol de Canonges de Girona en la història de Lloret.

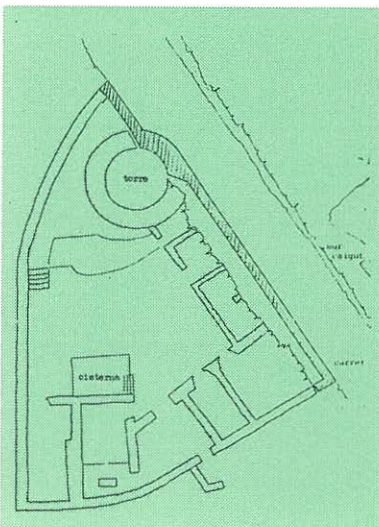
L'any 1217, Guillem de Palafolls féu donació, cessió i renúncia perpètua a favor del

Capítol de tot el que tenia en el castell i terme lloretencs.

L'any 1285 hi ha una invasió francesa de les terres catalanes i són incendiades diverses poblacions costaneres, entre elles Lloret.

En 1310 és feudatari del Capítol de Canonges —i així ho reconeix explícitament— el noble Guillem de Lloret. D'altra banda, Bernat d'Orriols, el 1319, presta homenatge al bisbe pels delmes de la parròquia lloretenca de Sant Romà.

Per acabar de complicar les coses, el 9 de març de 1325, Jaume II d'Aragó dona al noble Ot de Montcada en franc alou alguns castells que tenia en diversos llocs, entre ells a Lloret, amb tota la jurisdicció. El Capítol de la Seu de Girona, que creia que la jurisdicció era seva, va entaular el corresponent litigi contra els Montcada, resolt, en part, l'any 1327. La jurisdicció civil era exercida pels batlles de Lloret, elegits pel Capítol, i la criminal, pels batlles i oficials de la cúria de Llagostera, en nom dels Montcada. El problema acabà el 24 de maig de 1388 quan Gastó de Montcada vengué al Capítol la jurisdicció alta i baixa de Lloret per 12.000 sous i així els canonges concentraren tot el poder en una sola mà.

Plànol de les restes del castell de Sant Joan.

Obligacions dels lloretencs

“ Els vassalls del terme estaven obligats a prestar homenatge i jurament de fidelitat a favor del paborde i eren sotmesos a l'ajut militar d'host i cavalcada, servituds de guaita i bada en el castell en temps de guerra; a concórrer al viafós o sometent; al treball a les obres foranes, torre mestra i fossos del castell; al dret i ensems obligació de reculleta, o sia, recullir-se amb els seus béns movibles, joiells i bestiar al castell en cas de guerra; pagar la imposició del blat d'acapte, contribuir en talles i quèstes; donar part del peix de tall i el quartó dels animals spenyats. També els lloretencs restaven sotmesos a monopolis de la baronia, com el de la farga de destret, en la qual havien d'adquirir i adobar les seves eines, i l'anomenat del vi vell, que consistia que els vassalls no podien vendre el vi de les seves collites fins i tant que la pabordia no hagués venut el seu. La baronia era una mena d'estat autònom i el veguer de Girona només hi podia intervenir en casos excepcionals.”

(Josep Maria Pons Guri : *El llibre de Santa Cristina de Lloret*, Barcelona 1977).

El castell de Sant Joan, als anys vint.

LA PABORDIA DEL MES DE NOVEMBRE

6

18

El terme de Lloret no fou pas l'únic que va pertànyer al Capítol de Canonges de la Catedral de Girona. El patrimoni i els drets d'aquesta institució eren força més extensos i complexos. Per això, per a administrar tots els seus béns, en calia una distribució i el Capítol de Girona va repartir la gestió del patrimoni en dotze pabordies o prepositures, cadascuna de les quals portava el nom d'un mes de l'any. La que s'ocupava dels béns de Lloret era la Pabordia del Mes de Novembre. Cada pabordia estava regida per un preposit, paborde o administrador, que podia residir o no en la localitat administrada. El més normal era tenir-hi un representant : el batlle.

Llinda de la primera casa que la Pabordia tingué a Lloret a l'actual plaça d'Espanya.

El fet que l'autèntic senyor feudal de Lloret fos una institució d'eclesiàstics va estalviar als lloretencs problemes de caràcter bèl·lic i la seva vida fou, doncs, relativament pacífica. Tot i això, les relacions mútues entre senyor i vassalls foren, a vegades, tibants.

S'ha dit abans que el Capítol, en alguna ocasió, infeudà o vengué —amb dret de retracte— el castell i terme de Lloret a d'altres persones i, posteriorment, en recuperà els drets. Aquestes situacions originaven, en alguns casos, tot un cerimonial curiós. Per exemple, se'ns explica que, quan el dia 1 de maig de 1372 els canonges readquireixen de

Guillem Ramon de Lloret tots els drets que tenia sobre el castell i en alguns masos i bordes de les parròquies de Lloret i de Caulés, per 82.500 sous, el venedor, agafant l'apoderat del Capítol per la mà dreta, l'acompanyà a l'interior del castell, on li lliurà la clau de la porta, que va tancar i obrir dit apoderat i va expulsar el venedor en senyal de possessió del castell. Després, van passar a les terres de conreu. El venedor va entregar a l'apoderat diner en efectiu i fruits en senyal de possessió de la tasca i altres rèdits. Tornats al castell, el venedor va posar en mans de l'apoderat

una trompeta i uns assots, símbols, respectivament, del dret de manar i de castigar, conforme corresponia per la possessió de la jurisdicció civil. El venedor, Guillem Ramon, donà coneixement al poble, allí congregat, de la venda feta i va absoldre homes i dones del sagrament de fidelitat i homenatge que fins llavors li devien. Els presents, tot seguit, van jurar ser fidels i leals a la Pabordia. Després, van baixar al port de mar per fer efectiva la possessió del delme del peix, que va tenir lloc amb el lliurament d'una porció de bogues i sorells que havia pescat Bonanat Pujol. Després, l'apoderat del Capítol va constituir batlle del castell i del seu terme el jove Sureda, i nomenà corredor públic Arnau Domènech.

La dependència del Capítol de Canonges de Girona durà fins a principi del segle XIX tot i que ja en 1446 els lloretencs demanaren la incorporació a la Corona i la reina Maria, com consta en documents posteriors, els atorgà protecció perquè poguessin iniciar el plet. Com a conseqüència de la tibantor entre la Pabordia i la gent de Lloret, en alguna ocasió va haver-hi algun episodi violent. En 1451, per exemple, un despatx de la reina Maria mana aclarir la mort del lloretenc Gaspar Guirat, que

havia estat maltractat pel Prepòsit.

De tant en tant, la gent de Lloret havia de renovar el reconeixement de la seva dependència al senyor, en aquest cas el Capítol, i es redactaven els corresponents capbreus. En un del 12 de maig de 1373 s'esmenta una possessió anomenada Sant Joan "in riaría vocada de las Pagueras" que el rector Josep Rovirola, del segle XVIII, identifica com una possible antiga església desapareguda, de la qual diu haver vist restes, i que Joaquim Botet i Sisó nega, assenyalant que les restes són d'una torre sepulcral romana.

Els plets entre els lloretencs i la pabordia van sovintejar. En 1374 el canonge paborde Bernat Oliver s'enfronta a la gent de Lloret sobre el dret de recollida en cas de guerra, l'obligació de fer obres al castell, serveis de bada i guaita i altres drets de la baronia. Hi ha una sentència de Pere Vilana de 1376 confirmant les obligacions dels lloretencs.

A l'arxiu de la Catedral de Girona hi ha 35 lligalls d'abundosa documentació — pràcticament inèdita — sobre la Pabordia i Lloret.

*La nova casa del
Capítol, a la plaça de
l'Església, aixecada
el 1585.*

LA SOCIETAT MEDIEVAL

7

20

El Lloret de començament de l'edat mitjana era un poble rural, de població dispersa, formada bàsicament pels habitants dels masos. El centre espiritual era la parròquia de Sant Romà, avui ermita de la Mare de Déu de les Alegries. La gent, doncs, vivia del camp i del bosc.

A poc a poc, però, s'anaren establint algunes famílies arran de mar, segurament a partir del moment en què fou bastit el castell de Sant Joan, prop de la platja de Fenals, el qual donava una certa protecció i facilitava refugi segur davant dels possibles atacs marítims.

Aquests habitants d'arran de mar comercialitzaven els

productes de l'interior, essencialment la llenya, la fusta i el carbó, practicaven la pesca i la navegació de cabotatge que, paulatinament, va anar agafant més volada.

La pagesia, però, continuava essent important i són abundoses les referències documentades. Ben aviat, per cert, comencen a haver-hi petites discòrdies entre els pagesos i els "habitants del port" sobre els emprius, és a dir, sobre l'aprofitament dels boscos comunals. Per una sentència de 1346 s'establí que aquests emprius dels boscos eren dels homes de la pagesia però que els de mar podien aprofitar-los per a treure'n bigues per a les teulades,

cabirons i altres elements necessaris, com també pals i brucs per a tancar els horts, aspres i forcadells per a les vinyes i eres, però no hi podien fer llenya ni tallar plançons d'alzines, roures, verns o altres arbres de fusta. En canvi, hi podien glanar o sia recollir aglans.

A mitjan segle XIV la pesta bubònica féu veritables estralls arreu. Lloret no fou una excepció i quedà pràcticament despoblat, amb molts masos abandonats.

Els qui habitaven vora la platja, van patir, a més, l'atac dels

El recinte del castell de Sant Joan, després de les obres de neteja i consolidació dels anys vuitanta.

genovesos al voltant de 1355, que comportà incendis i destruccions. Fins i tot va resultar-ne afectat el castell, ja que al cap d'uns anys (1374) va haver de ser reconstruït, feina en la qual van haver de participar els homes de Lloret.

Eren èpoques difícils. El 24 de novembre de 1391 hi ha una assemblea general dels homes del port, terme i parròquia de Lloret, aplegats al cementiri de la vella església de Sant Romà, per a nomenar síndics i procuradors que puguin manllevar i constituir censals morts per a recollir diners davant les necessitats de la població. El 8 de maig de 1443 venen censals morts per valor

de 6000 sous, que es destinen a la importació de 700 sextercis de blat, que en aquell moment era l'aliment bàsic. Precisament, una mala collita d'aquest cereal determinava de seguida autèntiques crisis de subsistència.

A final del segle XIV havien fixat el seu domicili a Lloret uns quants forasters i, fins i tot, algun pagès de remença escapat del seu anterior lloc de residència. Malgrat les penúries, els lloretencs van contribuir a les noces de donya Elionor, filla de Ferran d'Antequera, aportant 40 florins d'or i 8 sous, a raó de 8 sous per cada un dels 67 focs de la població.

Comerç i subsistència

“L'any 1397, el paborde del mes de novembre a la Seu de Girona, “dominus directus” de la vila, concedeix a Lloret, en emfiteusi (o potser tornar a concedir) terres, vinyes i masos que llavors eren ròncecs”.

“Entre 1439 i 1447 s'enregistren tan sols 12 arribades a Barcelona procedents de la costa catalana de llevant (1 de Llavanes, 1 de Mataró, 2 de Pineda, 1 de Roses, 4 de Lloret, 2 de Sant Feliu, 1 de Blanes)... Hom no coneix les mercaderies transportades (exceptuant la càrrega de llenya embarcada a Lloret per Vicenç Tomàs i descarregada el 2-7-41), però és molt probable que es tracti de llenya.”

“El 6-2-1464, el capità de Lloret ordenava d'aturar la primera embarcació carregada de blat, ja que les reserves de queviures s'estaven acabant. I ho justificava, perquè aquella mateixa decisió havia estat presa a Sant Feliu, Palamós i Tossa.”

(Mario Zuchitello : *El comerç marítim de Tossa a través del port barceloní (1357-1553)*, Tossa 1982).

El castell de Sant Joan als anys vint.

SANT QUIRZE

8

Antiga fotografia de l'ermita.

22

Les troballes realitzades al voltant d'aquesta ermita podrien justificar l'existència d'una primitiva església paleocristiana i d'una necròpolis adjunta. Durant un temps es va creure que els 34 esquelets trobats per Sala Fàbregas l'any 1892 podien correspondre als morts d'una batalla ocorreguda en aquell indret. Com que Carolina Nonell en va localitzar set més en les excavacions de 1968-69, vam aprofitar aquestes restes exhumades últimament —ignorem les altres on paren— per a estudiar-les amb l'odontòleg Ernest Adler. Per la mida de l'espai retromolar dels maxil·lars —un dels bons indicadors— es confirma l'antiguitat dels esquelets i la seva pertinença a l'època romana. I de l'estudi de

les dents de quatre dels cranis es dedueix la pertinença a un parell d'individus d'uns seixanta anys, un altre d'uns setanta i una criatura d'uns set. Aquesta mostra fa pensar que la gent enterrada era diversa i que devia ser una necròpolis romana deslligada de qualsevol fet bèl·lic recollit per la tradició.

Hi ha qui assegura que, segons un llibre abans conservat a la biblioteca del convent de Blanes, l'església de Sant Quirze fou construïda en el segle VI. Una consuetat explica, en canvi, que segons la tradició, havia estat edificada per Carlemany (òbviament, deu voler dir en el seu temps). Igualment diuen diverses notes que l'esglesiola fou posada inicialment sota l'advocació dels Reis Mags.

S'escriu, també, que fou destruïda en el segle IX pels àrabs i reconstruïda en el segle següent. Els genovesos la incendiaren en el segle XIV

—això sí que ja està més comprovat— i fou tornada a bastir tot seguit. En el segle XVII s'hi feren diverses obres —en 1654 fou enguixada, en 1676 s'hi posaren portes noves...— però la reforma principal degué tenir lloc entorn del 1730, data en la qual ha quedat constància de l'actuació de diversos mestres de cases blanencs i de l'adquisició de rajols, cabirons, calç, bigues, 370 teules, argila i sorra, un retaule nou, etc.

Un rector contemporani, Genís Pagès, diu —poc després— que l'ermita ja està reedificada i

demana al bisbe de beneir-la a fi que el 16 de juny ja s'hi pugui celebrar la festa anyal. Segurament que la innovació més recent foren els esgrafiats que l'any 1935 hi féu Adrià Gual a l'actual façana principal (encarada al SE).

De l'observació de l'obra actual sembla deduir-se que l'ermita té dues parts diferenciades, almenys en planta : la que correspondria a l'antiga ermita medieval i que ara ocupen les dues sagristies i l'espai de l'altar major, i la que avui serveix de nau per als fidels i que, ahora, és situada en un nivell més baix. Aquesta darrera correspondria a una ampliació del segle XVIII, com hem insinuat abans. Referint-nos a la primera part, descobrim l'entrada primitiva —ara tapiada— per la façana que dóna a migdia (exactament al SW), amb una porta adovellada, amb una finestra a cada costat, una en el seu lloc original —també tapiada— i una altra, potser afegida després, a nivell més elevat. A la part inferior d'aquesta façana i també en les altres d'aquesta part antiga —les parets de les quals estan formades, sovint, amb materials de procedència romana— s'utilitzà encara l'argila com a material d'unió de les pedres. La primitiva ermita medieval tindria uns 4'5 metres d'amplada per 10 de llargada. L'ampliació del segle XVIII va convertir la planta del santuari en una mena de quadrat de 10,5 de costat, aproximadament.

L'ermita de Sant Quirze és, doncs, la més antiga de Lloret. En efecte, ja s'esmenta el 8 de gener del 1079 quan és consagrada la de Sant Romà (avui ermita de les Alegries) dient :
 " A meridiei parte similiter terminatur in parrochia Sti. Ioannis in valle marina et sic vadit per ecclesiam Sti. Chirici".

Durant molt de temps, cada 16 de juny, se celebrava un aplec a l'ermita i es ballaven sardanes a l'era de la masia pròxima de can Fornés. Després de la guerra civil i, sobretot, amb la nova democràcia, s'ha intentat recuperar la festa en diverses ocasions , però no s'ha consolidat prou. Per acabar d'adobar-ho, dins la dècada dels setanta fou espoliada en diverses ocasions i en foren robades quatre imatges barroques de talla.

L'altar major, barroc, les imatges del qual foren robades dins la dècada dels setanta.

L'aplec (al voltant de 1920).

L'ERMITA DE LES ALEGRIES

9

L'ermita, l'any 1896.

24

És la primitiva parròquia de Lloret quan aquest era un poble més aviat de pagès. Estigué dedicada a sant Romà. El terreny per a l'edificació del temple i per al cementiri corresponent, uns trenta passos al voltant, —d'aquí el nom de la Sagrera amb què era conegut el barri—, fou donat per Sicarda, senyora del castell i terme de Lloret, vídua del noble Humbert de Ses Agudes. A la consagració de l'església, feta pel bisbe Berenguer Wifred el 8 de gener de 1079, van assistir la senyora Sicarda i els seus fills, un dels quals —Bernat Humbert— seria, precisament, el següent bisbe de la diòcesi (1093-1111), mort en una expedició a Palestina.

Els successius aniversaris d'aquesta consagració devien anar-se celebrant de forma constant fins que, passat molt de temps, es devia perdre la noció de l'origen de la festa religiosa del 8 de gener i sorgí paral·lelament una mena de llegenda substitutòria: "la missa del traginer". Es contava, en efecte, que un traginer havia passat un dia per davant de l'ermita i hi havia vist gent a dins. S'hi celebrava missa. Sorprès, el traginer s'hi afegí, diposità el seu donatiu a la bacina a l'hora de l'ofertori i quan s'acabà la cerimònia, seguí la seva via. Més tard, arribat a vila, comentà el fet. Ningú no sabia res d'aquella missa i tothom s'estranyava de les seves afirmacions. Ho

anaren a comprovar. En efecte, a la bacina hi havia la moneda dipositada pel traginer, els ciris tenien senyals d'haver cremat feia poc i un olor d'encens planava sota la volta de l'ermita. Van creure que es tractava de les ànimes dels devots de l'església que volien una missa cada any i, a partir de llavors, cada set de gener, s'hi anà a dir missa amb un record especial per als difunts. Actualment, aquesta missa s'ha traslladat al mes d'abril, a la diada de Sant Jordi i s'aprofita per a fer un petit aplec, amb sardanes incloses.

De tradicions i rondalles entorn d'aquesta ermita n'hi ha més. Esmentem, per exemple, la d'aquella rica Senyora del mas

Rossell de Cavallers, que baixava a missa els dies de festa, a cavall, i els escolans, en veure-la arribar, corrien a avisar el capellà, dient : "Encengui, encengui, mossèn Creixell / que ja davalla la Senyora de Rossell". La melangia que li donà la viduetat va conduir la dama a alguns capricis gastronòmics que l'arruïnaren —només volia menjar el moll de l'os dels animals— i acabà demanant caritat per les masies. En una li van donar pa i nous, i ho trobà tan exquisit que exclamà : "Si hagués sabut que pa i nous era tan bo./ encara seria senyora de Rossell, que ara no en só." Idèntica llegenda s'atribueix, de totes maneres, a la Senyora del Noguer de Segueró, a la del castell de Quermançó, etc.

Consta que, antigament, l'ermita era coneguda també per Nostra Senyora de Palom o Palou.

Quan, en 1522, s'alçà la nova parròquia de Sant Romà, arran de mar, l'antiga esglésiola rural fou coneguda per "l'església vella" o "la Mare de Déu Antiga". Més tard, passà a ser l'ermita de la Mare de Déu de les Alegries.

Té característiques de construcció romànica, si bé reformes modernes —després de la guerra civil— l'han

desfigurada, especialment per la part del campanar, al qual s'afegí un pis d'arcades i es coronà amb uns falsos arcs llombards de ciment i una teulada poc adient, de teula de colors, vernissada.

A l'interior, l'any 1913, el pintor Calandria —segons E. Fàbregas— hi pintà sis murals —incorporant-hi la cara de personatges de l'època— amb la representació dels misteris de Goig i l'Ascensió del Senyor.

La seva festa principal se celebra el 8 de setembre —o diumenge més pròxim—, amb un aplec molt concorregut. A l'antiga sagristia, d'ençà d'uns

anys, s'hi ha muntat un petit museu amb les ofrenes fetes a la Verge al llarg dels temps.

El 8 de setembre de 1991 s'ha instal·lat una imatge nova a la fornícula de la façana. Segurament, però, que abans l'entrada principal a l'ermita era pel cantó de migdia, on hi ha l'obertura de pujar al cor.

A peu de carretera, abans d'emprendre la pujada cap al santuari, hi ha una petita capella dedicada a la Verge, amb una imatge d'alabastre, moderna, que va fer esculpir una devota que guardava un braç de l'anterior imatge, destruïda en la guerra civil.

L'ofici del dia de la festa (8-9-91)

L'ESGLÉSIA PARROQUIAL

10

26

El primitiu temple parroquial de Sant Romà, consagrat l'any 1079, quedava massa a l'interior. En el segle XV ja s'havia consolidat un nucli urbà arran de mar i, per això, els lloretencs decidiren construir-hi una nova església. Tot i que el bisbe ja concedí indulgències en 1445, no fou fins al 22 de juliol de 1509 que es posà la primera pedra en el lloc anomenat precisament "Sa Carbonera", perquè era on s'acumulava el carbó per ser comercialitzat per via marítima. Les obres reals començaren el primer de març de 1510 i en varen tenir cura els picapedrers gironins Bartomeu Roffí (pare i fill) i Pere Capvern. Van acabar-se l'any 1522 i el cost total fou de

tres mil lliures, el triple del que s'havia previst.

L'església fou bastida dins l'estil gòtic català. Estava dotada d'elements de fortificació (porta llevadissa, per exemple) i, al començament, devia tenir una nau única. Després, durant la resta del segle XVI i del XVII, es devien construir altres dependències i, sobretot, capelles laterals segons es dedueix d'informacions sobre diversos altars i retaules. El de l'altar major fou encarregat pels jurats de la Universitat de Lloret, l'any 1541, als pintors Pere Seraffí -conegut per "lo Grec"- i Jaume Fontanet i, costà unes 1.300 lliures que es van acabar de pagar el mes d'octubre de 1559.

La capella del Santíssim i les seves immediacions formaven un notable conjunt modernista, destruït, en bona part l'any 1936.

L'augment demogràfic dels segles XVIII i XIX va fer pensar als fidels i al clergat lloretenc que l'església era petita i que calia construir-ne una de nova. S'encetà la discussió de si s'havia de fer al mateix lloc o a dalt del Puig. Cada cap de casa va donar l'opinió. Pel setembre de 1815 es registrà en document el resultat final. Guanyaren els partidaris de fer l'església nova a dalt del Puig per 393 vots contra els 118 que la preferien "a baix". Però va passar el temps i l'església nova no es féu.

A començament del segle actual, el potencial econòmic concentrat a Lloret, sobretot amb el repatriament de capital dels “americanos”, i la influència del sacerdot lloretenc Agustí Vilà i Domènech, que el 1909 havia estat nomenat canonge de la seu gironina i en fou vicari capitular, van fer possible una gran reforma del temple parroquial. Sobre la base gòtica, l'arquitecte Bonaventura Conill i Montobbio (1876-1946), oriünd de Lloret, aplicà el corrent decoratiu modernista i aconseguí un conjunt espectacular, que tenia reminiscències bizantines, musulmanes i renaixentistes i on el treball dels artesans —el metall, els vitralls, la pedra, els mosaics d'estil venecià, les composicions a base de trencadís, etc— va donar a l'església una gran vistositat i, alhora, la va fer discutida.

Tant l'exterior com l'interior van resultar molt sumptuosos. L'altar major fou renovat i el retaule disposat d'una altra forma. Grans artistes van col.laborar en la construcció i decoració dels altars. De l'escultor Enrich eren les imatges de sant Sebastià i de santa Llúcia i els relleus de sant Isidre i de la Verge de la Mercè. La Puríssima Concepció, sant Antoni, sant Josep i el grup del Santíssim Sagriment eren de Josep Llimona. La Verge del Roser, de Clarassó. Joan

Llaverias pintà el retaule de la Mare de Déu del Carme.

Les obres de restauració es van estrenar el 23 de juliol de 1914. L'any 1916 es va inaugurar la capella del Santíssim Sagriment, pagada íntegrament pel banquer lloretenc Narcís Gelats, resident a l'Havana. I també es va posar la primera pedra del que seria la Casa Rectoral i les Escoles Parroquials, inaugurades l'any 1920.

La revolta de 1936 suposà la destrucció de quasi tota la

Interior del temple abans de 1936.

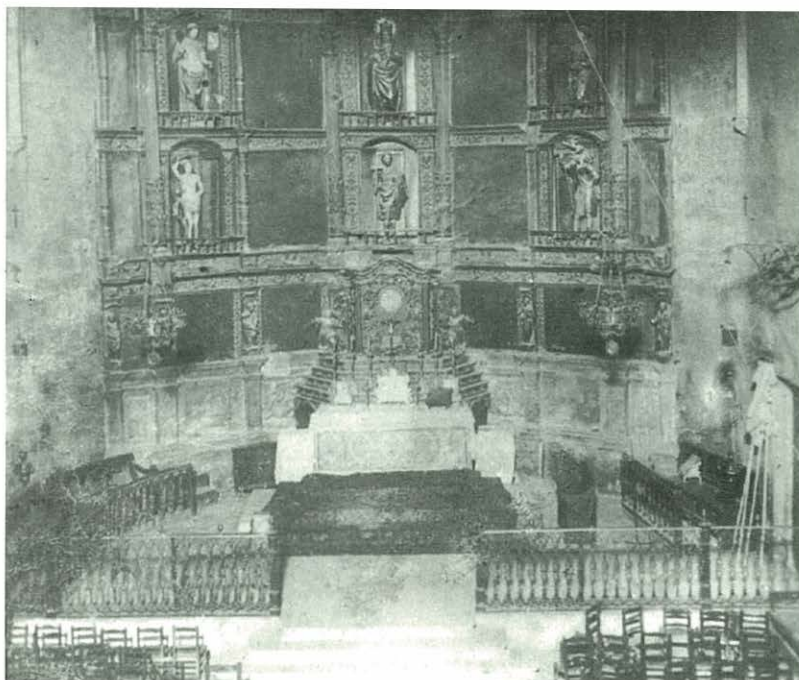

Exterior de l'església parroquial, originàriament gòtica i després impregnada del corrent modernista.

decoració modernista. Sortosament, les pintures de Pere Serafí i Jaume Fontanet es van conservar, junt amb unes teles barroques de grans dimensions, possiblement del segle XVII. Després, l'església ha estat restaurada, encara que sense gaire riquesa artística. Val la pena destacar, només, la marededéu de Loreto i un santcríst de l'escultor Enric Monjo (1896-1976) i una Dolorosa, de petites dimensions, de Ramon Amadeu (1745-1821).

EL SEGLE XVI

11

*El retaule
renaixentista primitiu,
amb les pintures de
Pere Serafi i Jaume
Fontanet (1555).*

28

Amesura que s'avança en el temps, més es consolida el nucli marítim de la vila i, a poc a poc, serà el que concentrarà la població. La pagesia perd importància i la seva activitat només és una part —i no gaire decisiva— de la vida lloretenca.

Comença el segle XVI amb l'actuació del batlle Pere Fàbregas, en temps del qual s'intenta assegurar la integritat de les terres de vora el mar davant dels temporals i de les crescudes de la riera, a fi que no s'arrossegui més terra i sorra. Van construir una muralla de pals. El nom que es donà a l'obra (una "palissada"), deformat amb el temps ("Sa Pallissada"), serví per a definir

tota la zona de terreny erm immediata a la platja i, per extensió —atès que hi solien anar a tirar runes i escombraries— qualificà qualsevol lloc brut i desordenat.

La importància adquirida pel nucli urbà d'arran de mar exigí la construcció d'una nova església parroquial entre 1510 i 1522.

L'any 1534 els turcs saquegen Lloret. En 1548 tornen a rondar les costes gironines. És l'època de Solimà el Magnífic. Diversos lloretencs són fets captius, entre ells Nicolau Albà i Bartomeu Passapera. Abans (1531) ja havia estat agafat Joan Francès mentre navegava

en una embarcació del patró també lloretenc Gaspar Maig. El 17 d'agost era capturat Gaspar Milosant, i el 23 de juliol de 1556 Antoni Marcial Durall i Gaspar Garriga. Aquestes incursions de pirates deixen la gent atemorida i s'inicien obres de fortificació. En document del 14 d'octubre de 1559, Martí Guerau de Cruïlles, com a senyor de Lloret, dona llicència a Joan Plantí, àlies Pla, pagès de dita parròquia, per a edificar una torre prop de la seva casa, dotada de merlets i fossos necessaris i amb la corresponent artilleria.

El 17 de setembre de 1591, el virrei Pere Lluís Galceran de Borja en nom del rei Felip III, dóna llicència als jurats de Lloret per a imposar una tasca sobre el pa, el vi i altres mercaderies que es venguin o comprin a la vila, per terme de 25 anys, per tal de poder pagar la construcció d'una fortalesa. Possiblement aquesta sigui la que ocupà un lloc pròxim a l'actual Casa de la Vila i que fou derruïda per acord de 1873. També s'anaren fent altres obres de defensa. I és que els atacs, sobretot per mar, sovintejaven. Molts eren els lloretencs que queien captius. En 1597, per exemple, no es va poder renovar l'Obreria de Santa Cristina perquè els obrers que havien de cessar estaven presos en terra de moros.

Durant el segle XVI hi va haver força immigració a les terres catalanes, sobretot a causa de les guerres de religió que hi havia a França entre 1567 i 1594. A Lloret es troben documentats un parell de serradors procedents de Clermont, Robert "Barbadaurada" i Anni, i dos capellans, Ramon Caidé, procedent de Castres, i Joan Pau de Clapés, de Pau. A la capella de Santa Cristina hi ha un guarda, també francès, anomenat Joan Bassó.

El segle XVI és el de construcció de l'església parroquial. Aspecte de les golfes de l'edifici.

Tot i les complicacions esmentades (atacs, captivitats, etc.), els lloretencs del segle XVI fan esforços per tirar endavant les seves obres i materialitzar les seves devocions. D'aquí que l'església parroquial s'embelleixi amb nous retaules —el de l'altar major (1553), el del Roser (1595), el de Ntra. Sra. Antiga (aquest restaurat) (1599), etc.— i altres milloraments (campanes, armaris,...) La vida civil també canvia: els caps de casa deixen de reunir-se assembleàriament a la platja, convocats a so de corn i, a partir de final de segle, elegeixen representants que es reuneixen a la torre, cridats a toc de campana.

Les noves ordinacions de 1593

" Item. Ordenam que los Jurats hajan de anar assenyalsats ab clotxes llargues de contray (?) fins a terra, ab gira vermella de grana, conforme la honestat de lo offici requireix, preses totes tres cada any noves de una mateixa pessa, les quals tots tres junts hajan de treure lo primer diumenge de la Quaresma ab una gorra de contray plana, per lo gasto de les quals per a ara lo concell constitueix per cada Jurat dotze lliures moneda barcelonesa."

(transcripció d'Esteve Fàbregas i Barri)

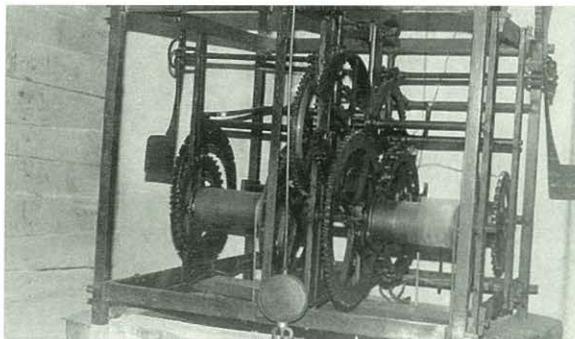

La vinguda del rector Jaume Felip Gibert aportà dinamisme a la parròquia i al seu entorn, i influí tant per la personalitat del clergue com per la seva feina de notari -en virtut de la qual assistia als Consells Municipals- en la vida i en els costums dels lloretencs. Jaume Felip Gibert, que prengué possessió del càrrec pel novembre de 1591 i morí a Lloret el 1608, venia de Barcelona, cosa que es nota per les seves referències a la Seu d'aquella ciutat -on s'havia format i d'on fou mestre d'accent- i a l'església dels sants Just i Pastor.

Mn. Gibert era doctor en sagrada teologia i, per tant, home d'una certa cultura i d'esperit renaixentista, el tarannà del qual xocava, sens dubte, amb un Lloret d'ambient encara massa medieval. Per això va influir aviat en el funcionament de les assemblees municipals. A partir de 1593, per mà de J.F. Gibert es redacta "Lo redrés nou" i s'estableix un Consell Municipal integrat per 70 homes i 15 pagesos, que es reunirà a la torre. L'elecció dels càrrecs principals, però, es continua fent a l'església, per la Candelera, en presència del poble.

"Lo Redrés Nou" o noves constitucions locals contenen detallats tots els mecanismes de govern del nou Consell Municipal.

Jaume Felip Gibert reorganitzà la vida parroquial, reformà les confraries —la del Roser, per exemple—, en creà de noves —la del Santíssim Sagrament i del Sant Crist—, va fer construir mobiliari adient per a guardar objectes i instrumentària litúrgica, féu l'inventari de les relíquies que hi havia —23—, recuperà devocions i tragué mals costums -les dones entraven i sortien de missa per anar a mirar si l'olla bullia!—, comprà noves campanes, introduí llibres de comptabilitat en les confraries i obres pies, féu restaurar retaules i pintar-ne de nous — pel desembre de 1595 el pintor milanès establert a Girona, Baptista Toscano, pintà el del Roser— i va fer treure les caixes que els particulars guardaven a l'església per major seguretat.

Rellotge que adquirí el rector Gibert al rellotger piemontès Bartomeu Boil.

La seva empena també trobà obstacles. Pel maig de 1595, aplicant directrius superiors, va exigir que tots els obrers donessin compte de la gestió davant seu. Això ocasionà malestar i fou acusat de tenir interès pels diners. Va acabar fent els ulls grossos a base de "deixar-los fer com volen y solen a son gust, donant-se ells comptes entre si y no davant lo rector..."

Un altre avalot es va moure quan els lloretencs van pretendre que el rector pagués el predicador de la Quaresma o que en fes ell i encara hagué de lluitar pels drets de la notaria...Gibert no perdia, però, l'esperança. "Y si Déu me done vida y ajuda -escrivia- procuraré de fer-ho enllestir en la Real Audiència per a que los qui vindran ho conserven axí en justícia ". I en un altre lloc : " Y si jo visch, tinc de fer confraria de S. Lluc y S. Antoni y fer pintar los retaules que resten y fer brandoneres de sis ciris o set grossos per lluminària y lo de les atxes que tinc permès y lo rellotge..." (De fet, Gibert comprà per 40 lliures un rellotge al mestre piemontès Bartomeu Boil, que s'estrenà el 8 de desembre de 1594, aplicant-hi una de les campanetes de l'església vella.)

El rector Gibert se sentí també inspirat i compongué uns goigs de Santa Cristina.

El Lloret dels seus temps era un poble eminentment religiós, de processons sovintejades i aplecs. Per Sant Antoni feien festa —"lo ciri"—

els traginers. Pel març celebrava la festa principal la Confraria Antiga, els pabordes de la qual es renovaven el segon diumenge de quaresma. Per la segona festa de Pasqua es feia la benedicció del pa que els obrers aplegaven per les cases. El 3 de maig s'anava en processó a Sant Joan del castell on es deia missa i des d'allà es beneïa el terme. El segon diumenge del mateix mes feien la festa del Roser, amb processó solemne. Per Sant Elm deien ofici a l'altar del sant i pagava la festa la gent de mar.

El 16 de juny s'anava en processó a Sant Quirze a dir missa cantada i vespres i els fadrins pagesos feien el ciri, el qual, en tornar la processó a vila, portaven a l'església parroquial. El 29 s'anava a Sant Pere del Bosc a dir missa, però sense processó i pagaven els pescadors. Per Sant Cristòfol (juliol) se celebrava festa pel vot fet a causa d'un gran incendi hagut anteriorment i que s'apagà en tal dia. Feien el ciri els minyons i també hi havia processó.

El dia abans de Santa Cristina feien el ciri les donzelles. L'endemà era la festa gran d'anada al santuari. Per Sant Jaume celebraven festa els fadrins. Els confreres del Roser feien dejuni el 3 d'agost per devoció a sant Domènec, fundador de la confraria. El 15 d'agost feien el ciri "les dones dels ous" i hi havia una solemne processó amb la imatge de la Mare de Déu, sota tàlem i amb angelets.

Per Sant Roc feien el ciri els forasters i s'oferia amb una relíquia del sant, segons antiga consuetud.

Per Sant Llop (1 de setembre) hi havia missa a l'hospital i benedicció de l'aigua i de la fruita. El 8 de setembre feien festa les dones pageses i s'oferia el ciri amb processó a l'altar de Ntra. Sra. Antiga. El 27 era la festa dels sants Cosme i Damià, a l'hospital.

El 6 d'octubre tornaven a fer festa solemne els confreres del Roser. El 18 de novembre se celebrava Sant Romà, patró de Lloret. El 4 de desembre hi havia missa cantada en honor de

santa Bàrbara, en previsió de tempestats. Els minyons de l'escola feien el ciri per l'ofici de Sant Nicolau (6 de desembre).

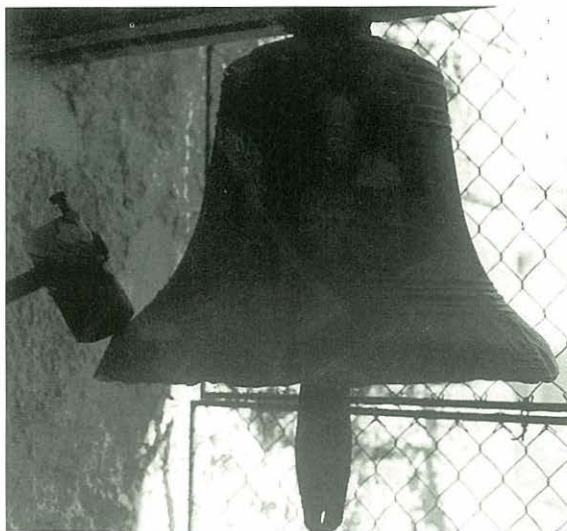
Destaquem, també, que els lloretencs feien un pelegrinatge semblant al dels tossencs —per vot en temps de pesta—, però en aquest cas a Sant Sebastià de Maçanet. Aquest vot fou dispensat, amb el temps, pel bisbe Arévalo de Zuazo, que permeté canviar-ho per una processó per dins de Lloret.

1966 : El bisbe Jubany descobreix una placa en memòria del rector Jaume F. Gibert, amb motiu de la celebració del Mil·lenari de la vila.

EL SEGLE XVII

12

Alguna de les campanes del temple parroquial encara es remunta al segle XVII.

32

El segle s'inicia estrenant obres a la torre de defensa de la vila, la qual, tot i ser qualificada pel rector Gibert com una de les més belles fortaleses que hi havia a la part marítima, torna a sofrir desperfectes durant l'hivern de 1607, quan es produeix un dels temporals més violents de què es té constància. El 3 de desembre els cops de mar s'emportaren dues cases al costat de la torre. Després van caure igualment enderrocades la carnisseria municipal i tres cases més. Els Jurats, esverats, van acordar enviar un sacerdot i un seglar a Montserrat a implorar l'auxili de la Verge. Vuit dies després, la vigília de Santa Llúcia, la torre de la vila "es magpartí com una

magrana". Una part, amb els seients dels jurats, les caixes amb antiga documentació i cent lliures, va caure al mar. La mar encara s'emportà vuit cases més. El poble va fer moltes pregàries i van acabar pujant el Santíssim al campanar perquè aplaqués les ires del mar. A principi de 1608 les pèrdues es calculaven en més de 25.000 lliures.

La vida municipal o civil d'aquell temps no estava separada de la vida religiosa. Els acords presos per la "Universitat" sovint són sobre temes de caire parroquial. Dins d'aquest àmbit tenien gran importància determinades confraries com la del Roser, la de Sant Elm (que havia estat

instituída el 1554), la del Santíssim, creada pel rector Jaume F. Gibert el 1597 i d'altres.

El 31 de novembre de 1634, Joan Gibernau, Antoni Fàbregas i Bartomeu Surís, Obrers administradors de la casa, ermita i terres de Sant Pere del Bosc, pacten amb els picapedrers de Blanes Antoni Vicio i Valentí Soterres per fer una capella dedicada a Sant Pere dins l'església parroquial. Les obres importen 225 lliures.

A l'època de la Guerra dels Segadors (1640), la notícia de les salvatjades portades a terme pels soldats castellans en pobles tan propers com Riudarenes devia commoure

prou els sentiments dels lloretencs. Segurament pels camins d'arran de la vila devien veure passar les tropes de Juan de Arce quan, després d'estar allotjades a Blanes on van anar reculant pels atacs dels camperols del pla de Girona, van emprendre viatge a peu cap a Roses, bordejant la costa. El 18 d'agost de 1640 els Jurats de Girona havien preguntat, mitjançant circular, a totes les poblacions pròximes —Lloret una d'elles— quina ajuda podien donar en cas d'invasió de francesos —que pels acords de Pau Claris venien a lluitar contra els castellans, però eren igualment perillosos en el fons—, i havien recomanat retirar el bestiar i les vitualles cap a l'interior per tal de no facilitar aliments i recursos a l'invasor.

Entre guerres, pestes, temporals, fam i altres infortunis, els lloretencs ho passaven molt malament. Tant, que el poble va a buscar la imatge de Santa Cristina a la seva ermita i la trasllada a l'església parroquial, a fi de poder-li adreçar millor les pregàries, i el 29 de maig de 1650, a fi de donar més seriositat a l'assumpte, el Consell Municipal acorda "que ninguna persona, de qualsevol estament y grau que sia, se abtinga de jugar en tot gènere de jochs públicament y que

incorreguen en la mateixa pena los que ministren bitlles o cartes per a jugar..."

Tot i la pretesa solució del problema de les jurisdiccions entre la casa dels Montcada i el Capítol de Girona (de 1388), dades posteriors semblen demostrar que el conflicte, per alguna raó, es va tornar a revifar i no hi va haver nova solució total fins a l'any 1657, en el qual totes les jurisdiccions van passar d'una manera ferma a la Pabordia per venda de Guillem Ramon de Montcada. I encara, malgrat tot, en 1698, la jurisdicció civil de Lloret figura referida a favor del Paborde de la Seu i la

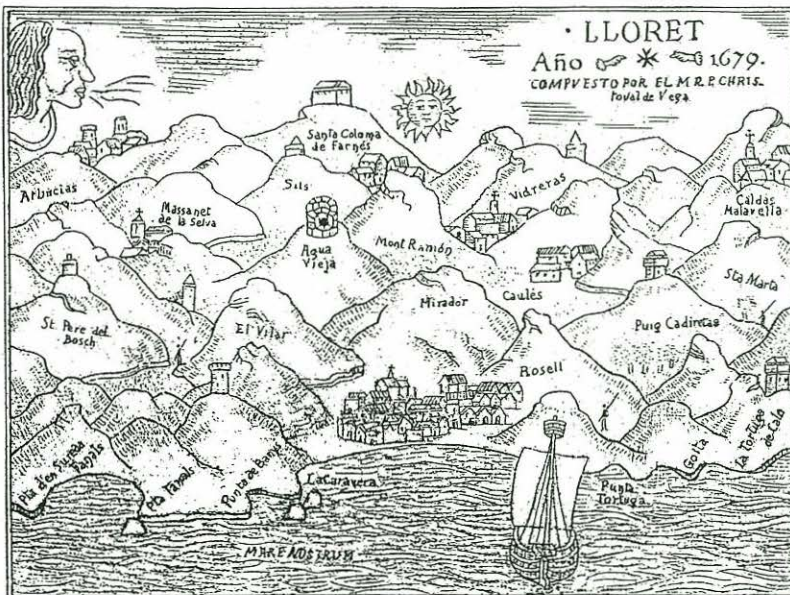
criminal a favor del Comte de Montagut.

En aquesta època, els interessos de la vila estaven governats per jurats i per un Consell de 85 persones, nombre que es reduí a 35 l'any 1683. En representació del paborde exercien l'autoritat un batlle, un sots-batlle i un jutge.

Per acta del Capítol d'11 de setembre de 1685 se sap que, en aquest temps, la capella de Sant Joan del Castell amenaçava ruïna i fou mudada.

Curiós gravat de 1679 de Lloret i la rodalia, amb una visió ben fantàsica.

33

EL SEGLE XVIII

13

34

Bona part d'aquest període ve definit per les tribulacions dels lloretencs per l'obligació d'allotjar tropes en ocasió de les diverses guerres que afecten el país o per les imposicions que en resulten.

El primer episodi bèl·lic que es viu és la Guerra de Successió contra Felip V. Però, al llarg del segle, hi hauran altres conflictes.

Alguna vegada el Consell intenta actuar diplomàticament. Així, el 19 de juliol de 1711, envia un jurat a Hostalrich, on es troba el comte d'Harcourt, a obsequiar-lo amb unes quarteroles de vi i un cabàs de peix. Alhora, però, li parla dels

desordres que cometen els seus soldats per Blanes i Lloret.

El 24 de juliol de 1713 els lloretencs són amenaçats de ser saquejats, deshonrats i rebre altres danys si no paguen al comte de Fiennes el que ha establert. Més tard, és empresonat algun jurat, per fer pressió. Durant aquest any, a Lloret hi ha allotjades tropes, amb els cavalls corresponents.

Els representants municipals intenten treure el màxim rendiment econòmic de l'arrendament de la taverna, la fleca, la carnisseria i la gabella de l'oli. L'any 1714 la gent rebutja les monedes que corren, ja que abunden els "diners picats".

Durant el segle XVIII encara són freqüents els atacs dels pirates i corsaris a la costa i als vaixells.

L'any 1716 el Comú dona compte a Josep de Patiño, intendent del vencedor Felip V, de la situació de la vila, que, en aquells moments, té 238 cases, 54 de les quals eren deshabitades i 15 amenaçaven ruïna. El document relaciona les diverses famílies i n'explica el seu estat. La majoria són humils i algunes "pobres de solemnitat". La gent viu una mica de la terra i una mica del mar, com pot.

En 1730 s'edifica la sagristia de l'església parroquial.

Deu anys més tard, tornen a haver-hi temporals importants que omplen els carrers de sorra. L'aigua va pujar fins al quart graó de l'escala, en alguna casa. El 25 de març de 1772 tornen a haver-hi temporals sonats que s'emporten la platja i els encontorns.

1745 : Els administradors de Sant Pere fabriquen una "botiga" en terreny que cedeix el Capítol per a posar la caldera de tenyir les xarxes. El 1767 estrenen la restauració del santuari de Sant Pere.

Al voltant de 1770 la gent de mar es veu pressionada per les autoritats de marina que volen fer desaparèixer les antigues confraries de Sant Pere (de pescadors) i de Sant Elm (de mariners) i convertir-les en gremi de marina, dependent del govern, amb la incorporació a aquest del patrimoni que tenien, cosa que motiva negatives dels lloretencs i, de retruc, l'empresonament dels elements més oposats.

En aquella època ja eren molts els navegants lloretencs que anaven a Amèrica, d'una forma més o menys declarada. Però, a partir del 12 d'octubre de 1778, ho podran fer ja lliurement, després del Decret de Lliure Comerç donat per Carles III.

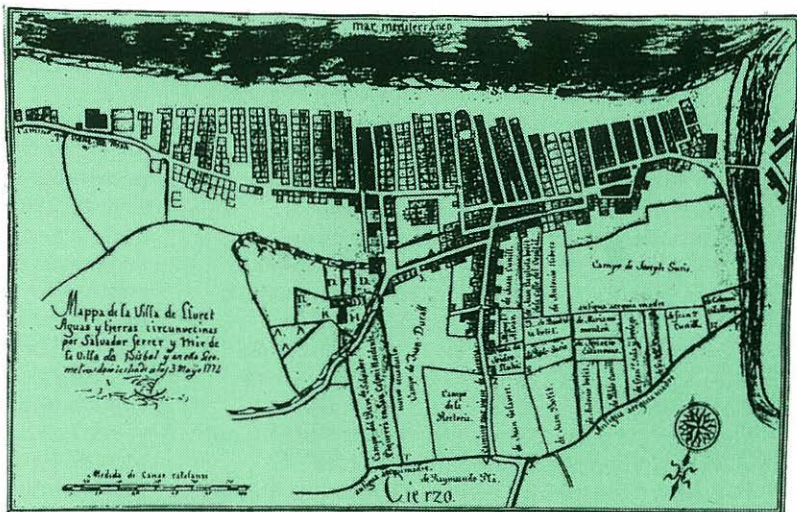
Els problemes dels pescadors no eren pas únicament els de si formaven confraries o gremis. Encara estaven subjectes a tributs d'origen feudal, com el pagament del ribatge, contra el qual s'havien rebel·lat sovint. L'any 1788 esclatà l'anomenada "Revolta dels Joseps" a la qual prestà suport un ampli sector de població, inclosos els cerdans que passaven l'hivern a la costa, treballant al bosc.

Per l'abril de 1790 l'Ajuntament i els particulars de Lloret insten, de forma definitiva, davant del Rei i del Supremo Consejo de Hacienda la incorporació del castell i terme al Reial Patrimoni. A la vegada, dipositen a la taula de canvis i

comuns dipòsits de Barcelona a favor del Capítol quasi 8.000 lliures, que era l'import de tots els drets que, a través dels segles, el Capítol havia adquirit en els esmentats castell i terme de Lloret. El plet tira endavant i dura 17 anys. Acaba ja dins del segle XIX. El poble guanya i passa a dependre de la Corona. El canvi li ha costat, globalment, 40.000 lliures.

El segle s'acaba amb un sobresalt. El 12 d'agost de 1798, a tres quarts de tres de la tarda, hi ha un terratrèmol molt fort, que es repeteix a les onze de la nit.

Plànol del Lloret de 1772. S'hi identifica la torre de defensa.

Francesc Campderà i Camín és, sens dubte, la figura cimera del Lloret que va a cavall dels segles XVIII i XIX. Va néixer el dia 1 d'octubre de 1793 i fou batejat a l'església parroquial al dia següent. Li administrà les aigües baptismals el seu parent Mn. Josep Campderà, rector de Santa Seculina i li foren imposats els noms de Francesc, Joaquim i Àngel. Pel cantó patern descendia d'una família benestant d'adroguers i pel matern d'una família mataronina d'apotecaris. El seu pare, Francesc Campderà i Verdera (fill de Joan Bta. Campderà i d'Eulària Verdera) s'havia casat al voltant de 1777 amb Anna Camín, de Mataró, (filla de l'apotecari Joan Camín i d'Eulària Campllonch).

En concertar-se el matrimoni, Anna Camín aportà un dot gens menyspreable de 1.400 lliures. Francesc Campderà Camín devia néixer, doncs, quan els seus pares ja portaven un llarg temps de matrimoni i quan ja tenia altres germans, cosa que justificaria que un d'aquests, Joan Bta. Campderà Camín, fos el seu padri.

Quan esclata la Guerra del Francès, Campderà té quinze anys i s'hi apunta com a voluntari, amb tan mala fortuna que cau presoner de les tropes napoleòniques. Quan el país és alliberat, Francesc Campderà torna a la vida normal. Acaba els estudis de primera i segona ensenyança, part dels quals ja devia haver fet abans de la guerra de la independència, i se'n va a estudiar a la Universitat de Cervera, d'on surt graduat batxiller en medicina. Però en aquells temps el centre universitari que tenia fama precisament en el camp de la medicina era Montpeller. Campderà obté una beca de l'Ajuntament de Girona i se n'hi va a completar estudis. Hi va estar quatre anys, entre 1816 i 1820. Durant aquesta època, en efecte, es troba documentació a nom de Campderà referida al Col·legi de Girona a Montpeller (residència dels estudiants

gironins). El propi Campderà, en alguns casos, feia d'administrador i d'enllaç entre l'Ajuntament de Girona, que mantenia el centre, i els proveïdors i creditors. El 31 d'agost de 1819 llegeix la seva tesi doctoral sobre "Propositions de séméiologie générale" —on indica els procediments a seguir, en cada cas morbós, per establir el diagnòstic i el pronòstic— gràcies a la qual treu el títol de doctor. L'impressor Jean Martel, que tenia l'exclusiva d'editar les tesis de la facultat, n'hi va imprimir, el mateix any 1819, 300 exemplars en paper normal i 30 en paper vitel.la per un import de 27 francs, segons dades trobades recentment.

Durant la seva estada a Montpeller, Campderà s'interessà molt per la botànica i va escriure, el mateix 1819, una "Monographie des rumex, précédée de quelques vues générales sur la famille des poligonées", que dedicà a M. Fèlix Dunal, degà de la facultat de ciències, amb el qual col.laborava en el manteniment del Jardí Botànic de la facultat. Més tard, col.laborà fins i tot amb Mariano de Lagasca i Segura en la redacció de l'obra "Flora y Ceres de España".

A Montpeller va conèixer, també, el cec mataroní Jaume Isern, que havia anat a la facultat de medicina perquè el cuessin de cataractes. Això no fou possible, però en canvi va propiciar una intensa relació entre ambdós personatges de manera que Campderà ideà un sistema original per a poder ensenyar a escriure i llegir als cecs. L'any 1837 el mateix Jaume Isern va fer publicar el llibret "Descripcion de algunos instrumentos para enseñar a los ciegos las primeras letras y la escritura en notas de música" bona part del qual és fruit dels assaigs i mètodes de Campderà, el qual, en el pròleg explica una mica l'experiència que va viure amb el cec Isern. Francesc Campderà, emportat per la idea de fer entendre bé les conjugacions verbals al seu alumne, va exercir, també, de gramàtic,

confeccionant una taula classificatòria dels verbs segons les irregularitats i les diverses característiques a tenir en compte, publicada en full de gran format.

L'any 1827 trobem Campderà exercint de metge a Lloret, després d'haver estat examinat i aprovat per a aquest exercici a la facultat de Medicina en la subdelegació de Barcelona, els dies 24 i 25 d'abril del mateix any, segons certificat que presenta al Consell Municipal de la vila. La feina de metge rural la porta a cap durant uns quaranta anys i, com a conseqüència, es troba amb l'epidèmia de còlera d'agost de 1854 durant la qual es va dedicar nit i dia al servei dels seus convilatans afectats.

Però la realització més brillant de Campderà a Lloret fou la fundació del primer manicomi particular d'Espanya, la "Torre Lunática", l'any 1844, amb una concepció ben diferent de la que llavors es portava en el tractament dels alienats. Es donava als malalts la màxima llibertat, segons el seu estat, se'ls envoltava de persones pacients i amb caràcter idoni, se'ls proporcionava l'ocupació més apropiada a cada un, el sanatori estava voltat de jardins i en un ambient agradable, etc. Aquest establiment psiquiàtric ha subsistit fins a l'any 1988.

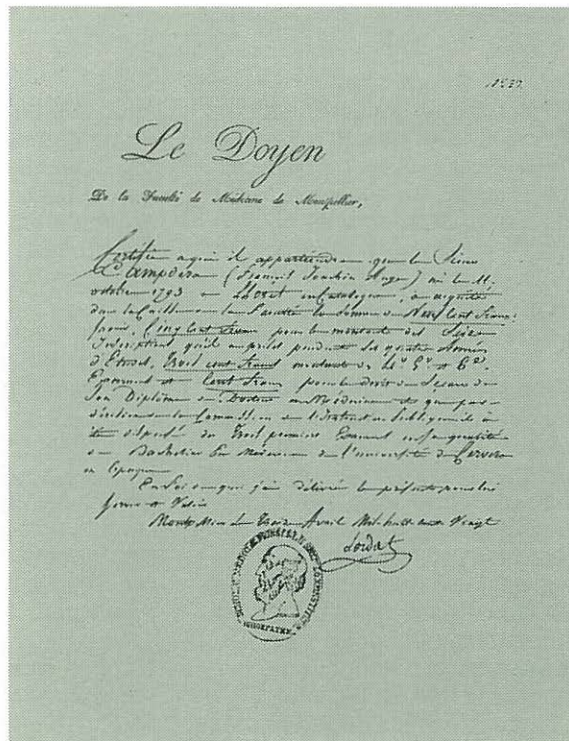
La inquietud de Campderà, com a bon il·lustrat, no tenia límits i l'any 1849 va publicar a Barcelona la "Indagación Estadística acerca de la reproducción y mortandad en la ciudad de Gerona y en la villa de Lloret de Mar en el siglo último y en los siete primeros del actual " on, no sols va estudiar a fons tots els moviments demogràfics i els factors que hi van intervenir —relacionant, per primera vegada i amb gran encert, el preu del blat i, per tant, l'encariment de la vida, amb el nombre de matrimonis celebrats—, sinó que va recollir i publicar en quadres totes les dades, cosa que avui, amb els arxius parroquials destruïts durant la revolta de 1936, té un interès

inestimable perquè és l'única font de consulta a efectes estadístics.

Sembla que també exercí càrrecs oficials a Lloret, cosa que no ha d'estranyar atès el relleu de la seva personalitat.

Francesc Campderà va morir a la seva vila nadiua el 25 de febrer de 1862.

Certificat sobre
pagaments fets per
Campderà expedit pel
degà de la Facultat
de Medecina de
Montpeller.

EL SANTUARI DE SANTA CRISTINA

14

38

El primer document que es coneix referent a aquesta ermita és un pergamí de 1376 donat pel bisbe Bertran de Montrodon, en què s'autoritza recollir almoines per arranjar el santuari, situat, segons aquell escrit, “en lloc perdedor i de immensa solitud.”

Amb els segles, al voltant de l'ermita s'ha format un notable patrimoni en forma de terrenys, a base de donacions de devots i de compres, cosa que ha fet que el paisatge aquí no s'hagi alterat en no haver-hi especulació urbanística, ja que els governants del santuari ho han mantingut com a parc i zona natural i, en tot cas, només hi han fet activitats compatibles. El document més

antic que conserva l'Obreria és un pergamí de 14 de maig de 1422 pel qual Pere Carreres ven “a Déu i a Santa Cristina de Vallarnau” un tros de terra del seu mas, per fer-ne vinya. Paguen els prohoms de la vila.

Des de temps immemorial, la devoció a Santa Cristina és important a Lloret i la santa és invocada davant determinades calamitats (pestes, guerres, temporals, sequeres...) En alguns casos, s'ha anat a l'ermita en romeria o s'ha traslladat la imatge en processó a l'església parroquial.

L'època esplendorosa del santuari arriba amb el segle XVIII. No era encara el moment

*La processó marítima
a començament de
segle.*

de l'anada massiva de lloretencs a Amèrica —l'ajuda dels quals, un cop van haver-se enriquit, es notà força —però sí que ja hi havia gent dispersa per la Mediterrània, dedicada al comerç. Alguns ajudaren i estimulaven la construcció d'una ermita més gran, que substituï l'antiga. Les obres van començar aproximadament el 1764 i van acabar el 1772, encara que s'hi van afegir algunes reformes posteriors. Un comerciant lloretenc establert a Gènova pagà l'altar major, fet en marbre de Carrara.

Bona part del segle XIX va ser un moment de problemes per al santuari, en virtut de les lleis de

desamortització dels governs liberals, que volien posar a subhasta pública els béns de Santa Cristina. El poble, a través dels diversos estaments, féu tot tipus d'accions per evitar-ho i, finalment, l'any 1848, el ministre d'Hisenda comunicà que el santuari i la finca adjunta en quedaven eximits.

El santuari posseïa tres relíquies de Santa Cristina : una costella, obtinguda de Roma l'any 1591, un fèmur, concedit el 1708, i el crani —sense la mandíbula inferior— portat de Roma a través d'un ermità valencià l'any 1783. Amb la guerra civil de 1936 es van perdre totes les relíquies excepte l'última i més important, que encara es venera.

Les festes principals del santuari són l'Aplec o romeria dels Perdons, del segon diumenge de Quaresma, instituïda amb sentit penitencial després dels excessos del Carnaval, però que, des de principi del segle actual més o menys, compta amb audició de sardanes després de la funció litúrgica i aplega molta gent dels pobles de la rodalia; i la diada de Santa Cristina, a l'estiu, quan es va per mar, des de Lloret al santuari, al matí del dia 24 de juliol, en processó marítima, en un dels actes tradicionals més emotius i

bonics de tot l'any. El bisbe Lorenzana, l'any 1778, prohibí les processons que anaven més enllà del nucli de la població, però els lloretencs van continuar fent-la, recurrent a l'estratagema de dir que l'estona que es va per mar no compta com a processó. La processó marítima s'ha mantingut sempre, abans amb la nota de color de molts mariners i pescadors fidels a la santa, moguts per una devoció que s'ha traduït, sovint, en l'ofrena d'artístics ex-vots, vaixells en miniatura, etc., molts dels quals encara adornen la nau i les sagristies del temple.

Es canten uns goigs del segle XVI atribuïts al rector Jaume Felip Gibert i uns de nous, del poeta Josep Carner, amb música del monjo de Montserrat Odiló Planàs.

El manteniment del culte, l'administració del santuari i de la finca, el seu millorament, etc., vénen portats a cap per una Obreria.

El santuari i el famós pi de Santa Cristina pintats per Joan Tobella i Serra.

Des de 1987 s'ha recuperat la participació de llaguts a la processó. La fotografia correspon a "S'amorra" de 1991.

EL BALL DE PLAÇA

15

40

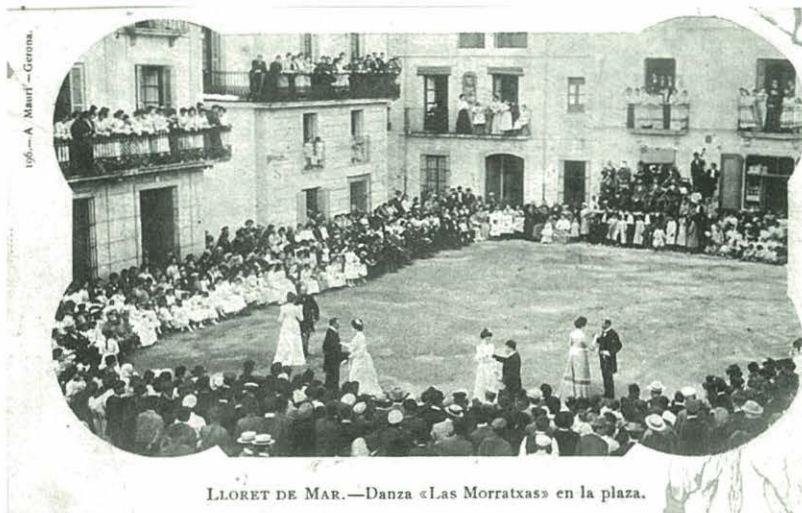
Aquesta dansa, dita també de les almorratxes, es balla des de temps immemorial. Segurament que ve d'un antic Ball del Ciri de presa de possessió de nous Obrers (administradors). Es ballava davant la casa del Paborde o representant a Lloret del Capítol de Canonges de la Catedral de Girona que, fins a començament del segle XIX, fou el senyor feudal de la vila. Seguint aquesta tradició es continuà la dansa en el mateix indret fins a l'any 1970, quan es passà a ballar davant de la Casa de la Vila, seu de les autoritats actuals. De fet, el consistori se situa a primer rengle, a baix a la plaça, i rep l'homenatge dels balladors.

Tot i que la música -abans més extensa- sembla un exponent del segle passat o del XVIII com a màxim, la dansa té arrels molt més antigues, amb indubtable ascendència àrab, com es pot comprovar per l'ús d'un jarret de vidre amb quatre gallets, anomenat almorratxa, que els balladors porten ple d'aigua perfumada i ofereixen, després, a la respectiva balladora.

Es conta que, en èpoques en què la costa catalana era atacada, sovint, per la morisma, arribà a Lloret un ric potentat d'aquesta raça, el qual, en assistir a una ballada de la dansa tradicional, quedà corprès de la bellesa d'una lloretenca i s'entestà a

ballar-hi. Com a prova del seu afecte li oferí l'almorratxa, plena de perfum. La donzella, que preferí restar fidel a la seva gent i a la seva religió, refusà l'àrab i llançà l'almorratxa a terra.

Actualment, la dansa de les almorratxes es balla cada any els dies 24 i 26 de juliol, el primer i tercer dia de la festa major. Abans es ballava els tres dies. Els protagonistes són quatre parelles de balladors. Les noies van de llarg, elegantment vestides —generalment, de blanc—, i els nois també surten dignament abillats, generalment amb vestit fosc. Uns i altres, però, porten indumentària actual. Antigament, els homes ballaven amb peça llarga i barret de

LLORET DE MAR.—Danza «Las Morratxas» en la plaza.

El "Ball de Plaça" a començament de segle.

copa. Les noies són les quatre Obreres de Santa Cristina, que són elegides per un any i prenen possessió en el santuari el segon diumenge de quaresma, dia de l'Aplec dels Perdons. Els Obrers, administradors de l'ermita de Santa Cristina, que són elegits per períodes de quatre anys i ja són homes d'una edat superior a les donzelles, es limiten, actualment, a entrar-les de bracet a la plaça, com qui les presenta en societat, i a traspassar-les, tot seguit, als quatre balladors que les mateixes Obreres ja s'han escollit prèviament. (Abans, però, ballaven els Obrers titulars, malgrat la diferència d'edat.)

Durant la primera part de la dansa, de música lenta i cerimoniosa, els components de cada parella ballen agafats de la mà dreta. A l'esquerra, el ballador hi porta l'almorratxa. Periòdicament, la noia va fent una mena de reverència davant del noi. Així donen una primera volta a la plaça. Després d'una pausa, a la segona volta es repeteix la mateixa música amb una coreografia pràcticament igual, però amb la parella separada. La noia, amb la mà dreta ara lliure, va movent un artístic ventall. A continuació, els balladors van a vessar el perfum de l'almorratxa als peus de les Autoritats -antic senyal

d'homenatge- i, a la tornada, ofereixen el vas a la respectiva balladora. Les quatre noies, recordant l'episodi de l'àrab i la cristiana, agafen l'almorratxa, es dirigeixen al centre de la plaça i la llencen a terra. Es diu que si l'almorratxa es trenca —gairebé passa sempre— la noia es casarà dins l'any següent.

Acaba l'acte amb una música festiva, ara ben diferent de l'anterior, coneguda amb el nom de "Toquen a córrer". Les quatre parelles fan diverses voltes a la plaça, primer caminant, després saltironejant, saltant cada vegada amb més aire i rapidesa, i, al mateix

temps, es van agafant primer de dues en dues, després totes quatre parelles, quedant els vuit balladors alineats girant al voltant d'un punt central, fins que acaben dirigint-se cap a un costat de la plaça, on acaba la dansa.

La música del "toquen a córrer" és la mateixa que interpreten els músics durant l'arribada de la processó marítima a Santa Cristina i a la tornada, especialment en el moment de la regata de llaguts coneguda amb el nom de "S'amorra, amorra".

*El "Ball de Plaça" o
dansa de les
almorratxes, avui
(1991).*

L'AVENTURA D'AMÉRICA

16

42

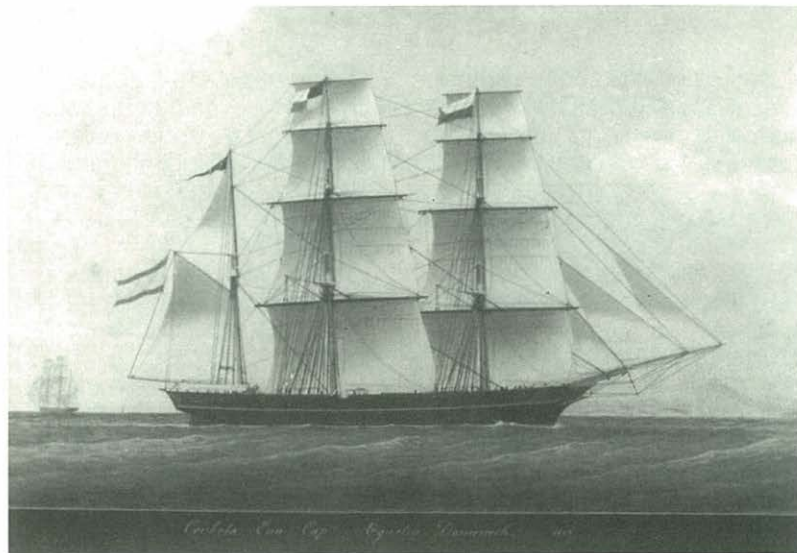
Durant el segle XVIII apareixen les primeres ordinacions oficials que regeixen l'activitat dels matriculats —nom que es referia a la gent relacionada amb el món del mar— tot i que, a la seva manera, els navegants ja tenien la seva organització, sobretot en el sentit benèfic i assistencial. La Confraria de Sant Elm, creada el 1554, n'és un exemple.

Les primeres ordinacions gremials són de 1737 i de 1751. És llavors quan es crea la província marítima de Mataró, que comprenia de Montgat a Tossa i que se subdividia en subdelegacions, una de les quals, l'any 1773, era la de Lloret,

unificada amb Blanes dos anys després.

En 1787 hi havia a Lloret 590 matriculats i, poc després, en temps del viatger Francisco de Zamora, uns 50 vaixells lloretencs feien la ruta de Llevant i quatre ja participaven en el comerç d'Índies.

Aquest comerç i la navegació transoceànica, si bé eren un fet nou que d'una manera oficial i legal es desenvolupava a partir del decret de Lliure Comerç de Carles III (1778), d'una forma o altra ja es venien portant a terme feia anys. L'època daurada, però, fou entre 1830 i 1860. A Lloret es van construir uns 130 vaixells entre 1812 i 1869. En aquest darrer any es

La corbeta Eva, que comandà el capità Agustí Domènech (1863)

va construir l'últim bergantí lloretenc, el "Segundo Romano", que temps després desapareixeria en un naufragi.

Els millors mestres d'aixa foren Antoni Vivas, Pere Ferrer, Sebastià Pujol (a) Ferreret, Bonaventura Ribas (a) "Pa-iais", Agustí Macià (a) "Vaiaipare", Joaquim Ribas, Pere Ma. Pica, Agustí Pujol, Agustí Guinart i algun altre.

L'any 1868, amb l'onada liberal, va desaparèixer el règim de protecció de què gaudien els vaixells catalans i els naviliers van preferir comprar velers estrangers de més tonatge. En alguns casos, van preferir fins i

tot matricular-los a l'estranger, per estalviar despeses de drets. Més tard ja va imposar-se la navegació a vapor.

El capità Silvestre Parés i Moré.

Els vells patrons lloretencs havien vist com els seus fills estudiaven de pilot a les escoles nàutiques de Barcelona (creada el 1769), Arenys (1779), Masnou, Vilassar, Blanes...A l'"Estudi de Pilots d'Arenys" hi estudiaren 92 lloretencs.

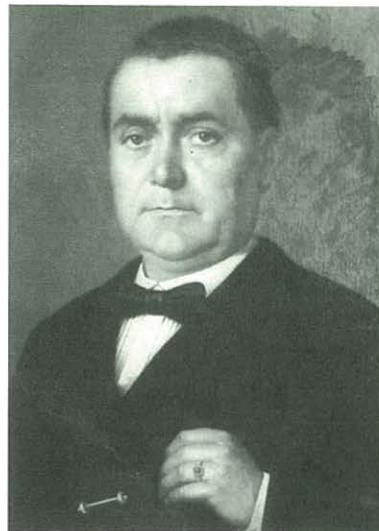
Els vaixells empraven quatre o cinc mesos per a anar a l'Havana i tornar. Si anaven a Montevideo, el viatge durava gairebé mig any. Els llocs freqüentats, doncs, eren, sobretot, l'àrea del Mar del Plata i la del Mar de les Antilles i del Golf de Mèxic. Alguns,

però, anaven fins i tot a l'Amèrica del Nord i a la costa de Xile i a Filipines.

El negoci consistia a exportar vins, oli, teixits, espartenyas, obra, sal, sabó, farina, fideus, cebes, alls i altres mercaderies i en importar cotó, fustes nobles, pells, sucre, tabac, cafè, rom, petroli, "tasajo" (carn salada i assecada), etc. No s'ha d'oblidar, tampoc, el comerç negrer.

Molts lloretencs participaven en el negoci que suposava cada viatge i posaven diners per a la construcció del vaixell —interessaven "en la fusta"— o per a l'adquisició de la

El capità P. Pujol i Conill.

El capità Jaume Garriga i Teixidor.

mercaderia —participacions anomenades "motes". Un capità de vaixell no era pas, doncs, un mer transportista, sinó un especulador que intentava treure el major benefici que podia de la càrrega que portava.

Alguns dels capitans d'aquells velers vuitcentistes han passat a formar part de la història local. Entre els més famosos o coneguts podem esmentar Agustí Domènech, Silvestre Parés, Pau Domènech i Conill, Josep Esqueu, Agustí Conill i Sala, Joan Bta. Mataró, Agustí Vilà i Conill, Antoni Vilà Balmanya, Josep Macià i Mataró, etc.

ELS LLORETENCS D'ULTRAMAR

17

44

El comerç transoceànic del segle XIX va dinamitzar la vida dels pobles costaners i, alhora, va obrir els ulls de la gent davant les possibilitats d'enriquir-se que oferien les terres americanes. Foren molts els emigrants que, aprofitant la facilitat d'anada a Amèrica per mitjà dels vaixells de l'època, van instal·lar-se en el Nou Continent amb la intenció de fer fortuna a base de treball constant, estalvi i sacrifici, sempre, però, amb la idea de tornar.

Els qui anaven a ultramar ho feien de petits -als 13 o 14 anys-, sovint, portaven una recomanació per a un amic o un familiar que ja hi era i que els acollia o els facilitava la primera ocupació. Més tard, quan podien, es plantaven pel seu compte.

Llavors creaven botigues de queviures, amb cantina inclosa, que allà anomenaven "bodegas", comerços al detall, cases d'importació i exportació estretament lligades al moviment comercial i econòmic, cafès, destil·leries ("alambiques"), etc. Alguns van esdevenir grans financers, banquers o propietaris d'"ingenios".

La millor època de la presència catalana a Amèrica, especialment a Cuba, va ser entre 1840 i 1880. Després, fins a 1900, hi hagué una època de davallada de la marina mercant i els emigrants que s'afegiren a la colònia ja existent foren els mariners que havien quedat sense feina i que es van dedicar a la pesca de la "corbina" al Río de la Plata o en altres zones.

"La Florida", palau del cocktail, a l'Havana.

Pels volts de 1885, per exemple, més de cent lloretencs pescaven esponges a Batavanó. D'altres tenien viviers al port de l'Havana, a Cienfuegos, etc...

Entre els lloretencs que van destacar a Amèrica en diversos camps i a diferents llocs podríem esmentar Mn. Narcís Domènech i Parés (1831-1901), que fou canonge —xantre— de Santo Domingo entre 1862 i 1865; Narcís Gelats i Durall, extraordinari banquer que superà hàbilment el crac de la borsa de Nova York de 1929, presidí, entre altres organismes, la Cambra de Comerç i Navegació, l'"Havana Clearing House" i la Societat de Beneficència dels Catalans i fou regidor de l'Havana; Narcís Macià i Domènech, gran empresari i

financer, creador i president de la Llotja de Comerç de l'Havana, que presidí el "Casino Español", el "Comité de Sociedades Españolas" i altres entitats, fou conseller-director del "Banco Mercantil Americano" i fou condecorat amb la Gran Creu d'Isabel la Catòlica; Josep Surís i Domènech, que ocupà diversos càrrecs oficials a l'Ajuntament i a la Diputació Provincial, presidí el Comitè de la Creu Roja, la Companyia del Ferrocarril de Matanzas, el "Casino Español", la Cambra de Comerç i fundà el "Liceo" de Matanzas i el cos de bombers del municipi.

A Narcís Sala Parera, destacat directiu del "Centre Català de l'Havana" es deu la conversió en

L'actor Pere Codina Mont, que dirigí el Liceo de Buenos Aires.

luxosa cocteleria de la típica taverna "La Piña de Plata", dita, també, el Cafè d'En Cotorra. L'anomenà, llavors, "La Florida", encara que passà a la posteritat amb un títol més afectuós: "La Floridita". Sala Parera hi posà a treballar un seu parent: Miquel Boadas. També hi va servir Constantí Ribalaigua. Ambdós barmans s'hi van fer famosos.

El financer Josep Surís i Domènech, afincat a Matanzas.

"La Floridita" fou el bressol de la beguda nacional cubana: el daiquiri. Però certes desavinences entre Ribalaigua i Boadas van portar aquest darrer a retornar a Espanya i instal·lar una famosa cocteleria al carrer Tallers de Barcelona (que, per cert, encara subsisteix). Mentrestant, Ribalaigua,

Mn. Narcís Domènech i Parés, canononge a Santo Domingo (1862-65)

protagonista únic a "La Floridita" acabaria d'agafar fama mercès als comentaris d'Ernest Hemingway en la novel·la "Islands in the Stream".

En l'ordre cultural cal esmentar l'actor Pere Codina Mont (Lloret 1880-Buenos Aires 1952) que anà a Amèrica amb la companyia de Maria Guerrero i acabà afincant-s'hi i després d'haver recorregut tota l'Amèrica Central i del Sud —fins i tot Filipines— fou considerat una figura indiscutible a la capital de l'Argentina, on fou director del teatre "Liceo".

Aquests personatges són uns exemples. En podríem trobar molts més.

ELS "AMERICANOS"

18

La casa de la família Garriga, avui Centre Cultural Verdager.

46

Per ser "americano" o "indiano" -que també es podia dir així- s'havia d'anar a Amèrica pobre, s'havia de fer fortuna i s'havia de tornar definitivament al poble amb una bona quantitat de diners que permetés viure de renda. També es podia quedar a Amèrica i venir de tant en tant, però, sobretot s'havia d'haver enriquit. Si algú tornava sense fortuna es deia irònicament que "havia perdut sa maleta a l'Estret," i ningú no el considerava "americano". En canvi, podia ser titllat d'"americano" un que hagués fet fortuna a Filipines. "Americano" era sinònim de ric, però amb diners fets a ultramar.

Al llarg del segle XIX van emigrar al nou continent molts

lloretencs. En un plec d'expedients i certificacions de passaports de l'Arxiu Municipal que abraça des de 1843 a 1852 -per tant pot servir de mostra- trobem uns 80 casos de nois que se'n van a Amèrica -la meitat concretament a Cuba- i que algú els avala o paga la fiança de cara al servei militar. La justificació del viatge queda ben explícita: "para probar bienes de fortuna", diu en el cas d'un xicot anomenat Joan Puig i Bas, que va a Puerto Rico. I com aquest molts d'altres. Fins i tot es pagaven el viatge fent feines en el vaixell. De molts d'ells se'ns diu que marxen de "dispensero", o de cuiner.

Si allà tot els anava bé i feien fortuna, normalment tornaven a

la vila nadiua. Llavors els anava a rebre l'orquestra de la població, repartien cigars, més tard es casaven amb una noia jove -la família ho consentia per sortir així de la misèria-, enderrocaven la vella llar pairal i es feien bastir una mansió senyorial, neoclàssica, eclèctica o ja modernista, anaven tallant el cupó, es feien construir un sumptuós mausoleu en el cementiri nou —on hi ha obres magnífiques dels arquitectes Puig i Cadafalch, Antoni M. Gallissà, Bonaventura Conill i altres— i, si la base era sòlida, feien obres filantròpiques. En posarem uns quants exemples.

Joan Sureda i Guinart (1846-1916) aconseguí a l'Havana una excel·lent posició. Fou propietari, amb Josep Pujol, d'una xarxa de cafeteries, entre elles el "Cafè Central" i el "Centro Alemán" en el Parc Central de la ciutat, i "La Lonja". Es diu que quan nous lloretencs anaven a l'Havana, en desembarcar, tots anaven a Can Sureda on no faltava mai un llit o un plat a taula. Es retirà a Lloret i hi morí solter, d'una angina de pit, als 70 anys.

Salvador Garriga Garriga (1881-1955). Aquest ja havia nascut a Cienfuegos de família lloretenca emigrada, propietària d'un important i extens magatzem de fustes i materials per a la construcció. L'any 1906 van adquirir una fàbrica de rajols i teules anomenada "Mercedes". Sota el nom ja de "Salvador Garriga, S. en C." es va ampliar molt més el negoci, entre altres instal·lacions amb una finca que era la bòvila més gran de Cuba (a Cienfuegos) : la fàbrica ocupava 7.500.000 m²., banyada pel riu Damuji, en part navegable, amb fangars, embarcador, mitjans de comunicació propis, i encara Garriga hi tenia una granja i un "potrero" autoritzat per a usar exclusiva la marca de ferro STA. A les acaballes de la Segona Guerra Mundial, Salvador Garriga es va retirar a Lloret on morí el 24 de setembre de 1955.

Un "americano" curiós fou Nicolau Font i Maig (1830-1908). Va anar a Jaruco (Cuba) força jove, cridat per un oncle que treballant el camp s'hi havia fet ric i li va deixar la fortuna feta. En fou l'hereu. Als 30 anys ja va adquirir, des d'allà, per 200.000 rals l'heretat lloretenca de Sant Pere del Bosc, tret a subhasta el 1860 amb la desamortització. Augmentà la fortuna heretada amb altres negocis, entre ells el comerç fet amb la corbeta "Jaruco" que comprà (construïda a Bristol el 1857).

Va tornar a Lloret tan carregat de diners que la gent li deia "El Conde" i explicaven que quan havia de "tallar el cupó" necessitava ajudants i s'hi passava dies. Va embellir el santuari i l'entorn de Sant Pere del Bosc, i diu la llegenda que volia pavimentar el pis de l'ermita amb monedes d'or. Demanà permís al rei i aquest li va dir que sí però que, en tot cas, posades de cantell, perquè el poble no trepitgés la cara del monarca. No en devia tenir prou, perquè no ho va pas fer...

*La casa de l'india
Nicolau Font, actual
seu del Museu
Municipal, on
s'hostatjà Mn. Jacint
Verdaguer l'any
1898.*

SANT PERE DEL BOSC

19

*El santuari de Sant
Pere del Bosc al
voltant de 1912.*

48

Hi ha qui assegura que té els seus orígens en un petit monestir fundat per monjos benets que fugiren d'un convent de Blanes destruït en un atac de moros de les Balears, l'any 986. També ha estat conegut per Sant Pere Salou, cosa que fa pensar en una donació de terres franques ("s'alou") per part d'algú, a fi que hi fos instal·lat.

Aquest pretès monestir -caldría estudiar-ne a fons l'existència- devia desaparèixer l'any 1694 quan, en ocasió de la Guerra de Successió, el santuari fou incendiat pels soldats francesos.

L'any 1703 hi hagué un vot de vila i s'instituí la romeria anual

del primer de maig. L'any 1759 l'església fou reedificada i així com abans sembla que era gòtica, ara quedà inscrita dins de la línia barroca.

La Confraria de Pescadors tenia cura de l'ermita de Sant Pere del Bosc. Tant el santuari com les terres que l'envoltaven pertanyien al Comú. Les lleis de desamortització de l'època d'Isabel II van portar a la subhasta de Sant Pere, que fou adquirit per l'"indiano" Nicolau Font i Maig, resident a Jaruco (Cuba) però assessorat des de Lloret pel seu parent i alcalde de la vila, Agustí Font i Surís. L'alcalde Font representà el seu cosí en la compra i tot permet suposar que ho féu per evitar que

aquella extensa heretat anés a mans estranyes.

Nicolau Font, un cop retornat a Lloret, reformà, restaurà i embellí tant el santuari com els voltants. L'església fou decorada pel pintor barceloní Enric Montserdà, que dirigí, també, la confecció d'un artístic tern d'estil renaixement d'una gran riquesa i la bandera de Sant Pere i Sant Jordi. L'arquitecte modernista Puig i Cadafalch projectà el pedró de la Mare de Déu i les Creus de terme que es troben anant de camí cap al santuari. El poeta Mn. Jacint Verdaguer reformà la lletra dels Goigs de la Mare de Déu de Gràcia i escriví unes estrofes del "Cant a la creu"

que musicà, després, Càndid Candi, pensades per a la creu de terme de Lloret. L'església fou dotada amb un orgue de categoria. Tot plegat fou solemnement inaugurat el primer de maig de 1898.

El primer de maig de 1904, a mig camí entre el poble i el santuari, s'inaugurà el monument conegut per "L'Àngel", perquè hi ha, efectivament, la imatge d'un àngel al capdamunt, que amb el dit assenyala Sant Pere del Bosc. El monument fou projectat i dirigit per Enric Monserdà, la part escultòrica fou feta per Frederic Bechini, segons models de l'escultor modernista Eusebi Arnau. L'escultura decorativa va córrer a càrrec de Joan Pujol. Implícitament fou el primer homenatge públic tributat a Verdaguer després de la seva mort, ja que un relleu de bronze inclòs en el basament del monument porta l'efígie del poeta i sacerdot.

Els nebots del restaurador de Sant Pere, Agustí i Pius Cabañas i Font, van erigir a la plaça del davant del santuari un monument al seu avantpassat, —les despulles del qual jauen a la cripta de l'ermita—, que s'inaugurà el dia 1 de maig de 1911.

El 1916, Agustí Cabañas fundà un asil per a pobres, al costat

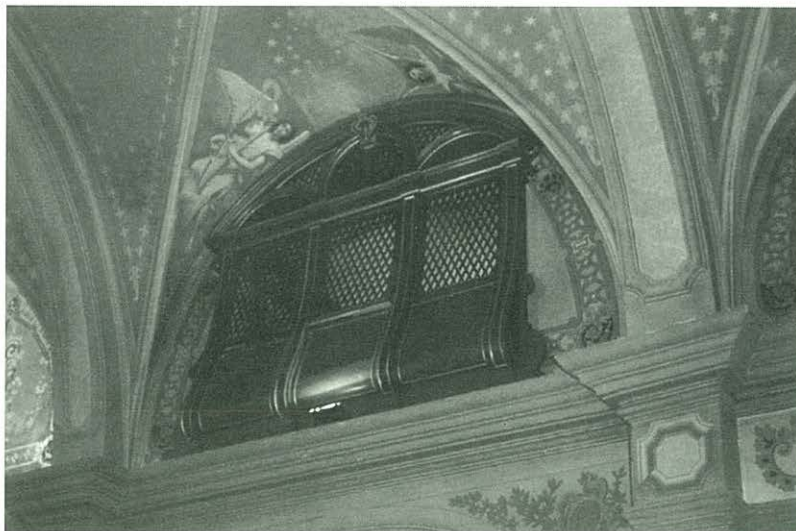
del santuari. La primera pedra es posà el 5 de maig de 1918 i l'obra completa s'inaugurà el 27 d'agost de 1922.

L'aplec de Sant Pere gaudí de molta fama arreu de la comarca i s'hi reunia gent de tota la rodalia. A part la missa en el santuari, s'anava a cantar a la Creu, on un predicador dirigia una plàtica als fidels, el cor de les Filles de Maria entonava el "Cant a la Creu" i, més tard, hi havia sardanes a la plaça. A la tarda, a l'ermita, hi havia la primera funció del mes de Maria.

Amb la guerra civil, el santuari sofrí l'atac dels iconoclastes i fou cremat el bell retaule barroc. Després, l'aplec ja no

recuperà del tot l'antic esplendor. L'Asil, a la llarga, fou traspasat a vila, al costat de l'Hospital, perquè a Sant Pere, a cinc quilòmetres del poble, cap vell no hi volia anar. L'indret quedà força oblidat fins que, d'ençà d'uns anys, els lloretencs, impulsats per la Penya Xino-Xano, hi han tornat a organitzar trobades, ara al voltant de la festa major d'hivern. En el camp privat, l'edifici civil ha estat renovat i s'hi ha obert un restaurant que contribueix a donar-hi vida.

*Com Felip II a
l'Escorial, l'india
Nicolau Font, a Sant
Pere del Bosc, podia
oir missa sense
mourer's de la seva
cambra.*

L'HOSPITAL

20

L'hospital que, amb l'ajuda dels "americanos" fou bastit a dalí del Puig, inaugurat el 25-7-1880.

50

A mitjan segle XV, el paborde representant del Capítol de Canonges de Girona a Lloret, Narcís Oliveres, va tenir la idea de fundar el primer hospital lloretenc. Hi esmerçà els seus estalvis i les caritats que rebia i, a més, aconseguí que el bisbe de Girona, Joan Margarit, el 4 de maig de 1445, autoritzés demanar almoines amb aquesta finalitat a tota la diòcesi i que durant dos anys, en els llocs marítims, es permetés pescar en dia de festa mentre els beneficis anessin per a l'esmentat hospital. El 18 de novembre de 1460, quan ja les obres havien començat, es renovà la concessió i s'augmentà amb 40 dies d'indulgència.

L'hospital es va acabar i va anar rebent ajudes. En un document de 1716 en què es detallen els recursos de Lloret es diu que "té un hospital posat al mig de la vila, que és per recollir los pobres forasters que passen. No hi ha llits per a dormir ningun malalt. Té una capella a modo d'estancia baixa anomenada "los Sants Metges". Administran dit hospital los particulars de la vila per nominació dels administradors vells. Lo dia de Sant Cosme i Sant Damià cobran alguns censals per sufragis los quals donan 6 lliuras de pensió quiscun any."

La institució anà fent la seva vida, més aviat lànguida. Alguna vegada rebia alguna

aportació. Valgui l'exemple del comerciant Miquel Ferrer i Torres, blanenc casat amb una lloretenca, que en el seu testament de 1828 tingué en compte l'hospital i els pobres de la vila i els deixà les rendes d'unes cases de Cuba.

El 24 de novembre de 1869 rebia la classificació d'Hospital Municipal i, a partir d'aquell moment, fou administrat per l'Ajuntament, a través d'una Junta.

L'any 1870 es comença a parlar de la necessitat de construir un nou hospital d'acord amb els nous temps. El 10 de juliol de

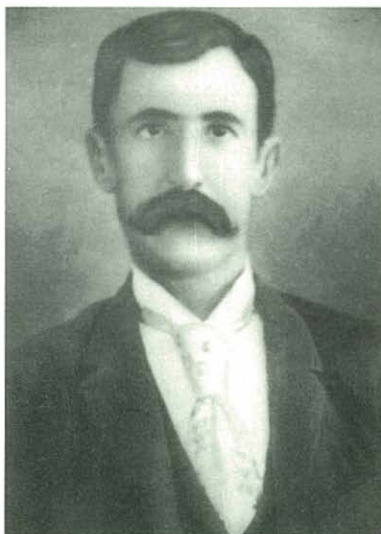
1873 es convoca la subhasta per a la construcció del nou edifici, a dalt del Puig, a la part alta de la vila. Guanyà el projecte del mestre d'obres lloretenc Fèlix Torras i Mataró.

L'obra era important i calgué l'ajuda de tothom, especialment dels lloretencs que vivien a Amèrica i estaven ben situats. L'edifici del vell hospital —excepte l'església— es vengué per 1.400 escuts. El segon dia de la festa major de 1880 -en temps del destacat alcalde Agustí Font i Surís- s'inaugurà el nou hospital.

Més tard, en 1893, s'efectuaren obres d'ampliació i s'acabà la volta de la capella. Continuaren arribant donacions. Després d'una deixa de Joan Bta. Durall i Salvador (1882), Guerau Galí oferí 3.632,72 ptes., l'any 1893, amb les quals es pagà l'esmentada ampliació. Romà Barnés i Mataró llegà a l'hospital la magnífica Torre Barnés, amb totes les terres del voltant (1896), però en comptes de traslladar-hi l'hospital —que hauria estat magnífic— l'Ajuntament, al cap d'un temps, cedí la Torre Barnés a les monges concepcionistes, vingudes de França el 1903, per tal de guanyar un col·legi, i l'any 1930 els la vengué definitivament.

Més deixes a l'hospital : les de

Josep Lluhí i Taulina (1904), Maria Guinart i Gelis (1914), Romà Pons i Surís (1918), Josep Gelats i Conill (1919) i algun altre.

*Josep Gelats i Conill,
un dels afavoridors
de l'Hospital.*

L'hospital nou passà a ser regentat per les Germanes de Sant Josep, vingudes a Lloret el 8 de maig de 1881.

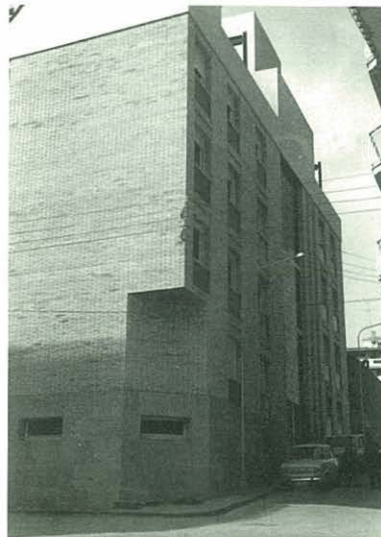
Als anys trenta, a l'Hospital hi havia 16 llits i en tenien cura cinc germanes de Sant Josep.

A mesura que Lloret va anar evolucionant cap al turisme, van anar-se notant les mancances que tenia el centre. Alguns

estiuiejants van impulsar ajudes i van organitzar festes i col·lectes al seu favor. Al voltant dels anys cinquanta, Roc Romero va promoure l'edificació d'una planta baixa en una part de jardí, per a sala de cures.

Al voltant de 1972, el que fou el nou hospital ja havia passat a ser antic i l'Ajuntament l'enderroca. L'actual hospital és inaugurat a final de 1973. El 1977 s'hi afegeix un edifici annex, destinat a Asil, substituïnt el que hi havia a Sant Pere del Bosc. No cal dir que, progressivament, ha anat essent millorat i dotat amb més serveis.

*L'hospital actual,
acabat el 1973.*

TAPERS I ALTRES ARTESANS

21

52

El sector de la marina selvatana —Blanes, Lloret i Tossa— mai no va tenir, en el camp del suro, la importància de Sant Feliu, Palamós o Palafrugell. En conseqüència, l'explotació del suro i la seva manipulació, que en altres àrees s'imposen ja a mitjan segle XVIII, foren en tot cas més tardanes, potser perquè l'activitat principal al llarg del s. XIX —i abans i tot— fou el comerç transoceànic i la construcció de vaixells a les drassanes.

Només quan a partir de 1860 entrà en davallada l'activitat marítima, Lloret tornà a explotar el seu interior i els boscos, els camps, les vinyes i les hortes tornaren a ser protagonistes.

Arran de la implantació de

*Personal de la fàbrica
dels germans Pujol.*

l'elaboració dels taps apareix per primera vegada en els llibres d'actes de l'Ajuntament, el 23 de maig de 1889, la paraula "indústria". És quan els germans Agustí i Pelegrí Pujol demanen permís per a instal·lar una fàbrica de taps. La seva i la de Joan Bassas foren les dues principals. Donaven feina a uns 150 treballadors entre homes i dones. A part, hi havia una trentena de tallers en cases particulars. Precisament en el cens d'aquest mateix any 1889 hi figuren 79 individus que fan de taper.

Consta documentalment que al final de 1895 l'empresa "Pujol Hnos. y Cía" tenia quatre màquines, la de Josep Font dues, i les de Domènec Vilà i de Nicolau Llorens, una cadà una.

Els periòdics públics a Lloret entre 1893 i 1898 donen sovintejada informació sobre el tema dels taps i les seves reivindicacions. Un dels que més ho tractà fou Agustí Pujol i Conill. En la darrera dècada del segle, els fabricants de taps van queixar-se molt de la manca de tractats comercials favorables —especialment amb Alemanya. Agustí Pujol expressava una postura liberal, més aviat lliurecanvista i exigia que les Corts —paralitzades primer pels problemes de Melilla i després pels de Cuba— acabessin de definir-se en la qüestió comercial. El problema era, però, que la política dels fabricants de taps no coincidia sempre amb la dels propietaris dels boscos, ja que els primers, per tal de protegir els

taps, havien aconseguit que el govern imposés un dret d'exportació al suro en planxes, cosa que havia motivat que els altres països, a la recíproca, gravessin els taps amb una taxa encara superior. D'altra banda, els drets d'importació del suro vingut del Marroc, d'Algèria o d'Itàlia, eren ínfims, amb la qual cosa s'imposava el suro foraster.

Els tapers eren gent relativament selecta i sensible per a la música. Com a conseqüència, es formaven grups de cantaires que, després de la feina, dedicaven les seves cançons d'amor a les noies del poble i que, a vegades, van ajudar a formar agrupacions corals —com l'Harmonia Lloretenca, fundada el 1904,— o orquestres més o menys estables.

És curiós que, per a fomentar la indústria suro-tapera, va venir a treballar en una de les empreses lloretenques, com a dirigent, un personatge nascut a Frankfurt el 29 de setembre de 1878, que, amb poc temps, va merèixer l'estima de tots els seus companys. Es deia Carl Lang. S'incorporà el 20 de gener de 1901, però amb tan mala fortuna que aviat emmalaltí i morí prematurament el següent 12 d'octubre, als 23 anys d'edat.

La dedicació al suro seguí en davallada fins cap als anys vint, data en la qual s'incendià —algú diu amb complicitat de

Carl Lang, l'alemany impulsor de la indústria tapera vingut a Lloret el 1901.

Descarregant suro a la fàbrica de Josep Pi.

Notícies sobre el suro

“Procedente de Palamós, el miércoles a mediodía, ancló en esta rada el laud español “Joven Pepito”, patrón Feliu, con carga de corcho en planchas para la importante sociedad Pujol, hermanos y Cía.

El desembarco del citado género ocupó a buen número de obreros y animó la playa, que se vio durante muchas horas bastante concurrida.”

(“El Distrito Farnense”, núm. 247, de 12-3-1898. Sección de noticias.)

l'amo— la fàbrica de taps de Josep Pi.

L'economia lloretenca, després dels taps, es basà en el camp —la patata primerenca—, la pesca, els diversos artesans —que treballaven sobretot en funció dels encàrrecs dels primers estiuejants— i el contraban.

ELS CASINOS

22

54

El segle XIX fou pròdig en la creació de casinos i ateneus, és a dir, de centres on era possible l'esbarjo i, a la vegada, la instrucció. Lloret no havia de ser una excepció i ja l'11 de desembre de 1858 el governador de Girona aprova els reglaments que li han estat presentats per un grup de lloretencs per crear un "Casino Lloretense" "que pueda elevar la cultura de sus habitantes al grado de perfección que se halla en otras poblaciones".

Eren, també, els temps de les associacions de socors mutus i es parla de crear-ne una dintre del mateix casino. No sabem si es portà a terme. En canvi sí que es va crear, amb estatuts

A primer terme, a mà esquerra, la seu del Casino Industrial. Al primer pis hi havia "el dels senyors".

aprovats el 2 d'abril de 1864, la Germandat de Sant Sebastià. Més tard es crearia "La Lloretense" o "Germandat de Sant Roc".

El primer casino es va extingir al voltant de 1866, però el 28 de novembre d'aquest mateix any naixia el "Casino Industrial". La democràcia imperava a la nova institució lloretenca. L'admissió de nous socis es votava amb boles. Les negres volien dir no, les blanques, sí. El Casino estava situat al passeig del Mar i ocupava la planta baixa i el pis d'un senyorial immoble de la família Llobet. Amb el temps, hi hauria una segregació i el Casino Industrial pròpiament dit —o Casino de baix—

quedaria instal·lat a la planta baixa, i en el primer pis hi hauria el "Casino dels Senyors" o "Casino de Dalt". El nom oficial d'aquest segon deuria ser el de "Círculo Lloretense", tal com figura ja als comentaris periodístics que apareixen en el quinzenerari "El Lloretense" l'any 1885.

Els casinos tenien cura d'organitzar festes i balls. En aquesta darrera activitat, però, no tenien l'exclusiva. A Lloret hi havia, en aquell temps, altres llocs: "La Nyerra", el "Flam" (situat on hi havia hagut el Teatre de la Vila -1843-) i "La Solidez". En aquells temps fins i

tot Lloret disposava d'orquestrats locals: "La Perla lloretense" i la "orquestra del Sr. Servià".

També hi havia altres llocs de trobada. El 12 d'abril de 1898, per exemple, s'obrí un club o casa d'esbargiment instal·lat en el local que ocupava poc abans el Centre Republicà. La gent de Lloret batejà el nou centre amb el curiós nom de "Katipunan".

El Casino creava una mena de comissions de joves per organitzar els balls i, sobretot, els envelats. Així es parlava de "La Juventud Lloretense" o de "La Unión Lloretense".

La Guerra Civil espanyola va trencar l'activitat del Casino Industrial justament quan aquest estava gestionant l'adquisició d'un immoble de propietat —la Casa Pujol. Mentrestant, la societat s'havia separat del "Círculo Lloretense" i s'havia hostatjat al local de la Rambla Barnés, núm. 8. Tenia diverses seccions, una d'elles la teatral. El jovent que hi assistia era més aviat catalanista i progressista. Aquest fou el drama de l'esmentat casino. Perquè si bé, en esclatar la guerra civil, no va trobar cap obstacle, mentre en canvi, el "Círculo Lloretense" era mirat com a reducte carca i els revolucionaris s'incautaven aviat del local, després de la

guerra succeí el contrari, i el Casino Industrial fou titllat de "rojizoide" i incautat pels franquistes. A partir d'aquell moment, el "Casino Lloretense" —continuació del "Círculo"— fou l'únic centre social de Lloret.

A final de 1943, els germans Lobet, propietaris de l'immoble, el venen a la família Clua i aquesta el reclama. Després del plet corresponent, el Casino ha de marxar, i una colla d'afiliats contraris a l'extinció compren un local pròxim (Passeig Verdaguier, 10) i creen l'anomenat "Casinet" o Club Marina (1955), que sobreviu encara actualment. Després d'una etapa de vida lànguida, les darreres juntes han procurat dinamitzar una mica l'entitat

amb activitats diverses de tipus cultural i esportiu, d'entre les quals destaca l'edició d'un llibre amb caràcter anual.

Com a centres de reunió, de tertúlia i, sobretot, de jocs de saló, també cal tenir en compte, en els darrers temps, el Centre Recreatiu de la Germandat de Terrassans, al carrer de Sant Pere, i, més recentment, els locals socials de les Penyes Barcelonista, Blanc-blava i Madridista i, potser algun altre, com la Llar de Jubilats.

Els elements joves del Casino Industrial —traslladats a la Rambla de Romà Barnés— construeixen una pista de ball a la part del darrere, damunt la platja (1934).

LA PAGESIA

23

La masia de can Buch.

56

La pràctica de l'agricultura es remunta als temps dels ibers i dels romans i constitueix l'activitat bàsica de l'edat mitjana. L'any 1079, la senyora del castell de Lloret dóna el terreny per alçar la primitiva església parroquial de sant Romà, avui ermita de les Alegries, que constitueix el centre espiritual d'aquell món de camperols. Al voltant de l'esglésiola hi havia tot un conjunt de masies, de les quals encara avui en queden unes quantes.

A final de l'edat mitjana ja es va edificant un nucli de població marinera arran de mar amb interessos diferents. Tant que, alguna vegada, ja es comencen

a discutir els drets d'uns i altres.

La pesta de 1348 assola la població de tot Europa. Molts masos lloretencs queden abandonats i un d'ells és el mas Rossell de Cavallers. El 14 de setembre de 1372 el paborde Bernat Oliva el cedeix en emfiteusi als pagesos Guillem del Coll de Vilarrassa, Pere Botet i Bernat Bosoms. Coneixem el nom d'altres masos d'aquells moments : el mas Palom, el d'en Gasa, el de n'Horta, el mas Bandrich, el mas Domingo, el mas Parranyoi, el de Cabanyes, el mas Saragossa, etc. En conjunt, el territori lloretenc infeudat al Capítol de

Canonges de Girona comprenia llavors 26 masos i bordes.

La costa, al llarg dels segles, és atacada per genovesos, pirates, turcs...Algunes masies alcen torres de defensa i per això es parla de can Coll de la Torre o de la torre de can Pla. La producció agrària local no és pas gaire brillant i, sovint, cal comprar blat i altres aliments a fora.

Durant el segle XVI la cosa millora una mica. En aquesta època trobem referències als masos Passapera, Solà, Albà,

Pujol, Guinart, Sureda, Cavaner, Joga, Creixell, Cassà, Coll, Domènech, Balsells, Saragossa, Botet, Pla, Flaquer i algun altre.

Per un document de 1716 se sap que a Lloret hi havia 479 vessanes de vinya, 311 de terra de conreu, 30 de sureda (bona per al glanatge) i 150 de bosc, artigable cada 25 anys. La vinya lloretenca donava, llavors, uns 600 hectolitres de vi per valor d'unes 1.340 lliures. En aquest mateix document es parla d'unes 15 o 16 famílies pageses. A més d'aquestes, hi ha molta gent que té alguna peça de terra que conrea i entre això i altres activitats va subsistir.

En el segle XVIII, a l'hivern, hi havia gent de la Cerdanya que baixava a treballar als boscos de la costa. La llenya i el carbó que se'n treia s'enviaven, sobretot, a Barcelona.

A partir de les dades d'un "Apeo" de l'Arxiu Municipal, Lloret té, l'any 1819, unes 210 faneques de vinya, amb uns 125.300 ceps, i unes 103 faneques de terreny dedicat a sembrar.

La nit del 14 d'agost de 1824 una forta pedregada va destruir tota la collita prevista d'oli i de vinya. Però el desastre pitjor vindria a final de segle, quan la

vinya lloretenca fou atacada per la fil·loxera. La destrucció comprèn unes 150 ha de vinya europea. La replantació amb ceps americans començà el 1896.

Eren els temps en què la navegació ultramarina s'havia eclipsat i els lloretencs tornaven a mirar cap a l'interior. Ara els boscos s'explotaven per aprofitar-ne el suro.

Alguns comerciants que havien fet fortuna amb el comerç transoceànic invertien en la compra de masos i terres dels pobles de l'interior (Vidreres, Maçanet,...) És el cas dels Vilallonga, Sala, Guinart... Els "americanos" i altres hisendats compraven i acotaven

parcel·les de terra i creaven hortes i hortets. En les hortes lloretenques va fer-se famosa, ja en el segle XX, la patata primerenca.

Pagesos i terrassans celebraven festes típiques: Sant Antoni, Sant Isidre, la festa major de les Alegries, Sant Quirze, Sant Ponç i Sant Llop... De les antigues confraries en va sorgir, amb el temps, la "Hermandad Sindical de Labradores y Ganaderos", convertida avui en Cambra Agrària i Sindicat de Terrassans, amb seu pròpia i centre recreatiu al carrer de Sant Pere, núm. 36.

*Una de les antigues feines dels pagesos :
batre el blat a l'era,
amb cavalls.*

LA PESCA

24

*Vells llops de mar
lloretencs,
a començament de segle.*

58

La primera referència concreta a un pescador, es remunta a l'any 1372, quan Bonanat Pujol oferí una embosta de peix al representant del senyor feudal del terme, que no era altre que el Capítol de Canonges de la Catedral de Girona.

La segona meitat del segle XVIII és una època de constant lluita dels pescadors per desfer-se del pagament del ribatge o delme del peix que el Capítol de Canonges els exigia. El 24 de febrer de 1788 hi hagué un avalot, pel qual foren condemnats a anar a les presons de Barcelona vuit pescadors, set dels quals es deien Josep. Per això es coneix

aquest fet per "la revolta dels Joseps".

A través dels llibres de l'època sabem que, en el segle XVIII, a Lloret es practicava la pesca en la modalitat de palangre, xàvega, bolig, sardinal, nansa, solta, batuda i fitora.

La gent de mar formava llavors el gremi de "Mareantes, Pescadores y Maestranza", que es mantenia dels beneficis que es treia de la navegació i de la pesca. El Gremi vetllava pels afiliats i els seus familiars. La salaó del peix es practicava amb certa importància i l'any 1833, per exemple, el batlle demanava que es declarassin les arroves de peix salat i la sal gastada.

Una forma de pesca molt practicada a Lloret ha estat "l'Art" (sistema pel qual es cala una xarxa i es tira des de terra).

Semblant a l'art hi ha la sonsera, dedicada a la pesca del sonso. El patró Melcior Puigvert va mecanitzar el sistema l'any 1944, però ja es va deixar de practicar en 1972.

La pesca de sardinals —art de deriva al qual s'introduí l'ús de llum primer emprant teies de pi i després acetilè— desaparegué de Lloret al voltant del 1950.

L'any 1917 hi hagué una vaga

general de tots els arts, d'un dia de duració, per disconformitat en el repartiment dels guanys.

En 1915 sembla que arribà a Lloret la primera teranyina —art d'encerclament. Al principi, la gent s'hi oposava perquè hi havia la por que acabés el peix. Sobretot preocupava la utilització de llum. Els primers armadors de teranyines foren Josep Agustí i Rosés i Joan Sala Raurell. D'aquest art, també hi hagué una vaga el 1919. En 1924 es constituí la societat "La Teranyina" que durà fins al febrer de 1936, quan es fundà el Pòsit de Pescadors. En 1942 el Pòsit va adquirir el Tint de les xarxes de la família Seguí. El 6 de novembre de 1949, per imperatiu de les lleis, el Pòsit es convertí en Confraria de Pescadors dins del "Sindicato Nacional de Pesca".

L'any 1926, Miquel Bruguera avarà la primera teranyina propulsada a motor. El llum funcionà primer amb benzina gasificada (Petromax) i després amb butà. Entre 1950 i 1960 hi van haver a Lloret 16 teranyines.

Altres sistemes eren la pesca a volantí, el xarambeco, el palangre, les soltes, el rall, el cel, les sauperes, les nanses, les garbitanes, "s'encanyissat", la pesca de batre, la pesca a

potera, amb fitora o a canya, etc.

La vida d'un pescador no era fàcil. Per això algunes vegades recorria al contraban. De tot plegat en queden records tristos: la pèrdua de la teranyina d'en Menció Puigvert el 5 de març de 1940 (la tripulació se salvà, però), la mort de dos pescadors practicant la pesca de batre el 25 de gener de 1943, o el contraban del 18 de març de 1913 durant el qual un carrabiner va matar el pescador Josep Farràs.

Alguns pescadors d'abans —Joan Puigvert, entre ells— han canalitzat la nostàlgia del mar cap a la reproducció de barques i vaixells en miniatura.

La decadència

"El 1958 s'havia arribat al màxim d'expansió de la teranyina a la platja de Lloret. Tres anys després, a conseqüència del progressiu desenvolupament del turisme, que poc més endavant caminarà paral·lel a l'evolució tècnica d'aquesta pesca, s'iniciarà un desequilibri de rendibilitat que, a poc a poc, acabarà amb un ormeig arrelat feia més de cinquanta anys a la vila, que, penso, va ser-ne pionera en aquest litoral.

La situació, produïda per manca de remitgers en algunes barques, a causa dels pocs guanys i de les noves perspectives de treball que ocasionava el turisme, deixava sentir-ne els efectes."

(Joan Sala Lloberas : La gent de mar a Lloret, Lloret de Mar, 1986.)

LA GUERRA CIVIL

25

60

El 20 de juliol de 1936 es constitueix el "Comitè Antifascista" presidit per Josep Sala Carreras. L'endemà, membres de la CNT clausuren l'església parroquial. Al dia següent, són destruïts la majoria de retaules, imatges i elements litúrgics.

Tot seguit, s'inicien les incautacions, les imposicions de multes, els registres domiciliaris, etc. El 15 d'agost el Comitè Antifeixista es constitueix en Ajuntament i acorda convertir l'església en mercat. La decoració modernista serà destruïda.

El 7 de setembre es comencen les col·lectivitzacions, amb el

sector dels transports. A la sessió del 10 de setembre, l'Ajuntament acorda canviar els noms dels carrers que tenen significat religiós.

Pel novembre, es construeixen fortificacions i refugis. El 30 d'abril de 1937 l'Ajuntament acorda emetre paper moneda per facilitar les transaccions. (Hi tornarà el 17 de setembre). El 30 de maig un torpede llançat des d'un submarí "nacional" va a parar a la platja de Lloret, on queda sense esclatar.

Durant el mes de juny s'accentuen les divergències entre els anarquistes, que dominen el Consistori, i els

socialistes i comunistes. Hi ha freqüents canvis i destitucions de dirigents. Passa a ser alcalde Francesc Planas i Aguilera. Són constants, d'altra banda, les lleves de soldats.

Pel setembre es constitueix secretament una esquadra completa de l'anomenada "Quinta Columna", favorable als "nacionals". El 15 d'octubre arriben 300 refugiats del nord d'Espanya. S'accentuen els problemes d'abastament. Hi ha molta gana i un obligat racionament.

Amb la gana són freqüents els furtus per les cases i les hortes

Mainada refugiada a Lloret a partir de l'1-12-1936, procedent del front d'Aragó.

de la vila. Sovint falta l'enllumenat elèctric. A l'abril de 1938 ja es comença a viure a Lloret l'ambient de guerra per la proximitat d'algunes accions bèl·liques. 19 d'abril: Per dimissió de Planas, accedeix a l'alcaldia Toribio Ribas Artau. Ribas deixa el càrrec el 2-9-38 a favor de Joan Babio Oró, que, a la vegada, dimiteix el següent dia 9. Fan alcalde Josep Fàbregas Soler.

13 de desembre : El Tribunal Popular d'Alta Traïció d'Espionatge, que havia condemnat diversos membres de la 5a. Columna de Lloret, commuta les penes, en especial la de mort imposada a Salvador Rupià Callicó, per la de trenta anys.

El 21 de gener de 1939 la finca Batlló és bombardejada, ja que s'hi hostatja el president Negrín. El dia 23, s'atura a Lloret, de pas cap a la frontera, l'escolta presidencial de la Generalitat, per pernoctar a Santa Clotilde. Els dirigents locals també van abandonant la vila. A final de gener passen per Lloret, ja en retirada, diverses formacions republicanes, entre elles la divisió de "El Campesino". Joan Taulina Tuset, que n'havia desertat i és identificat per ex-companys, és afusellat. Les tropes de Franco entren a la vila el 2 de febrer. Hi haurà,

però, una trentena llarga de lloretencs que ja no podran tornar mai. I d'altres viuran exiliats.

La rica custòdia del segle XVIII, confiscada el 16 d'agost de 1936, pels revolucionaris. No es va perdre per a tothom.

El drama dels clergues

"14 agosto 1936. (...)

Durante la noche, el sacristán ha sido requerido por dos veces para prestar declaración. La primera de ellas se le ha preguntado por el paradero de las joyas y alhajas del templo parroquial, a cuya pregunta ha contestado que nada sabia.(...)

La segunda vez, el Rvdo. Juan Crous ha sido conducido junto al mar, obligándole el miliciano Narciso Mainat (a) Pipes, a permanecer inmóvil, orden que el sacerdote ha cumplido con las manos juntas y esperando de un momento a otro entregar su alma a Dios. (...) Al mismo tiempo, "El Pipes" disparaba su fusil en el aire, junto a las sienas del cura, lo que repitió al poco rato el policía con su pistola.

Transcurrido el plazo fijado sin haberle sido posible al sacerdote revelar lo que ignoraba, éste fue conducido a su aposento, contiguo al calabozo, donde lo dejaron solo, tendido en el suelo, mientras se procedía al interrogatorio de los reverendos Pedro Torrent y Juan Vilalta, junto a los que fueron disparados también sendos tiros de fusil y pistola. "

(D'un dietari inèdit de la Guerra Civil a Lloret).

EL FRANQUISME

26

*Ofrena al
"Caudillo" de la
primera Fulla de
Llorer de Lloret
(1967).*

62

Les anomenades tropes "nacionals"—concretament la divisió legionària "Flechas Azules"—van fer l'entrada a Lloret el 2 de febrer de 1939, pràcticament sense cap problema. Els partidaris del nou règim es van llançar al carrer amb gran entusiasme. Els que havien estat amagats van començar a sortir, els anomenats membres de la quinta columna van prendre posicions. Hi van haver discursos des del balcó de la Casa de la Vila.

En dies successius van abundar les misses de campanya, els balls en homenatge de les tropes "llibertadores", les represàlies en persones i

entitats considerades no addictes, canvis de moneda, normalització dels abastaments i, sobretot, la posada en marxa, a nivell local, de tot l'aparell de F.E.T. i J.O.N.S. Havia començat una altra etapa de la història que duraria quaranta anys.

Els primers alcaldes i comandaments locals van sortir, naturalment, de les forces falangistes i de la dreta. Els primers van ser canviats molt ràpidament. Baldiri Barnés i Mataró exercí d'alcalde entre el 18 de febrer i el 5 d'octubre de 1939. Joaquim Font Marlès, que el succeí, durà, només fins a l'11 de desembre. El següent alcalde, Jesús Garriga Sampons, actuà des de l'11 de desembre de 1939 fins al 22 de gener de 1942. Des

d'aquesta data fins al 20 de juny del mateix any ostentà l'alcaldia Esteve Guitart Poch. Marcel Gallart Stegmaier fou l'alcalde des de 20 de juny de 1942 a l'1 de maig de 1944. El següent, Antoni Fàbregas Fradera, governà entre l'1 de maig de 1944 i el 18 de juny de 1946. Retornà, llavors, Jesús Garriga Sampons, que mangué l'alcaldia fins al 21 de maig de 1957. En la seva època (1954), el governador Luís Mazo Mendo va instar la construcció a Lloret de l'anomenat "Barri dels Pescadors" (oficialment "Grupo Lutgardo López") integrat per 44 habitatges acabats l'any 1962.

Narcís Fors i Oliver, farmacèutic, cobrí l'etapa compresa entre 21-5-1957 i 16-7-1964. Havia començat l'època turística i hagué d'emprendre les primeres obres d'infraestructura importants : construcció de clavegueres, portada d'aigües (1960), primeres pavimentacions de carrers (1963). Fou desprestigiats amb una campanya promoguda per l'industrial Joan Carcereny, per haver fet exterminar els gossos vagabunds de forma poc ortodoxa. Possiblement, però, la seva errada principal va ser deixar construir un gratacels de 16 pisos arran de platja.

Josep Maria Clua Viladrich exercí entre 16-7-64 i 1-2-76. Fou, de fet, l'alcalde de l'època de les vaques grasses del turisme. Per això la seva gestió estigué tenyida d'un cert triomfalisme. La manca de legislació adient i de formació al respecte per part dels dirigents a tots nivells, va permetre, que s'iniciés, llavors, l'especulació urbanística. L'amistat que Clua tenia amb l'influent almirall Nieto Antúnez li obrí moltes portes i Lloret se'n beneficià amb obres grosses: defensa i urbanització del passeig marítim, pavelló esportiu, estació terminal d'autobusos, noves escoles, hospital nou, etc. De cara a l'exterior, Lloret estigué a la vanguardia :

promocions freqüents, congressos, plantacions de "llorers" a ciutats destacades, creació de distincions especials, etc. Possiblement Clua descuidà les obres petites, de sabor de poble i el camp de la cultura. Com a cosa negativa també cal esmentar haver permès la venda del col·legi del Cor de Maria, sense recuperar-lo per a finalitats culturals de la vila. D'aquí que, al final del seu mandat, se li van rebel·lar quatre regidors que van fer una insòlita roda de premsa explicant les seves disconformitats.

Anecdòticament cal assenyalar que Clua va ser dels pocs alcaldes que no fou, al mateix temps, "jefe local del

Movimiento", càrrec que, durant aquesta època, assumí el Sr. Àngel Martínez de Laguardia.

Precisament el fill d'aquest, Jordi Martínez Planas, cobrí, com a alcalde, l'etapa des de 1976 fins a 1979, que cal considerar de transició ja que en foren protagonistes, a Lloret i a fora, regidors que havien entrat pel terç familiar no per conviccions franquistes sinó precisament per començar a obrir els Ajuntaments i renovar-ne els aires.

*Les autoritats
lloretenques de
l'època oferint al
Governador Civil
Hellín Sol la
medalla del
Mil·lenari (1966).*

EL FUTBOL

27

*L'equip del Lloret
F.C. de 1923.*

64

Al voltant de 1920 comença l'afecció al futbol, deguda tant a la colònia d'estiuejants —el mateix Joan Gamper, fundador del F.C. Barcelona, estiuejava a Lloret— com a joves de la localitat que ho havien assimilat. Fins i tot els vailets de les Escoles Parroquials van crear l'Sport Club Lloretenc l'any 1921. L'afecció prengué en la gent gran, es fundà el "Lloret F.C." i s'habilità un camp al barri de Venècia. Van ser els temps dels germans Gabarró, de Pep Serrallach, Araüjo, Mateu Ribera, Pep Macià, Manolo Durall, Salvador Vidal, Francesc Tarrats, Salvador i Luís Parés, Antoni Amorós,

Pere Soliguer, Antoni Bancells, Jaume Coll i algun altre. També hi participaven -cosa que ajudà a fomentar l'afecció-, els jugadors del F.C. Barcelona, Vicens Martínez i Martínez Sagi. Aquell camp esdevingué aviat insuficient. Per això, el 22-7-1923 se n'inaugurà un de mides reglamentàries al sector de la riera. Després hi hagué una davallada de l'afecció i el ressorgiment no es produí fins al 1929, ara amb un "S.C. Lloret" que tornava a jugar, en principi, al barri de Venècia però que acabà, altra volta, en un camp del costat de la carretera de Blanes, també del cantó de la riera, inaugurat amb tota solemnitat per l'alcalde Narcís Bassas. Sovint van

vestir la camiseta del Lloret jugadors forasters de la talla de Goiburu, del Barcelona, o de Prats i Aznar, de l'Espanyol i d'altres, com Porrera i Esteve, fitxats pel Lloret, van pertànyer després al València i al Sabadell. Aquest equip del Lloret quedà campió del torneig Costa de Llevant, competint amb els d'Arenys, Calella i Blanes. En la temporada 1932-33 va ser subcampió de Catalunya (amateur).

L'etapa 1934-36 fou el temps dels Escoda, Portell, Cama, Puig, Babot, Bernis, Vinyals, Martínez, Sagaró, Bosch, Cardona, Rocas, Cabañas, Planiol, Reixach, Emilín, Rabassa, Colls, Bonet, Sala,

Cubias, Segimon, Busquets, Castejó, Serrat, Planelles, etc.

A part l'equip oficial, en alguns moments a Lloret van existir-ne d'altres. Al voltant de 1926 hi hagué la penya "Dragó" i per l'abril de 1936 es fundà la Penya Pedal.

La guerra civil va partir l'activitat i la recuperació d'aquest esport es reprengué després, encara que no hi hagué una autèntica continuïtat i amb un camp adient —l'actual— fins al 1953.

Llavors fou l'època dels Baltrons, Agustí, Ferron, Fornaguera, Rodríguez, Magí, Feliu, Comas, Sagaró, Trull, els germans Borrell, Illa, Babio, Ferro, Rusalleda, Reyné, Casado... Seguirien altres generacions que han anat omplint la història del C. de F. Lloret, integrades pels Soler, Orpí, Reixach, Carbonell, els cosins Cardona, Bosch, Salicrú, Pujol, Planas, Ribera, Coll, fins als Giralt, Agustí, Bonet, Sala, Joals, Pibernat, Gil, i un llarg etcètera. I tot seguit començaria ja, pràcticament, la quasi professionalització dels jugadors. Bona part dels integrants de l'equip serien forasters.

Ve, però, l'etapa més brillant. El C. de F. Lloret queda subcampion del grup A de regional la temporada 1961-62 i

al final de la 1965-66 queda campió de Primera Regional i puja a Tercera Divisió, essent, durant algunes temporades, un dels equips destacats, fins al punt de disputar, en començar la dècada dels vuitanta, l'ascens a Segona. Aquest període daurat s'ha estrocat recentment i ara l'equip milita a Primera Catalana. Al C. de F. Lloret es deu l'organització, des de 1977 i a principis d'estiu, del Torneig Internacional Juvenil de futbol que ha gaudit, uns anys més que altres, de gran prestigi.

Quedi clar que en l'història del Lloret s'ha de tenir en compte, també, els equips juvenils i infantils, el seu equip amateur i, fins i tot, en algun moment, el dels veterans.

A l'auge del futbol hi han ajudat, també, les diverses penyes creades a Lloret: la Penya Blanc-Blava, fundada el 1974, creadora d'un torneig per equips de futbol d'empreses; la Penya Barcelonista, fundada el 1975, que fomenta tot un estol d'equips de mainada que són la llavor del demà, fins i tot una Penya Madridista (creada el 1987).

No podem oblidar la modalitat del futbol sala i els principals clubs: el Lloret de Mar, creat l'any 1980, el Club Atlètic Spormar Lloret, fundat el 1983 (que també practica atletisme); i el "Lloret Nou", creat el 1985.

L'equip de futbol de la postguerra (1940).

En 1894 existia un “Frontón Lloretense” i gairebé a la mateixa època alguns aficionats jugaven al criquet. Dins d’aquesta mateixa línia, iniciat el segle XX, s’introduí el tennis entre la gent benestant. Van existir pistes a “Sa Pallissada” i a “Can Zaragoza”.

Tractant-se d’una població de mar, els banys, la natació i la navegació esportiva van tenir el seu pes específic. Però el sentit competitiu sorgí al voltant de 1920. Un dels nedadors d’aquell temps, Salvador Parés, fou campió dels cent metres lliures de Catalunya i d’Espanya de 1920 a 1924. Llavors s’introduí, també, a Lloret el waterpolo. El practicaven els estiuejants junt amb joves de la localitat. Van existir dos equips: els “Caterinos” i els “Vampiros” (1923). Els salts arriscats des de les penyes del Gurugú i dels trampolins feren famosos Ramon Sanjaume, Lluís Soler i l’Antoni Bancells, personatge que cal destacar, ja que ha mantingut la seva forma física sempre fins al punt que el 5 de març de 1969, quan ja tenia 65 anys, va tirar-se al mar, un dia de temporal, i va salvar un infant suec que s’ofegava. Se’n parlà molt i Bancells fou condecorat.

L’any 1952, s’introdueix el beisbol a Lloret. Els diversos equips dels Pops —nom que adoptà el club— triomfaren aviat i, senyors o juvenils, guanyaren reiteradament el Campionat de Catalunya : 1953, 1954, 1955, 1957 i 1963. També el d’Espanya de 1955 (senyors, 2a categoria) i d’altres. La majoria de jugadors —gent de la colònia d’estiuejants— vivia a Barcelona i els Pops jugaven en instal·lacions d’aquella ciutat. Cap al 1968 els resultats van ser força adversos i els jugadors, abans de baixar de categoria, van passar a l’equip PickUp. Fou la fi dels Pops.

També a remolc de la colònia d’estiuejants va néixer l’any 1955 el Club Nàutic Lloret que ve desplegant activitats de vela, rem i motonàutica i té actualment membres destacats que participen en els més importants campionats nacionals i internacionals. Sobresurten Ramon Balcells, Helen Montilla, Jordi Béjar i Jordi Blanch. En el

mateix tipus d’activitat existeixen encara el Club Nàutic Fenals i el Club Nàutic Canyelles, instal·lats a les platges del mateix nom.

Però el moviment esportiu juvenil que havia de portar a la construcció del primer Pavelló d’Esports (1975) sorgí dels qui van fundar, l’any 1969, el Club de Hockey Lloret, que jugava, en principi, a la pista de les escoles locals. El hockey va reeixir, van sorgir-ne diversos equips i el primer va anar pujant de categoria fins a arribar a la Divisió d’Honor, nivell perdut tot just l’any passat i recuperat enguany.

En 1970 es va fundar el Club de Bàsquet Lloret masculí. El femení va néixer el 1981, però l’any 1987 fou absorbit pel C.I.B. (Club Immaculada de bàsquet) que, actualment, té set equips de diferent edat. Un dels equips senyors està ara en la Segona Divisió estatal.

L’any 1974, es va fundar el Club de Handball, que té equips de diverses categories. El primer equip va ascendir a Primera Divisió i ha estat en diverses ocasions semifinalista de la Copa.

El Club Patí Lloret, que ha donat diverses figures en el camp del patinatge artístic fins i tot a nivell estatal, va ser fundat en 1975. Ha guanyat cinc campionats d’Espanya, sis de Catalunya i molts provincials.

En 1978 es funda el Club de Judo Lloret, el qual ha assolit èxits importants en campionats provincials, de Catalunya i estatals i està integrat, entre altres, per cinc cinturons negres i 1 Dan. D’activitat semblant, existeix, d’ençà de 1986, el Club Choi’s Lee, dedicat al Tae kwon-do, hap kido, a la gimnàstica de manteniment i a l’aeròbic. Aquest club porta atorgats 594 cinturons, en les diverses categories.

L’any 1977 es va crear el Club Automoto, al qual es deu, sobretot, l’organització de proves de motor en el circuit de Can Daura que l’Ajuntament va inaugurar l’any 1981 i, fins i tot, la participació d’algun dels seus membres en el Rally que anualment se celebra prenent Lloret com a punt de partida i que ha estat conegut

durant molt de temps com a Rally Costa Brava (organitzat per la Penya barcelonina "10 per hora" des del maig de 1976) i últimament a mans del R.A.C.C. convertit en Rally Espanya-Catalunya, puntuable per al campionat del món. D'activitats afins, existeix també el Grup Motor Lloret (Road Book), creat el 1990 per a fer excursions i competicions amb vehicles 4 x 4, motos i bicicletes de muntanya.

El Club de Gimnàstica Rítmica fou creat l'any 1979, ha tingut campions provincials i té un planter de 120 gimnastes entre els 5 i els 14 anys. El mateix 1979 es va crear, també, el Club d'Atletisme, un dels impulsors perquè es fessin les pistes del costat de la riera, inaugurades el 8 de juny de 1986. El Club d'Atletisme ha tingut elements destacats, fins i tot en la seva secció de veterans.

L'any 1982 va néixer el Club de Petanca, que aviat també obtingué èxits notables, tant la branca masculina com la femenina.

El Club Ciclista Lloret apareix pel setembre de 1981. Entre els seus èxits cal esmentar un Primer Premi per equips al Coll de Bracons.

Cal tenir en compte, també, els esportistes que s'agrupen al voltant de l'Internacional Tennis Canyelles, practicant aquest esport. Igualment els socis de l'Hípica, cada dia més nombrosos, i els integrants del club de tir "El Jaruco". A aquests darrers caldria afegir els practicants de la caça. En aquests moments, a Lloret, hi ha 1.113 llicències d'arma autoritzades. I igualment els practicants del submarinisme, dependents del C.R.I.S.

L'Ajuntament, per la seva part, ha instaurat, d'ençà de 1987 les anomenades Escoles Municipals Esportives, per a nois i noies de 5 a 16 anys, en les especialitats d'atletisme, escacs, natació, patinatge, bàsquet i tennis de taula. També ha creat Gimnàstica de Manteniment per a la tercera edat i altres activitats.

Tanta activitat esportiva havia de fer petit, per força, l'antic pavelló i fou necessari construir-ne

un de nou al sector de Molí, inaugurat el dia 11 de febrer de 1990.

Per acabar, cal dir que l'extensa família esportiva lloretenca es reuneix anualment des de 1971 (excepte entre 1988-90) en l'anomenada Nit de l'Esport, ideada pel publicista Pedro Morón, durant la qual es recompensa la labor dels millors practicants al llarg de l'any. També, durant uns tres o quatre anys, des de 1981, es va celebrar la Diada de Germanor, que consistia en una desfilada de representants de tots els clubs, en el camp de futbol o en el Pavelló, amb les exhibicions pertinents d'alguns d'ells.

I encara que la finalitat inicial no sigui l'esportiva, no oblidem l'existència de les vuit tripulacions de remers —una de femenina, constituïda en entitat anomenada "Es Vano"— que, a més de participar en la regata "S'amorra, amorra", recuperada l'any 1987 dins la processó marítima de Santa Cristina, prenen part en altres competicions de llaguts.

Escola de Vela del Club Nàutic de Lloret de Mar (1988)

Es conserven encara unes ordinacions de l'any 1599 pensades per a l'escola de minyons, que llavors estava dins d'una torre de defensa. Les donà el Consell de la Universitat de la vila, encara que s'atribueix la redacció al rector Jaume Felip Gibert. S'hi observa ja la intenció de classificar els alumnes segons el nivell, la distribució horària en funció de la llum solar, la freqüència d'entrades i sortides i canvis d'activitat, la participació dels alumnes i el mestre en les funcions litúrgiques, etc. Era un ensenyament de caràcter eminentment religiós que perdurà almenys al llarg dels segles XVII i XVIII.

Durant aquest darrer segle,

Voltants de 1945: El "senyor Casasayas" i els seus alumnes.

quasi tots els mestres eren clergues i compensaven l'escassa assignació que tenien com a docents amb els beneficis que els reportava el seu ministeri sacerdotal. En coneixem el nom de molts: Romà Maura, Bonaventura Geli, Salvador Bassedas, Francesc Andreu, Joan Ortoll, Salvador Pagès, Salvador Escarrà, Jaume Pujol, Nicolau Ferrer, Miquel Bassedas, Pere Ribas, Antoni Orench, Josep Passapera, Nicolau Oliver, Miquel Granell, Francesc Garriga, etc.

Amb el contracte entre l'Ajuntament i el mestre Joan Molina, de l'any 1804, veiem que la filosofia de l'ensenyament tampoc no ha

canviat gaire. Els mestres, d'altra banda, continuen mal pagats i, per tant, a vegades abandonen la feina. Les escoles estan faltades de recursos. L'Ajuntament s'interessa pel sistema Lancaster (1821) "con el que un solo maestro puede enseñar perfectamente y sin exageración a 500 discípulos".

A partir de la Llei d'Ensenyament de 1825 els ensenyants lloretencs intenten obtenir els títols que s'exigeixen. Entre els mestres públics destacats d'aquells temps cal esmentar Jaume Puig i Roldós (1835), Jaume Feliu (1852), Abdó Mallof (1855), Rossend Albert (1867) —autor de dos

llibres formatius titulats “ La nave de San Pedro” i “El camino de la virtud”—, Lluïsa Usall (1893), Marià Pujolar i Batlle (1895), autor de tres llibres didàctics sobre religió, aritmètica i gramàtica castellana, en col.laboració amb Francesc Ferrusola, etc.

Ja en el segle actual, deixaren bon record Esteve Carles i Torruella (1907), Gertrudis Moret (1917), Josep Casasayas i Romà (1936), entre altres.

Els primers locals concebuts expressament per a escoles foren els baixos de la Casa de la Vila inaugurada pel febrer de 1872. Després, malgrat que als anys trenta es parla d'aixecar un grup escolar i que hi ha un referèndum popular i tot, els lloretencs van anar passant per locals habilitats o de lloguer. Fou el 18 de novembre de 1965 que, per fi, s'inaugurà el primer grup escolar, batejat, més tard, amb el nom del mestre Esteve Carles i Torruella. Aquest grup sofrí posteriors ampliacions. El 29 de maig de 1976 s'inaugurà un altre centre amb molta més capacitat : el Pere Torrent. Però també ràpidament hagué de ser ampliat. Finalment, el 1984, entrà en funcionament el col.legi públic Pompeu Fabra.

Com a escoles confessionals, Lloret ha tingut el “Colegio Lauretano” del canonge Narcís

Domènec i Parés (al voltant de 1880), el de les monges del Cor de Maria, vingudes a Lloret el 1875, que l'any 1897 estrenà estatge digne i propi, però que s'extingí quan estava a punt de celebrar els cent anys (1971), el dels Maristes (1902-1920), l'Escola Parroquial (entre 1920 i 1936), dirigida per Mn. Pere Torrent, i el col·legi de les religioses de la Immaculada Concepció, obert el 1903, ampliat notablement el 1968 i que encara afortunadament existeix.

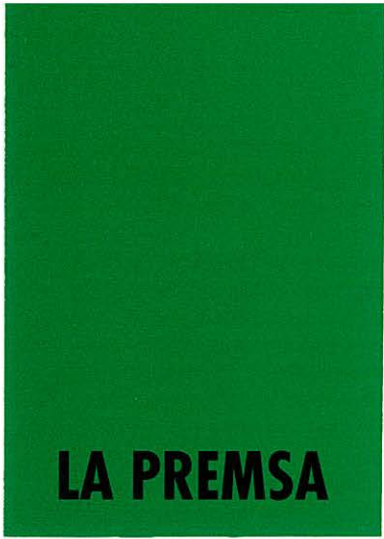
Entre els col.legis privats no s'ha d'oblidar el del mestre Ignasi Dedéu i Parés (1897),

personatge molt vinculat a la vida social lloretenca.

Tampoc no faltaren les escoles de caràcter laic. L'any 1907 s'inaugurà una Escola Horaciana, seguint les orientacions pedagògiques de Pau Vila, a càrrec del mestre Esteve Guarro. Fou clausurada governativament poc temps després. En 1911 s'obrí una Escola Instructiva, dita també Racionalista, per la qual passaren els mestres Francisco Campos Prieto, Alban Rossell i Esteve Gimbernat. S'acabà l'any 1920.

21-3-1986. El mestre Jesús Pau amb els seus alumnes, el dia de la jubilació.

LA PREMSA

29

70

La primera publicació fou el quinzenari "El lloretense" dirigit per l'oficial de telègrafs Eduardo Sainz Noguera. Va aparèixer el dia 1 de gener de 1885 i s'extingí pel març de 1886, després d'haver tret 35 números. Tenia un format de 20 x 30. Tota la publicació va estar impregnada de la moda romàntica, pròpia de l'època.

El següent periòdic fou "El Distrito Farnense". Tenia caràcter setmanal, començà a sortir el 9 de juliol de 1893 i s'acabà el 26 de juny de 1898, després d'haver donat a la llum pública 261 números, de gros format (30 x 42). El dirigia Hermenegild de Urréjola i era d'orientació republicana.

"El Porvenir", que sortí durant el període 1895-96.

Per a fer-li la competència sortí el 5 de juliol de 1896 un altre setmanari dominical, titulat "El Porvenir", de format idèntic, que durà fins al primer de maig de 1897. (Va editar 45 números). El director era Eugeni Carrió de Sabater. Era més aviat d'esperit conservador, però obert a les idees regionalistes i federals.

Va passar un temps sense publicacions, fins que l'any 1907, amb el suport de la "Agrupación librepensadora y pacifista" va aparèixer "Salud y República". Tenia una autèntica fòbia anticlerical i només se'n

van publicar dos números. A principi de 1908 va sortir "El Librepensador", també oposat a l'Església. Se'n van editar nou números. L'any 1911 es va publicar "Sindical", una mena de periòdic filial del diari barceloní "Solidaridad Obrera". Entre el 28 de març de 1918 i el 10 de maig de 1919 van veure la llum pública "Justicia", fundat pel Sr. Joan Ros, (on, per primera vegada, es publicava una pàgina en català), i "El Precursor", de caire federal. També, dins d'aquella fornada, va aparèixer "Infancia", quinzenari dedicat a l'educació racionalista, editat per l'Escola

laica de Lloret. (Se'n van publicar tres números). Cap a mitjan 1932, un grup exaltat va idear una publicació trimestral titulada "Libertad", el primer número de la qual va ser retingut pels mateixos homes d'esquerra, esverats per les coses que deia. No se'n va parlar més.

El dia 1 d'octubre de 1933, a partir del calli de les Escoles Parroquials i sota l'impuls de Mn. Pere Torrent, va aparèixer el quinzenari "Aires Lloretencs", íntegrament en català, que s'edità fins a l'esclat de la guerra civil i tingué una excel·lent acceptació. Tot i la seva confessionalitat, fou respectuós amb tothom.

Sota el mecenatge de l'impressor Manuel Tallada i Jané aparegué, després de la guerra, "Lloret Deportivo", quinzenari de caràcter esportiu que sortí des de la primera quinzena d'octubre de 1953 fins al 6 d'agost de 1955 (90 números, de 20 x 31 cm de format).

Pel juny de 1963 va aparèixer "Tramuntana", revista mensual dirigida pel figuerenc Narcís Pijoan. Se'n van publicar 39 números i es va acabar per l'agost de 1966. Tenia una bona presentació.

El 17 d'abril de 1973 l'industrial hotelier Joan Prado Romà va

llançar una revista dedicada a cobrir la informació de Blanes, Lloret i Tossa, dirigida inicialment pel seu amic Andreu Avel·lí Artís "Sempronio", després per un fill d'aquest i, finalment, per Francisco Rubio Cordón. Es deia "Costa Exprés". Se'n van publicar 11 números.

No tardaria gaire a aparèixer la revista que la succeí i que avui encara continua: "Lloret Gaceta", dirigida per l'esmentat Francisco Rubio i editada per Pedro Morón López. El número 1 va sortir per l'octubre de 1975. És d'informació general de la localitat.

Pel novembre de 1987 hi hagué un intent de fer sortir una altra publicació amb el nom de "Aires de Marina". La impulsava l'advocat Enric Junoy i Pujol i només en van sortir un parell de números.

A part aquestes publicacions, caldria recordar les revistes que ha tret —sempre amb la idea d'una regularitat que després no s'ha acomplert— el Patronat local de Turisme (1968 i 1989), les de la Cooperativa d'Hostaleria i Similars (1962-1964), les que editen les escoles locals i les d'algunes entitats esportives, cíviques i culturals que, amb una certa periodicitat, publiquen butlletins.

"Justicia", una de les publicacions del sector d'esquerres (1918).

"El Distrito Farnense" es va publicar entre 1893 i 1898.

ENTITATS CULTURALS

30

72

És impossible referir aquí les diverses entitats que hi ha hagut al llarg de la història. Esmentarem, però, les més recents i que encara tenen una presència viva a Lloret.

L'any 1951 es va crear l'agrupació teatral del Casal de l'Obrera que, en aquests moments, porta al voltant de quaranta temporades de teatre realitzades. Durant molt de temps, les vetllades del Casal van significar l'únic lloc de trobada dels diumenges, per a una gent de totes edats, que hi descobria un clima familiar i acollidor. Ha estat un centre d'activitats de jovent. Hi ha, també, una secció que organitza excursions.

Alguns actors procedents del

L'Agrupació del Casal de l'Obrera al final d'una representació de 1964. L'actor més jove -segon de l'esquerra- és Fermi Reixach.

Casal, junt amb noves incorporacions, moguts per la idea de fer un teatre renovador i més experimental, van constituir, fa uns anys, el Grup de Teatre Dafne, que, bàsicament sota la direcció de Josep Bernat, ha representat a la Casa de Cultura obres ben interessants.

En 1968, una colla de lloretencs s'agrupa per organitzar el I Aplec de la Sardana. Després n'han seguit d'altres, un cada any. L'entitat s'anomena "Amics de la Sardana" i una de les seves brillants activitats consisteix en la convocatòria d'un concurs musical de sardanes, amb caràcter anual, entre 1969 i 1981. Com a promotors, ajudaren a recuperar la Festa Major de Sant Romà, portaren a Lloret els primers recitals de cançó

catalana i l'actuació de grups com ara Els Joglars, etc. i aconseguiren per a la vila el nomenament de Ciutat Pubilla de la Sardana (1971) i la celebració de la IX Nit de la Sardana (1980).

El 14 de desembre de 1972 fou fundat el Cine-Club Lloret que ha portat a terme sessions de cinema quinzenals, algunes en col.laboració amb altres cine-clubs. L'any 1990, fou guanyador del premi al millor Cine-Club de Catalunya, donat per la Generalitat. Edita uns fulls informatius per als socis i durant la temporada 1987/88 va publicar sis números d'una nova revista titulada "De Cine".

La Penya Xino-Xano va néixer l'any 1978 com a grup d'esplai per a fer caminades per l'entorn de Lloret i revaloritzar el paisatge, els indrets històrics i les tradicions. Com a principals activitats anuals realitza la Marxa de les Ermites, l'anada a Sant Pere del Bosc, la tirada de l'Art pel desembre i pel febrer, l'arrossada de l'Aplec dels Perdons, la Marxa de les Platges de Lloret, la Fira dels Sants Metges i encara moltes més.

L'Associació Popular d'Amics de la Cultura va ser creada l'any 1979. Ha portat a terme cicles de conferències, ha creat un concurs literari anual (a nivell local), la Fira del Llibre i de la Rosa (diada de Sant Jordi), el guardó "Sa Gavina" per a les lletres i per a les arts, va impulsar, al seu moment, l'Escola d'Adults, etc.

L'any 1981 va sorgir el Grup Cultural Loreto amb motiu de les festes del barri de can Carbó amb la intenció de recollir el jovent i motivar-lo amb alguna activitat. Es va començar amb la formació d'un grup de majorettes i una Banda, que van ajudar a dinamitzar les festes locals. Van iniciar les representacions nadalenesques del Pessebre Vivent. El Grup ha impulsat, també, la recuperació d'activitats populars. Van aconseguir que a Lloret se celebrés la III Trobada de Puntaires de Catalunya pel juny de 1991, amb un èxit esplendorós.

Una mica a partir del Grup anterior es va crear, l'any 1983 l'Esbart Dansaire Lloretenc. Han participat en la majoria de festes locals i l'any 1989 van aconseguir organitzar la VI Trobada d'Esbarts de les Comarques gironines a Lloret.

El Grup DEMALL (Defensa del Medi Ambient de Lloret) va començar les seves activitats l'any 1988, arran de l'aparició d'un perillós projecte d'urbanització de Sa Boadella. Té per finalitat crear una consciència col·lectiva que eviti la degradació progressiva del paisatge lloretenc. Recentment, han organitzat un Simposi sobre el paisatge de la Costa Brava, en col·laboració amb la Unesco.

1.200 participants van reunir-se a Lloret en la IV Diada de la Puntaire. (2 de juny de 1991).

Inauguració del Monument a la Sardana, de Domènec Fita. (1971)

AGRUPACIONS CORALS

31

1926 : L'Orfeó
Lloretenc, que deixà
un excel·lent record.

74

Les formacions corals més antigues de les quals tenim notícia són, sens dubte, les que participaven en les funcions litúrgiques de l'església, en particular els grups de minyons de l'escola que hi anaven en les festes i solemnitats, dels quals parlen les ordinacions donades pel Consell Municipal l'any 1599. Aquests cors més o menys organitzats tenen una llarga durada i, en alguns moments, estan sota la direcció de mestres de capella d'una certa vàlua. Les actuacions a l'església van reforçades, sovint, per la música de les orquestres que va tenir la població, orquestres de transcendència poc més que local : la de "N'Atzavara" (1880),

"La Perla Lloretense" (1893) o la del Sr. Melitó Servià (final de segle).

La primera massa coral important que tingué Lloret fou "L'Harmonia Lloretenca", que s'estrenà, com a orfeó, el dia 11 de juny de 1904. N'eren els seus directors els germans Francesc i Joan Coll Morral. El Sr. Antoni Clausell féu construir un bonic teatre, estrenat l'any 1908, perquè l'orfeó pogués tenir estatge social. Es constituí una societat, amb estatuts i tot, que va incloure altres activitats, com per exemple, una secció dramàtica. Però la situació econòmica a què portà la pròpia volada de l'entitat la conduí a la dissolució el 31 de desembre de 1911.

Més o menys per aquesta època adquiria important relleu l'Associació Catequística, del si de la qual sorgirien notables realitzacions, entre elles una escolania, fundada el 1912, i el cor de la Catequesi, ambdós —que perduraren fins a la guerra civil— sota l'impuls de Mn. Josep Mundet. L'escolania la integraven primer vuit cantaires i a partir del 10 d'agost de 1931 foren 15. Del jovent que sortia d'aquestes formacions es nodria la Capella Parroquial.

L'any 1926, dins del si del Casino Industrial el músic Domènec Moner i Basart fundà l'Orfeó Lloretenc, que duraria

uns sis anys i deixaria un grat record. El subdirector fou Mn. Josep Mundet. Algú ha deixat escrit que aquest Orfeó fou "una veritable escola de civisme i de bon gust." Moner, d'altra banda i, a part d'altres gèneres musicals, és conegut com a autor de sardanes i l'any 1991 va rebre la Fulla de Llorer de la Vila, als seus vuitanta-quatre anys.

Després de la guerra civil, a part les formacions esporàdiques per a cantar a l'església, l'agrupació que despertà més simpatia a la població fou la constituïda per Mn. Pere Torrent, sota el nom de les "Caramelles", integrada per infants de totes les edats amb els quals el sacerdot anava pels carrers de Lloret alegrant la Pasqua amb les seves cantúries.

L'any 1952, es va formar el cor "Unión Lloretense", promogut per un grup d'entusiastes, entre ells Pere Giralt. Aquest cor encara avui existeix i han passat per ell diverses generacions de lloretencs i també diversos directors, fins i tot alguns de forasters. Entre els directors fills de Lloret cal esmentar Melcior Montero Vert (1881-1971), Josep Maria Del Rio i Darwin Austrich Martell. El primer, però, és recordat, sobretot per la música costumista de "La Bella

Dolores", obra estrenada el 25-3-44 amb lletra de Joan Bta. Bernat -especialista, d'altra banda, en cartomàgia-, Baldiri Pou, Valentí Soliguer i Esteve Fàbregas. Tornant al cor, entre els cantaires més fidels recordem Josep Bonhome Ginabreda, Romà Ribas Rebollo, Dionís Soliguer i Josep Shilling Caro. L'entitat està integrada a la M.I. Federació de Cors de Clavé.

Al voltant de 1964 existí l'anomenada "Rondalla Lauredo" integrada per noies ex-alumnes del Col·legi del Cor de Maria, que varen formar un conjunt musical del tipus de les tunes universitàries i que sortien a cantar acompanyant-se de guitarres i

bandúrries. Va tenir una duració relativament breu. L'ànima del conjunt era la Maria del Carme Ciuró.

Per allà el 1974 va formar-se un grupet de vuit o deu nenes que cantaven en les activitats parroquials dirigides per una jove aficionada a la guitarra que es deia Judit. Se'n va dir el Cor de la Judit. Amb el temps s'hi afegí molta més jovenalla —fins i tot grans— i el grup passà a anomenar-se Cor Parroquial "Alba de Prima" i ha estat dirigit sempre per Mn. Josep Benet i Cantó, rector de la vila. És el cor que dinamitza les funcions litúrgiques a l'església.

Les caramelles de Mossèn Torrent (voltants de 1946).

HISTORIADORS I PROSISTES

32

76

A l'última dècada del segle XIX va destacar el secretari de l'Ajuntament, Josep Galceran (1847-1892), que s'ha de considerar el primer historiador seriós de la vila i que publicà els seus treballs a la "Revista de Gerona", un dels mantenidors de la qual era Joaquim Botet i Sisó (Girona 1846-Barcelona 1917), que també hi publicà diversos articles sobre Lloret, d'on era oriünda la seva família. Joaquim Botet era germà del farmacèutic lloretenc Sr. Enric, que també es pot considerar, en alguns aspectes, un lletraferit.

De la mateixa època fou Hermenegild d'Urrèjola, director del setmanari "El Distrito

Joan Bta. Bernat i Sarró, autor de llibres de cartomàgia i també treballs literaris.

Farnense", que també se sentí atret per la història i publicà "El santuario de Santa Cristina de Lloret de Mar" (1891) i treballà en altres obres, una d'elles —que no creiem que veiés la llum— una monografia sobre la santa patrona del santuari, titulada "La mártir de Tiro".

Sense cap mena de dubte, però, l'escriptor més sòlid de les últimes dècades i amb més vocació literària és Esteve Fàbregas i Barri, nascut el 9 de setembre de 1910. Amb inquietuds ja de jovenet i afeció a la història i a la literatura, fou premiat aviat en concursos i publicà articles a "El Matí" i a "La Veu de Catalunya", de Barcelona, i dirigí el quinzeneri "Aires

Agustí Ma. Vilà i Galí, que s'ha especialitzat en temes de marina.

Lloretencs." La seva obra literària comença, però, a veure la llum a partir dels anys cinquanta. Van apareixent, successivament, "Cartomagia.El mundo maravilloso de los naipes", amb col.laboració amb Joan Bta. Bernat (1953), "Lloret de Mar"(1959),"Dos segles de marina catalana" (1961), "Vint anys de turisme a la Costa Brava" (1970), "Josep de Togores" (1970), "Alba de Prima" (1976), "La serp es mossega la cua" (1978), "Boira il.luminada" (1980), "Senyora i Pastora"(1981), "El Ballet Clàssic Català" (1984), "Diccionari de veus populars i marineres" (1985), "Un ciri a la processó" (1985), "La cultura tradicional i el parlar de Lloret" (1989) -en col.laboració amb la

*Esteve Fàbregas i Barri,
autor de la primera
monografia sobre
Lloret, a part d'altres*

seva esposa-, sense comptar un munt d'opuscles, articles i treballs diversos.

Contemporani i cosí de l'anterior és Antoni Fàbregas i Fradera, home de vasta cultura, que coneix diverses llengües, autor d'una apreciable quantitat d'articles, molts d'ells en llengua castellana -en la qual escriu molt bé-, que té suficient qualitat com per haver preparat algun llibre però que, de moment, només té obra dispersa.

Joaquim Ciuró i Gabarró, amb la publicació, l'any 1970, d'una magnífica "Historia del automòvil en España", sorprengué propis i estranys pel seu profund coneixement de la matèria. Ciuró

*Joan Sala i Lloberas,
que ha recopilat la
història dels
pescadors.*

ha escrit, també, molts articles sobre la història de la Costa Brava i, en particular, de l'hostaleria en aquest sector geogràfic.

En els darrers temps, Lloret ha tingut la sort de veure sorgir nova gent dedicada a les lletres, encara que, més que a la creativitat, hagi tombat cap al cantó de la història. Joan Sala Lloberas, nascut l'any 1925 i conegut, a nivell professional, com a patró de pesca, i en el camp artístic com a pintor, s'ha despenjat, d'un temps ençà, com a narrador de temes de mar. L'any 1984, publica "La gent de mar a Lloret" i el 1990 una mena de segona part titulada "Anècdotes i fets", i també un altre llibre, il·lustrat a la ploma per ell mateix, titulat "La Costa de Lloret".

*Joaquim Ciuró i
Gabarró, especialista
en temes
d'automobilisme.*

Agustí Maria Vilà i Galí treu a llum dos opuscles titulats "Les nostres veles" (I i II) en 1984 i 1985 i l'any 1989 "Navegants i mercaders", la història de la seva nissaga marinera, i prepara, actualment, una vasta història de la marina vuitcentista de Lloret, entre altres coses. Germinal Ros Martí ha publicat diversos opuscles explicant les seves vivències polítiques i especialment el llibre "Un home del segle XX" (1989), a més de moltíssims articles a la premsa. Francesca Mas i Marquès s'afegia a la historiografia local amb la publicació de "La Revolta dels Joseps" (1988). I encara s'hauria d'anotar alguna publicació de caràcter social de Josep Blanch i Soler.

POETES

33

78

De personalitats destacades en el camp de les lletres que hagin tingut un veritable sentit creatiu no se'n troben pas, a Lloret, més enllà del darrer quart del segle XIX. I encara, per començar, s'ha de partir dels qui van redactar el quinzenari "EL lloretense" (1885-86), d'entre els quals -encara que no era de Lloret- sobresortia el Sr. Eduard Sainz Noguera, oficial del cos de telègrafs, que hi feia poesia en castellà però també una delicada prosa narrativa.

Entre 1893 i 1898, des de la tribuna de "El Distrito Farnense", Hermenegild d'Urrèjola, amb un estil molt retòric, publicava versos més

aviat humorístics, tot i que també preparava algun recull poètic seriós en forma de "Ramillete a Jesús Sagramentado" (que, possiblement, no s'arribà a publicar).

Enric Botet i Sisó, que exercia de farmacèutic a Lloret, escrivia també una acceptable poesia impregnada de romanticisme, algunes mostres de la qual es troben a les pàgines de la premsa local.

El primer poeta que envia les seves composicions en català a la premsa lloretenca -i curiosament des de Santiago de Cuba-, l'any 1894, és Esteve Lluhí i Rissech. Josep Macià i Mataró, capità de vaixell però

Els germans Josep Maria i Lluís Coll i Rodés, poetes de notable volada.

molt sensible a la poesia, escriví notables composicions, algunes de caire nostàlgic, durant les seves absències de la llar, i altres dedicades a celebrar efemèrides locals.

Els dos grans poetes, però, de final de segle són els germans Josep Maria (1874-1900) i Lluís Coll i Rodés (1886-1909), d'il·lustrada família lloretenca. Tots dos van morir joves, deixant sengles reculls poètics publicats respectivament, a títol pòstum, els anys 1901 i 1910. Les seves creacions segueixen models clàssics però tenen un profund aire romàntic, propi de l'època. Josep M. Coll i Rodés havia col·laborat a "La Costa de

Llevant", "La Renaixença" i "La Veu de Catalunya".

El 1897, naixia a Lloret Joan Bta. Domènech i Artau, el qual, de jove, se n'anà, com tants, a provar fortuna a Amèrica, primer a l'Argentina i, finalment, a Xile. És aquí on publica les seves poesies, amb un recull titulat "Poemas humanos" (Santiago de Xile, 1937) i un altre que inclou els versos que havia escrit de jove (al voltant de 1912), formant un petit llibre que titula "Poemes de joventut" (Valparaíso, 1944). Domènech escriví moltes altres poesies que han quedat inèdites —un aplec de 25 poemes el titula "Sonetos de la soledad" (1945)— i un conjunt de narracions curtes, que també eren records d'infantesa i joventut, que titulà "Relatos de mi pueblo" i que, recuperat des de Lloret, fou editat en aquesta vila l'any 1987. Fou president del Centre Català de Valparaíso (1937-38). Morí a Xile el 1973.

Just l'any 1900 neixia a Lloret un altre poeta i narrador: Felicià Serra i Mont. De ben jove se'n va, també, a Amèrica, seguint els passos del seu pare, que havia navegat durant uns cinquanta anys. A Cuba comença a publicar els primers treballs literaris. Tornat, més tard, a Espanya, va viure a Barcelona vinculat sempre al món dels llibres. L'any 1929

escriu la primera novel·la (l'única que va publicar) "Animes vincladisses", a través de la qual retrata la gent del Lloret d'aquells temps (pescadors, "americanos", rendistes, els primers forasters...). En 1947 publica un llibre de poemes: "Ginesta, tarongina i alga". Va deixar inèdites o incompletes algunes obres de teatre i una narració titulada "Per què vaig matar". Serra Mont morí a Lloret l'any 1967.

Antoni Maria Aragó i Cabañas (1918-1981), subdirector de l'Arxiu de la Corona d'Aragó i historiador, tenia, també, fusta

*Felicià Serra i Mont,
poeta i novel·lista.*

de poeta i deixà diversos poemes, últimament agrupats en un llibre, per la família.

Encara caldria tenir en compte els llibres de poemes d'Isabel Coll Domènech, més coneguda per "Celina" —"Primera volada" (1979) i "Miei, prop la mar" (1983)—, ja que l'autora és descendent de lloretencs, passa molts de temps a Lloret i aquesta vila és, sovint, la protagonista dels versos. I algunes poesies amb missatge que Joan Sala Gascons ha anat publicant periòdicament a la revista local.

*Joan Bta. Domènech i
Artau, que desplega
bona part de la seva
obra literària a
Amèrica.*

L'escriptor Esteve Fàbregas i Barri veu així el seu Lloret nadiu :

“Lloret és una vila que porta innata una finesa d'esperit, un gest senyorívol. Els lloretencs són, per al foraster, cordials, hospitalaris i tenen el do de la simpatia. Aquestes virtuts, les belleses naturals i l'absència d'indústries que solen portar terboleses a l'aire i a les aigües, han convertit Lloret en una elegida internacional, i avui és un centre de turisme de primer ordre, amb piscines i establiments de modes com una vila estrangera de la major qualitat.”

(Esteve Fàbregas i Barri, Lloret de Mar, Biblioteca Selecta, Barcelona 1959)

Josep Pla (1897-1981), amb la seva murrieria habitual, en parla així:

“Lloret és una població d'americanos i de petits rendistes, de color de braç de gitano. És una població neta i pulcra, ben urbanitzada, sense soroll, sense indústria, sense fum, sense tren a la vora, molt arreglada. Ni artísticament, ni arqueològicament, no té res de notable. El gòtic decadent de l'església parroquial és insignificant. L'església és dedicada a Sant Romà, té una sola nau i un campanar acabat amb una agulla de quatre caires. Lloret i Sitges són les aportacions més típiques que aquest país deu als indians.(...) Lloret és un Sitges menys cursi, més modest, una mica esmortuït, de braseret i d'estufeta, amb uns ciutadans caracteritzats pel fet de la por que tenen dels refredats. I això, ben entès, no té pas res d'ofensiu. Són poblacions que han estat somniades per tants i tants catalans d'Amèrica, que això sol les fa respectables.”

(Josep Pla, Viatge a Catalunya, Ediciones Destino, Barcelona 1946)

Josep Carner (1884-1970), que havia estiujejat a Lloret els anys 1919 i 1920, descrivia un Lloret encara més idíl·lic :

“Lloret és clàssic, com Blanes és romàntic. Lloret havia estat en el temps antic —i en romanen qui-sap-les demostracions toponímiques i altres—

un gran lloredar vora les ones. Apol devia haver-hi festejat. Lloret és, possiblement, la pàtria de Dafne.

Lloret té serres i santuaris, i ermites i boscos i horts i vinyes i cales, i àdhuc té monuments. Velles casetes exquisides, i l'església més dernier cri del món, i el gran mur enramat del famós Mai tanquís, que és el Lyon d'Or de Lloret; i tres coliseus; i un gran boulevard que és el carrer de Sant Pere; i un passeig de mar ple d'enamorats; i una gran plaça composta de dos bells quadrilàters (l'un ombrejat d'acàcies, i l'altre sense, per a ballar-hi el ball de les morratxes) sempre curulla de criatures; i una platja de petits òpals, dits arena, (...), i els jardins tropicals i mítics del 81 del carrer de Sant Pere, i una Venècia, reclosa, crítica, amb pianos de dolces noies i enormes canyes de pescar i patis blau argent i flors vagament conventuals...”

(Josep Carner, Lloret, paradís gentil, a la revista “D'ací d'allà”, Barcelona 1919.)

El novel·lista Josep Roig i Raventós (1883-1966) es complau en el paisatge costaner un dia de festa major, durant la processó marítima :

“La costa és piadosa; si una pluja hi hagués, en les roques, les relíquies trobarien un sagrari amb l'encens dels fonolls marins. La platja de Fenals a mig camí, tan blanca i tan llisa, apar un altar de carrer, amb les tovalles noves netes i planxades, posat allí per deixar-hi el reliquiari i entonar-hi uns salms. Ja es veu la capella de Santa Cristina voltada de boscúria atapeïda. Mireu que gentil i blanca i enlluernadora, com una nena que fa la primera comunió acompanyada dels jaïs: el pi centenari, els xiprers envellits, les roques immortals ! “

(Josep Roig i Raventós, L'ermità Maurici, Ed. Selecta, Barna. 1952)

Joaquim Ruyra (1858-1939) ens en dona unes imatges sublimes, d'un dia plujós :

“Erem davant per davant de Lloret, la gentilíssima vila que ha pres son nom del llor que enflaira ses hortes i jardins. Tota molla,

blanquejava amb sordes lluïssors d'argent, i son vidrim perlejava. Com una joia en un estoig obert, presentalla de nuviatge que la terra sembla oferir al mar, descansa en una fresca i arramada vall que les penyes de la costa deixen obirar, entredadant llur cortina feréstega. Lo mal és que de tant en tant el nuvi es desvetlla i, rebolcant-se en son llit immens, allarga la barroera grapa per cerciorar-se de que el joiell no s'aparta de son capçal; i aquesta és la pena dels lloretencs, que a voltes han vist amenaçada alguna de llurs cases. Que Déu els do bonança i els multipliqui les hores de primavera, que són les que més escauen a llur bell sojorn.”

(Joaquim Ruyra, El rem de trenta-quatre, Edicions 62, Barcelona 1968)

Sebastià Sánchez-Juan (1904-1974), conciliant el passat i el present de Lloret, escrivia en la seva “Oda a Lloret”:

“Fora d'humana mida no resulta res que es doni a Lloret. Atzar, fatic, recordats piament, tenen un culte al fons del cor, com en un vidre antic. “

Dins d'aquesta petita mostra, no podem oblidar la figura del romàntic Francesc Camprodon i Lafont (1816-1870), que dedicà a Lloret tot el text d'una sarsuela —“Marina”— musicada per Emilio Arrieta, convertida més tard en òpera (amb el text ampliat per Ramos Carrión), però sobretot aquelles famoses frases definitòries :

“Costas, las de levante; playas, las de Lloret “.

Cal suposar que en el Lloret d'avui, sorollós i anàrquic en molts aspectes, difícilment s'hi inspirarien els nostres homes de lletres. Almenys el to no seria el mateix.

Representació de l'òpera “Marina” a la mateixa platja de Lloret, l'any 1930.

Entre els artistes que s'han sentit atrets per la platja de Santa Cristina hi ha el poeta Ferran Agulló, que va escriure aquest sonet :

*Entre les roques de la Costa Brava
com un llir que entre penyes s'esponcella,
Santa Cristina, blanca meravella,
s'alça entre pins, mirant-se en la mar blava.*

*L'ona se sent de son amor esclava
i els peus li besa, enamorada i bella;
l'assutzena perfuma la capella,
com les sorres daurades perfumava.*

*Randes de roques, llum encegadorà;
cel blau, mar blava i una font que plora;
un aire pur, les vinyes verdejant...*

*Quin goig, voltat de santes harmonies,
sonniar en ventures i follies
a l'ombra fresca de ton pi gegant !*

EL MÓN DELS ARTISTES

34

82

En el segle passat sembla que, en el camp dels afeccionats, va destacar Joan Baptista Durall, autor d'alguns retrats, paisatges i composicions florals. Més tard, un membre de la família Pujol es dedicà també als pinzells i va deixar alguns retrats i vistes de la platja lloretenca que són avui un testimoni històric. D'un estil semblant és l'obra de Francesc Arpí (1877-1931), autor de paisatges urbans i del teló del teatre de l'"Harmonia lloretenca" (1908) que representava un paisatge de "Sa Caleta". Francesc Arpí que, de fet, era imatger, pertanyia a una família de terrissers vinguda a Lloret a l'època florent de la marina vuitcentista, de la qual cal destacar la personalitat de Pau Arpí i Galí, que deixà excel.lents figures de terra cuita que

demostren que tenia fibra de veritable escultor.

Les parets i els sostres de les antigues cases de famílies benestants, van rebre l'atenció d'excel.lents artistes locals, el millor dels quals, segurament, fou Joaquim Vilaseca i Palau (1889-1918). Aquest darrer treballà per l'arquitecte Bonaventura Conill i Montobbio, d'ascendència lloretenca.

A la darrerria del segle XIX vingué a pintar Lloret Francesc Torrescasana, deixeble de Martí i Alsina. Més tard van passar temporades pintant els paisatges lloretencs el sitgetà Joan Roig i Soler i Arcadi Mas i Fontdevila. Al voltant de 1898 Enric Monserdà pintà una sèrie de delicats plafons per a l'ermita de Sant Pere del Bosc, els esbossos i plantilles

dels quals han estat localitzats, fa poc, a Barcelona.

El canvi de segle significà l'aparició d'un gran artista, Joan Llaverias i Labró (1865-1938), que sovintejà Lloret, hi arrelà profundament, hi morí i hi està enterrat. Llaverias, amb les seves portentoses aquarel.les, immortalitzà tots els racons lloretencs.

El 1934, exposà a Barcelona el pintor Segundo Matilla, després d'haver passat diversos estius a Lloret. La Guerra Civil portà a Lloret Joan Orihuel, artista plàstic polifacètic, que hi creà una Escola d'Arts i Oficis per on van desfilar tots els qui sentien interès per la pintura i que actualment constitueixen el nucli artístic més reeixit.

El pintor Togores i l'escriptor Fàbregas, al bateig de la barca Cristina.

*Pau Arpi i Galí,
artista de la
ceràmica.*

L'any 1940, comença a venir a Lloret Josep de Togores i Llach (1893-1970), pintor que, a diferència dels anteriors, més que pel paisatge, s'interessa per la gent, pels diversos tipus humans, i tracta de reflectir el seu esperit i el seu caràcter. En l'obra del pintor es pot parlar perfectament de "l'època de Lloret", període de treball intens (1943-1950). A més de Togores, van venir a Lloret en els anys de la postguerra els pintors Josep Amat, Freixas Cortés, Mir Escudé, Pere i Juli Borrell, Àngels Tey, Gabriel Amat, Domènec Carles, Carles Bécquer, Maria Teresa Bedós, Joan Ventura... Cal recordar, igualment, alguns artistes barcelonins destacats, descendents, però, de famílies lloretenques: els germans

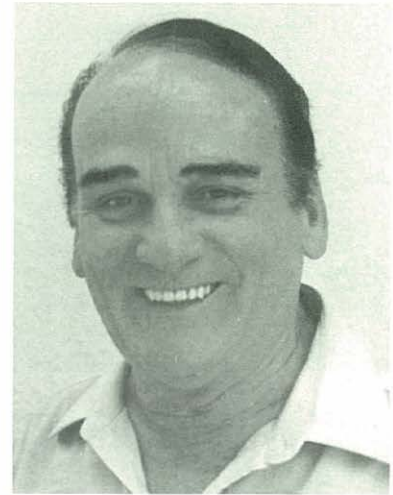

*Autocaricatura de
Joan Llaverias i
Labró (1938).*

Francesc i Manuel Coll Rodríguez. En la mateixa línia, més tard, la pintora Toti Fàbregas Durall.

En la dècada dels cinquanta ve a Lloret —on acabarà afincant-se i vivint— el pintor barceloní Josep Carretero Gomis, que té una extensa obra, bona part d'ella referida al paisatge lloretenc. També hi passa temporades llargues Rodolf Tur, els fills del qual seguiran les petjades del pare en el camp artístic. Més endavant, estiuja sempre a Lloret, en el seu "Estudi Blau", Joan Tobella i Serra, pintor, entre moltes altres coses, de les darreres cases velles de la vila.

En els anys setanta, els antics

*Josep Carretero Gomis, el
pintor afincat
definitivament a Lloret.*

alumnes de Joan Orihuel i alguns altres de més joves creen el "Grup Lloretenc de Belles Arts", que permet conèixer millor i valorar l'obra de Joan Sala Lloberas, segurament el més prolífic, Joaquim Comas i Regí, Josep Sala Gascons i els seus fills Joan i Narcís, Romà Maura i Arbó, especialista en temes de velers vuitcentistes, Sebastià Gallart i Ribot, Maria Assumpció Comas i Moré, Andreu Amaya, Ramon Albertí Maria (especialista en treballs sobre metall), Josep Millan Monistrol, etc. De les darreres generacions, cal subratllar l'interès de l'obra de Cristina Geremias i les magnífiques aquarel·les que pinta Josep Maria Barba Tarafa, banyolí afincat a Lloret.

ELS FOTÒGRAFS

35

84

A cavall entre el segle anterior i l'actual trobem l'actuació amateur de persones com l'estiuejant Joan Bta. Gallissà i Botet, que amb les seves plaques de vidre recollí el testimoni d'edificis, paisatges, personatges i delicioses escenes del Ball de Plaça i de la processó marítima de Santa Cristina, o com el farmacèutic Enric Botet i Sisó, que, a part les 4000 postals que havia reunit d'arreu del país, sembla que havia format una excel.lent col.lecció fotogràfica de temes locals, referida, sobretot, al món dels pescadors.

Uns dels primers fotògrafs quasi professionals fou Josep

*Josep Vilà i Prats,
anticlerical i fotògraf.*

Vilà i Prats (1873-1952), que vivia al carrer de Sant Pere, núm. 17. Era taper d'ofici i, més que res, hisendat. Tot i ser un acèrrim anticlerical —havia fundat la "Agrupación Republicana Librepensadora y Pacifista—, tenia muntat un acurat estudi a casa seva on no faltava una Puríssima pintada a la paret i un reclinador, per a quan havia de fer fotografies de primera comunió.

Un altre fotògraf ja amb notable professionalitat, malgrat que treballava de viatjant, va ser l'Ernest Xifra i Girbal (1885-1972). Moltes vistes de Lloret porten el seu segell de goma al darrera acreditant l'autoria.

*L'Emili Martínez i
Passapera, el cronista
gràfic dels
esdeveniments
lloretencs.*

Igualment se sentiren atrets per la fotografia Salvador Bancells i Puig (1901-1934) i Joan Austrich i Bianchi (1903-1950). Del primer se'n coneix una anècdota divertida. En una ocasió, quan estava revelant en el laboratori improvisat que tenia a casa seva, al carrer de Sant Bartomeu, entrà la seva àvia, la qual obrí el llum de la cambra, tot reclinant-li que treballés a les fosques i es fes malbé la vista.

Coneixem, igualment, l'afecció de Josep Maria Coll i Parés (nat el 1909), el qual, sobretot abans de la guerra civil, es

dedicà un llarg temps a la fotografia i va immortalitzar alguns personatges i algunes escenes de la vida quotidiana lloretenca ben interessants.

Però l'home de les estampes populars, de les fotografies multitudinàries de processons, balls de plaça, cerimònies diverses i paisatges entranyables, fou l'Emili Martínez Passapera (1875-1964). L'arxiu que deixà és un veritable compendi d'història gràfica local.

També es dedicà força a la fotografia -sobretot al retrat- el mestre i sacerdot Mn. Pere Torrent i Crous (1888-1970), vingut a Lloret als anys vint. Mn. Torrent n'aprenqué de Valentí Fagnoli, italià arrelat a Girona i casat amb Rosa Vilaseca, que tenia, també, parents a Lloret.

Dels joves dels anys trenta inquietos per la fotografia, cal ressenyar Jordi Bonet i Pujol (1909-1990) i Francesc Mas i Ruhí (nascut el 1911). Mas esdevindria, després, un dels fotògrafs i cineastes professionals de més prestigi. Ha estat autor de col·leccions de fotografies ben interessants, de l'àlbum "Paisaje y color en Lloret de Mar" i de pel·lícules sobre el paisatge lloretenc com la que li valgué el Premio

Nacional de Turismo de 1964.

És curiós constatar que, a la casa on Francesc Mas —i avui el seu fill August— tenia el laboratori i la botiga, abans hi havia viscut Rafael Garriga i Roca, casat amb una senyora belga de la Casa Gevaert. Rafael Garriga treia cada any moltes fotografies de les festes típiques lloretenques.

Un altre jove de llavors, Joan Bta. Bernat Sarró (nat també l'any 1909) té el mèrit d'haver-se dedicat a reproduir fotogràficament, encara amb placa de vidre, tots els quadres de tema mariner que hi havia a les antigues cases navilieres de Lloret. Un seu oncle, Salvador Bernat i Companyó, també

*Francesc Mas i Ruhí,
excel·lent fotògraf i
millor humorista.*

practicà la fotografia i a ell es deu una bona col·lecció de vistes del Lloret pretèrit.

Encara cal recordar les actuacions esporàdiques, com a fotògraf, de Josep Maria Del Rio i Soliguer (nascut el 1914).

Avui, els reportatges fotogràfics de la vida lloretenca es deuen a August Mas Llibre —que s'ha inclinat per una fotografia més artística, amb detalls i noves tècniques i ha guanyat importants premis—, Josep Maria Arpí Montero, Josep Trull Pons i les firmes comercials Foto Lloses i Foto Luky (de Manuel Domínguez Ramos).

*August Mas i Llibre,
autèntic artista de la
fotografia.*

EL TURISME

36

86

Lloret tenia consciència de les seves possibilitats turístiques des de les primeres dècades del segle actual. N'és una prova el fet que l'any 1932 es creés un Sindicat de Turisme i que diverses editorials del quinzenari local "Aires Lloretencs" tractessin d'aquest tema i del seu foment.

Els primers estiuers llogaven cases modestes. Carner mateix passà els estius de 1919 i de 1920 en una d'elles. I el mateix podríem dir dels pintors Joan Llaverias (des de 1914 a 1938), Josep de Togores i Josep Amat (anys quaranta) i molt d'altres. El període de postguerra es caracteritza per la presència d'estiuers de l'àrea barcelonina, generalment fabricants del tèxtil ben situats o d'ocupacions similars.

Anys seixanta : L'afany de captar clients porta les botigues al carrer.

Però l'eclosió turística vindria al voltant de 1950. És llavors que apareixen els primers estrangers i que comença la transformació urbanística de Lloret: adaptació de cases senyoriales per a hostal, aparició d'hotels d'ambient familiar, venda de vinyes per a fer les primeres urbanitzacions —xalets—, etc. És un Lloret que té només 8 hotels amb unes 206 places, 9 bars i restaurants, 2 sales de festes i una sola agència de viatges. La població fixa és de 3.159 habitants, la població flotant s'estima en uns 1.500 més i el pressupost municipal suma 380.000 ptes. La carrera, però, ha començat. Al cap de vint-i-cinc anys la població ja té 8.168 habitants i els turistes ja arriben als 100.000 (alta temporada). El pressupost municipal suma

70.800.000 ptes. i ja hi ha 203 establiments hotelers -27.670 places-, 421 bars i restaurants, 53 discoteques i 21 agències de viatges. Les 1.328 persones que pagaven contribució urbana en 1950 són ja 7.330 i els 207 contribuents per industrial ara sumen 2.013. Hi ha més de 40 pistes de tennis, més de 70 piscines, 4 minigolfs, uns 300 comerços de "souvenirs", 1.400 vehicles de turisme, 40 llicències de taxi... A final d'estiu de 1973 un banc confessava que ell sol havia ingressat més de 1.300 milions en divises. Lloret havia canviat molt. Però paral·lelament a l'augment de riquesa es generava un procés progressiu de despersonalització. Els hotels s'havien fet cada vegada més grans i havien perdut

el seu caràcter familiar. L'urbanisme vilatà ja no tenia res de l'antic tipisme. El paisatge es ressentia de les noves actuacions. El turisme cada vegada anava venint menys seleccionat i, a la vegada, menys selectiu. Les empreses locals ja no eren de lloretencs amb ganes de quedar bé. S'imposaven els "tour operators" i el capital de fora, decidit a "espolsar l'arbre" fos com fos.

Tot i això, i malgrat les prediccions d'alguns interessats en el tema (Ivette Barbazza publica l'any 1966 -just quan a Lloret se celebra l'any del Mil.lenari- "Le paysage humain de la Costa Brava" i Arseni Gibert escriu "El crac turístic a la Costa Brava l'any 1972) la cursa numèrica continua, es compten els turistes per milions i els pressupostos municipals fan ja salts extraordinaris.

Amb la democràcia i ja amb la idea de resoldre les mancances infraestructurals, el pressupost lloretenc enceta la dècada dels vuitanta amb 360 milions. Segueix amb 644 (1981), 825 (1982), i així successivament fins a arribar als 1.800 milions el 1990. Dos anys més tard, aquest 1992, el pressupost aprovat ja és de 2.643 milions.

En el camp promocional recordem la tasca feta per la Cooperativa d'Hostaleria (anys seixanta), la CITE local, des de fa anys, i Proturist (1981-1982).

La població turística actualment puja a uns 200.000 visitants (juliol-agost). S'acusa l'estacionalitat i en baixa temporada davalla a uns 8 o 10.000 turistes (gener, febrer). Aquests desequilibris plantegen seriosos problemes d'infraestructura i serveis en el camp de la seguretat ciutadana, de la sanitat i de la neteja, entre altres.

L'oficina municipal de turisme va atendre 73.949 persones directament (any 1985) i 884 per carta. El 1990 ja foren 81.806. En aquests moments Lloret disposa de 215 hotels, 3 campings, 34 agències de viatges, uns 8.000 apartaments, 214 restaurants, 53 discoteques o sales de festes, 22 agències de banca, 1 casino de joc (inaugurat el 17 d'agost de 1978), etc. I es continua discutint si un camp de golf o un port esportiu milloraria realment la qualitat del turisme que ve.

Promoció internacional : Plantació del lloret emblemàtic de la vila a París (20-4-1966).

Les Festes Mediterrànies de 1965, que van significar uns actes d'atracció de visitants i de promoció.

LA DEMOCRÀCIA

37

88

Després de la mort del general Franco (1975), els canvis polítics es van succeir ràpidament arreu i a tots nivells. A Lloret, els canvis operats sobretot en el terç familiar a l'hora de les eleccions municipals del 1973, ja estaven també en aquesta direcció. Alguns regidors, després d'exigir inútilment més obertura a l'alcalde, convocaren una roda de premsa (1974) per fer públiques les seves crítiques, gosadia que portà cua, denúncies al governador civil, coaccions i la marxa enrere d'alguns regidors. Aquests fets, però, van desgastar l'alcalde Clua, que, en 1976, no va rebre el suport necessari per a seguir al davant del consistori. Llavors accedí a l'alcaldia Jordi Martínez Planas.

Les primeres manifestacions sindicals de la transició, pel passeig de Lloret.

El consistori, durant la nova etapa (1976-79), va actuar amb renovada il·lusió si bé es trobà aviat amb uns moments en què tot es desmuntava fàcilment, s'entrava en la transició, es creaven grups de control municipal i es restava autoritat a l'Ajuntament. D'altra banda, hi havia encara indecisió i parers molt diferents entre els diversos regidors —uns més oberturistes, altres més conservadors—.

Lloret va començar a viure els primers conflictes sindicals : 6-3-1976, primera vaga de la construcció; 13-8-77, vaga d'hostaleria, amb protagonisme de CCOO, UGT i, sobretot, CSUT, amb participació d'unes 2.000 persones; 27-5-78, nova vaga de l'hostaleria, etc. L'anomenada Marxa de la Llibertat arribà a Lloret el 20 de juliol de 1976, divulgant les consignes de l'Assemblea de Catalunya. En 1977 es va començar a celebrar la Diada de l'Onze de Setembre de forma

unitària. Les primeres eleccions democràtiques municipals (1979) van donar 4 regidors a CiU, 3 al PSC, 3 a la UCD, 2 a ERC i 1 al PSUC. Els vots de CiU, UCD i ERC van portar a l'alcaldia Joan Domènech i Moner, cap de la llista més votada (CiU), el qual, davant dels greus problemes de la població, intentà una política local unitària que, a la llarga, fou impossible per divergències i, òbviament, estratègies polítiques dels partits. El primer consistori democràtic s'hagué d'enfrontar a la situació econòmica i urbanística heretada, als esquemes antiquats de la màquina burocràtica i a la pressió del món de l'especulació. Una anècdota: la tancada dins de l'Ajuntament d'un grup de treballadors d'hostaleria, per conflictes de l'Hotel Samba (10-12-1980).

La incorporació en massa d'immigrats a causa de l'empadronament exigint per a un millor control de l'escolaritat va augmentar considerablement el nombre d'habitants i, en conseqüència, de votants, la tendència general dels quals no era, precisament, la de votar CiU. Aquesta raó, el pas del nombre de regidors de 13 a 17 i el fet que CiU patís divisions internes, van produir el canvi d'alcalde a les eleccions de 1983, ja que guanyà el PSC-PSOE que col·locà 8 regidors, per 4 CiU, 4 AP i 1 ERC. Aquest darrer donà el vot als socialistes, d'aquí l'ascensió de Josep Sala Montero a l'alcaldia. Quatre anys després, però, el vot no socialista es concentrà entre la

candidatura convergent -ara més a gust del sector dretà- i la d'AP. Els vots conjunts (8 de CiU i 1 d'AP, enfront dels 8 del PSC) van facilitar l'alcaldia al convergent Jordi Martínez Planas -que ja havia estat alcalde entre 1976-79- en 1987. Però tampoc en aquest cas no hi hagué continuïtat i malgrat haver portat a terme durant el seu mandat algunes obres públiques vistoses -la cobertura de la riera, per exemple- una mena de vot de càstig en forma d'abstenció retornà l'alcaldia al socialista Josep Sala l'any 1991, després d'un resultat força aclaparador: 10 regidors del PSC, 6 de CiU i 1 AP.

La manca de continuïtat dels

alcaldes no diu gaire a favor de l'electorat lloretenc i demostra que la vida municipal implica molt de desgast, moltes pressions, una gran dificultat per a segons quins partits per fer arribar el seu missatge al sector immigrant i un llarg etcètera.

Amb tot, i malgrat el canvi d'ides i els alts i baixos, la política de l'etapa democràtica s'ha caracteritzat, sobretot, per actuacions en camps abans poc atesos (cultura, ensenyament, assistència social, esports, infraestructures, serveis diversos...) i globalment es pot considerar positiva.

Resultats de les diverses eleccions del període democràtic.

PARTIT Ò COALICIÓ	DIPUTS. CONGRÉS 15-6-77	DIPUTS. CONGRÉS 1-3-79	MUNICIS. 3-4-79	PARLAMT. CATALÀ 20-3-80	DIPUTS. CONGRÉS 28-10-82	MUNICIS. 8-5-83	PARLAMT. CATALÀ 29-9-84	DIPUTS. CONGRÉS 22-6-86	MUNICIS. 10-6-87	PARLAMT. EUROPEU 10-6-87	PARLAMT. CATALÀ 29-5-88	DIPUTS. CONGRÉS 29-10-89	MUNICIS. 26-6-91	PARLAMT. CATALÀ 15-3-92
AP/PP	77	113		56	732	1.020	352	827	326	813	256	716	529	294
CiU/Lliga	1.752	1.166	1.204	1.619	1.535	1.143	2.557	2.246	2.627	2.069	2.674	2.207	1.835	2.786
UCD	1.009	1.125	889	668	178									
CDS					103			201	274	249	192	238	172	35
ERC	101	206	695	296	209	420	226	120	178		176	138	293	409
PSC/PSOE	911	1.097	879	782	1.916	1.861	1.147	1.983	2.567	2.276	1.342	2.421	3.129	1.464
PSUC/IC	334	361	326	316	158	229	184	146	243	161	172	253	284	185
Altres	140	167	136	227	139		103	229		596	187	350		207
VÀLIDS	4.324	4.235	4.129	3.964	4.970	4.673	4.569	5.752	6.215	6.164	4.999	6.323	6.242	5.380
Blancs	11	17	8	0	60	75	15	15	44	35	32	41	62	48
Nuls	79	38	40	0	77	15	14	38	45	54	18	31	15	23
TOTAL	4.414	4.290	4.177	3.964	5.107	4.765	4.598	5.805	6.304	6.253	5.049	6.395	6.319	5.451
Abstenció	1.016	1.917	2.030	2.398	1.645	3.098	3.434	3.039	3.456	3.482	4.754	4.221	4.801	6.355
CENS	5.430	6.207	6.207	6.362	6.752	7.863	8.032	8.844	9.760	9.735	9.803	10.616	11.120	11.806
% Abst.	18,71	30,88	32,70	37,69	24,36	39,40	42,75	34,36	35,40	35,76	48,47	39,76	47,17	53,83

L'URBANISME

38

90

El Lloret inicial era rural i de població dispersa. El nucli urbà arran de mar neix a la baixa edat mitjana però no és fins a l'any 1510 que s'hi basteix l'església parroquial. El barri més antic —murallat i amb un portal d'accés que no es derrueix fins al 1873— és el pròxim a la riera, potser perquè, en cas d'atac, els seus habitants poden córrer aviat cap al proper castell de Sant Joan. La vida comercial -venda i transport de carbó, llenya i altres elements- possibilita l'edificació de cases cap a llevant i es dibuixa l'estructura del carrer principal o major sobre el que devia ser l'antic camí ral costaner que unia Lloret a Tossa. Perpendiculars a aquest van naixent altres

carrers i l'antiga via emprada pels lloretencs per anar al santuari de Sant Pere del Bosc passa a constituir l'altre eix bàsic: el carrer de Sant Pere. Les cases normals són les de planta i pis. Aquesta és la situació urbanística de Lloret fins al 1780 aproximadament.

Cent anys després, però, i gràcies a l'auge de la marina de vela, hi ha un gran desplegament general que també repercuteix en l'urbanisme, sobretot a partir del moment en què els comerciants enriquits, els naviliers i els "americanos" enderroquen les velles cases i hi alcen petits palauets neoclàssics, modernistes (més tard), o eclèctics. El símbol de l'època pot ser la Casa de la

L'expansió urbanística més forta s'ha portat a terme pel Pla de Fenals, en una part del qual l'Ajuntament actual parla ara de construir una marina.

Vila, inaugurada el 1872 i el passeig de Mn. Cinto, paral·lel al mar. A partir de 1880 la vila s'estén cap a llevant, avança una filera de cases cap al mar —excepte en el tros del passeig-, puja cap a dalt del Puig, edifica cases importants al llarg del carrer de Sant Pere. Es conserva un projecte d'alineacions de 1879 —n'ignorem l'autor— en el qual es preveia un eixample ideal, una mica a l'estil Cerdà.

Amb la davallada de la marina i del comerç transoceànic, Lloret sofreix un estancament. És cap

als anys trenta que, a remolc dels estiujeants barcelonins, es comença a parlar d'urbanitzacions amb xalets sobretot cap al sector de Sa Caleta i a sota del turó de l'Estelat. La Guerra Civil ho interromprà.

El moment clau de la transformació vindrà a partir de 1950, amb el turisme. Les antigues cases senyoriales aniran caient i es convertiran en hotels i instal·lacions de serveis. Les vinyes seran urbanitzades i quan s'acabin les vinyes, el bosc. Fins i tot, ben aviat, els especuladors del sòl generaran una oferta superior a la demanda. Part del paisatge s'haurà malmès per sempre. Amb pocs anys la vila creixerà cap a l'interior, sorgint els barris de Mas Carbó, Mas Baell, el Molí i Puig Ventós, i, a la vegada, s'enllaçaran les edificacions del nucli urbà central amb les de la zona de la platja de Fenals.

Bona part de l'evolució urbanística es féu amb un Pla General de 1966, imprecís i interpretat a gust del consumidor. Amb aquesta base van néixer amb més facilitat algunes de les 34 urbanitzacions aprovades entre 1961 i 1978 que sumaven globalment unes 1.200 hectàrees. Un assaig de nou Pla efectuat el 1973 no fou ben rebut, per restrictiu (!). Tot

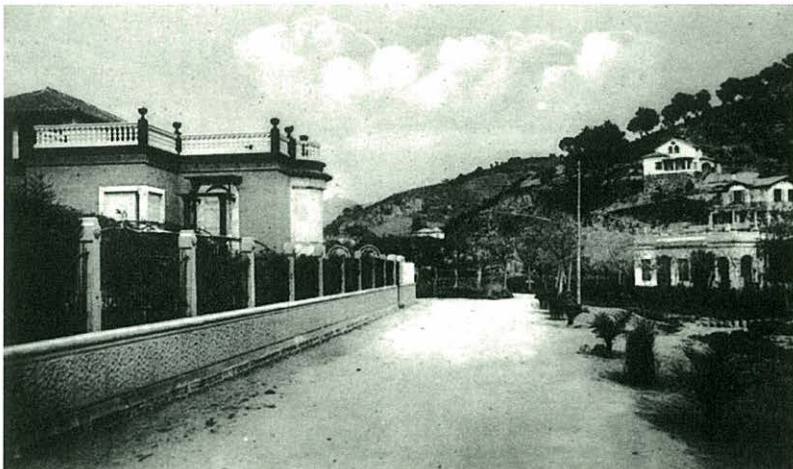
just iniciada l'etapa democràtica (1979) s'emprengué urgentment la Revisió i Adaptació del pla vigent —d'acord amb la Llei del Sòl de 1976—, tot i que l'aprovació del nou Pla no arribà fins al 1985. Lloret obtingué, llavors, una eina de treball més seriosa. Però les urbanitzacions encara continuarien —i no sempre amb encert— fins a motivar un anguniós crit d'atenció per part del Demall (grup de defensa del medi ambient) en forma de simposi celebrat els dies 2, 3 i 4 de desembre de 1991.

Actualment hi ha una certa crisi de la construcció —deguda a molts factors, especialment econòmics—, cosa que es nota per la davallada del nombre de permisos d'obres concedits durant l'any.

Permisos d'obres concedits per l'Ajuntament de Lloret

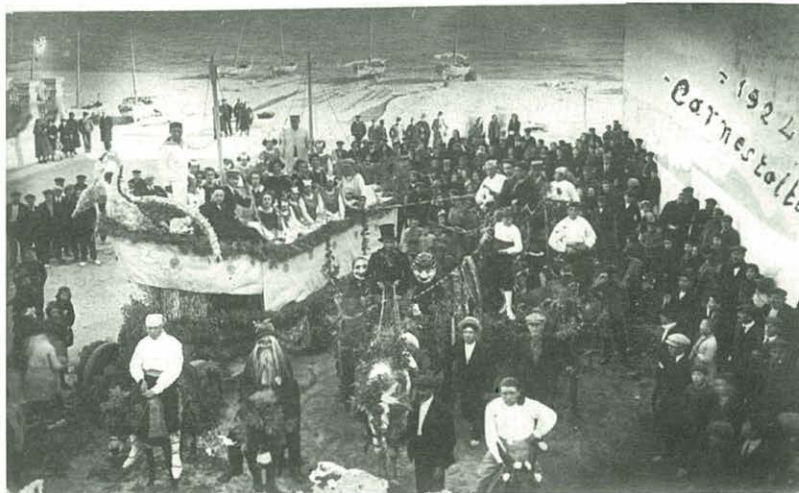
Any	Nombre de permisos
1980	306
1981	440
1982	405
1983	430
1984	482
1985	517
1986	489
1987	559
1988	491
1989	512
1990	453
1991	351

L'urbanisme de xalets i residències distingides dels anys vint i trenta. Ara només és història.

LES FESTES

39

El Carnaval de 1924, al barri de "La Nyerra".

92

Les festes són, una mica, l'indicatiu del tarannà del poble. La seva evolució s'aparella amb els canvis soferts per la societat. En el segle XVI hem vist un poble eminentment religiós, que en tenia moltes, encara que, sovint, reduïdes a la celebració litúrgica en honor del sant. Amb el temps, la introducció de música i, sobretot, de sardanes, convertí l'anada a cada ermita en un autèntic aplec.

L'antic aplec de Sant Quirze es va recuperar durant uns anys, però no ha tornat a arrelar, de moment, prou. El de Sant Pere del Bosc s'ha restablert, però en el mes de novembre en comptes del primer de maig. A Santa Cristina s'hi continuen celebrant dos grans aplecs: el dels Perdons i el de l'estiu, centrat en la processó marítima, l'ofici i el

típic estofat ofert als mariners. També es manté bé el de la Mare de Déu de les Alegries, del 8 de setembre, amb sardanes. En canvi, la tradicional trobada del set de gener en aquesta ermita —antiga parròquia de Sant Romà— s'ha passat al mes d'abril, al voltant de Sant Jordi, amb el nom de Festa del Traginer.

L'activitat turística aconsella reduir la Festa Major d'estiu a la diada de Santa Cristina i potenciar la Festa Major d'hivern —de Sant Romà—, que permet més dedicació dels lloretencs. És curiós que l'antic patró lloretenc era Sant Romà soldat, amb la festa el 9 d'agost, i es diu que els lloretencs van canviar-la pel dia 18 de novembre —Sant Romà diaca— perquè, si no, les dues festes

majors eren massa pròximes i els convidats es quedaven d'una per a l'altra.

D'un temps ençà, alguns barris de Lloret també han volgut tenir la seva festa major. Són el de Puig Ventós, el del Molí-Mas Vilà, el dels Pescadors, el de Fenals, la plaça del Mil·lenari, la del Carme i, encara, alguna urbanització. De fet, la festa del Carme havia estat antigament dia de fires, a Lloret. I als anys setanta, celebraven la diada els veïns del carrer del mateix nom abans que els de la plaça.

A nivell oficial, les antigues festes imposades s'han canviat per la Diada de Catalunya —Onze de setembre—, celebrada des de 1977, primer

en sentit unitari i contingut polític, ara ja com una festa normal.

L'aplec de sardanes del primer de maig, instituït l'any 1968, és una mena de trobada multitudinària a Santa Cristina, de tot el sardanisme, sobretot comarcal.

Els Carnivals a Lloret havien tingut força importància als anys vint. Ara s'han recuperat i el conjunt de carrosses i comparses és cada any més espectacular. Tenen, també, una certa vistositat la festa dels Reis, amb la cavalcada, la de Sant Antoni, amb la desfilada dels Tres Tombs (abans, amb ball al Sindicat), la de Rams, amb la benedicció de palmes i palmons, la de Pasqua, amb les cantades públiques del cor "Unió Lloretenca", la de Sant Joan, amb les revetlles i fogueres, la de Nadal, amb el concert tradicional a l'església... Abans, hi hauríem

afegit la festa dels paletes (Sant Antoni), la dels fabricants del tèxtil (Sant Antoni Ma. Claret), la de Sant Sebastià, pròpia de la Germandat de Socors Mutus, la de Sant Cristòfol, amb benedicció de cotxes a la plaça Espanya i, a vegades, ball al garatge Pujol...

No hem d'oblidar, tampoc, en aquest recompte, aquelles celebracions nascudes d'algunes efemèrides importants que, sovint, s'han traduït en actes al llarg de tot un any. Esmentem el Centenari de "Marina" (1955), el Mil·lenari de la vila (1966) i la proclamació de Lloret, Ciutat Pubilla de la Sardana (1971).

La Festa Major de 1909, amb dos envelats i els llaguts de la processó marítima a punt de sortir.

Festa Major d'hivern de 1991 : Lloret estrena gegants. El pescador i l'estrangera resumeixen les primeres èpoques de turisme.

La Festa Major

"Era la una de la tarda i les campanes de l'església parroquial, llançades al vol, repicaven amb el seu espinguet portador d'alegria als cors de tots els lloretencs, grans i xics : Ning-nang, ning-nang, nang!" I dalt del campanar d'una vellura notablement patinada pel temps, la seva punxa refilada semblant a la d'un llapis enorme que volgués escriure en el cel mateix, les campanes saltironaven de goig com si fossin criatures baladreres, en saber-se a la vigília de la Festa Major : Ning, ning, nang !..."

(Feliç Serra Mont : "Animes vincladisses" (novel·la), Llibreria Catalònia, Barcelona 1929.)

Bibliografia

AIRES LLORETENCIS.
Quinzenari, 1933-36.

ALCOY PEDRÓS, ROSA. *El cementiri de Lloret de Mar*, Ajuntament de Lloret de Mar, Col.lecció Es Frares, 1990.

ARBÓ, CARLES I MELÉNDEZ, RICARD. *L'activitat econòmica a Lloret de Mar*, Ajuntament de Lloret-Caixa de Girona, 1989.

DOMÈNECH MONER, JOAN. *Cinquanta anys d'esforç turístic a Lloret de Mar*, Ajuntament de Lloret, 1982.

DOMÈNECH MONER, JOAN. *Història dels casinos de Lloret*, Club Marina-Casinet, Lloret, 1982.

DOMÈNECH MONER, JOAN. *L'ensenyament a Lloret de Mar, 1599-1936*, Club Marina-Casinet, Lloret, 1991.

EL DISTRICTO FARNENSE,
setmanari, 1893-98.

EL PORVENIR, setmanari, 1896-97.

FÀBREGAS BARRI, ESTEVE. *Lloret de Mar*, Ed. Selecta, Barcelona 1959.

FÀBREGAS BARRI, ESTEVE. *Dos segles de marina catalana*, Ed. Selecta, Barcelona, 1961.

FÀBREGAS BARRI, ESTEVE, *20 anys de turisme a la Costa Brava*, Ed. Selecta, 1970.

FÀBREGAS BARRI, ESTEVE, i REBOLLO TIBAU, CARME. *La cultura tradicional i el parlar de Lloret*, Lloret 1989.

PONS E., TOLEDO A., LLORENS J.M. *El recinte fortificat ibèric de Puig Castellet*, Diputació de Girona, 1981.

PONS GURI, JOSEP MARIA. *El llibre de Santa Cristina de Lloret*, Barcelona 1977.

ROIG I RAVENTÓS, EMERENCIÀ. *La marina catalana del vuitcents* Editorial Barcino, Barcelona 1929.

SALA LLOBERAS, JOAN. *La gent de mar a Lloret*, Ajuntament de Lloret, 1986.

SALA LLOBERAS, JOAN. *La gent de mar a Lloret II, Anècdotes i fets*. Ajuntament de Lloret, 1990.

SALA LLOBERAS, JOAN. *La costa de Lloret*, Club Marina-Casinet, Lloret, 1990.

VILA BOTA, MARIA DEL VILAR. *El poblat ibèric de Montbarbat*, Publicacions del Museu Municipal, núm. 1, Lloret 1981.

VILÀ GALÍ, AGUSTÍ M., *Les nostres veles I*, Ed. Confraria de Sant Elm, Lloret, 1984.

VILÀ GALÍ, AGUSTÍ M. *Les nostres veles II*, Ed. Confraria de Sant Elm, Lloret, 1985.

VILÀ GALÍ, AGUSTÍ M. *Navegants i mercaders*, Club Marina-Casinet, Lloret, 1989.

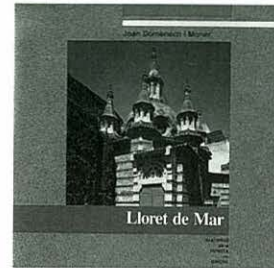
Agraïments

Aquest llibre —tot i la seva simplicitat— és conseqüència de la recopilació de dades feta al llarg de diversos anys a partir d'arxius —públics o particulars— i d'altres publicacions. Per tant, el nostre agraïment als encarregats o propietaris dels primers i als autors de les segones. També hem de fer explícit el reconeixement a tots aquells que, des de fa temps, coneixedors de les nostres afeccions, ens han anat facilitant fotografies, algunes de les quals ara ens han pogut ser útils. També als funcionaris municipals que han aportat informació estadística recent i, en general, a tots els qui, d'una manera o altra, ens han ajudat.

Procedència de les fotografies i il·lustracions

Practicament totes les fotografies d'aquest llibre pertanyen a l'autor, ja sigui perquè són fetes d'ell o perquè formen part del seu arxiu. En aquest darrer cas tenim interès a esmentar els fotògrafs que n'han estat els autors a través dels temps, bàsicament els senyors Emili Martínez, Ernest Xifra, Francesc i August Mas, Josep Trull i Josep M. Arpí. Hi ha algunes reproduccions fotogràfiques, però, que volem precisar d'una manera especial perquè es deuen a la gentilesa d'unes persones concretes. La de la pàgina 42 es deu a la família Durall Ràfols, dues de la pàgina 43 a la família Sabench i als hereters de J. Amorós, la de la plana 44 a la família Maruenda-Boadas, la de la p. 45 a Càndid Reguera, la de la p. 53 —de Karl Lang— a Maria A. Comas, les de les pàgines 64 i 65 a Lluís Parés i Pere Bosch, la de la p. 68 a Onofre Gispert i una de la p. 83 a la família Arpí. La de la pàgina 90 és de Fabregat. Hi ha fotografies que procedeixen d'altres publicacions: la de la pàgina 62, de *La Vanguardia* (2-2-67), la de la p. 84 —E. Martínez— de la revista *Tramuntana* i la de la pàgina 88 de la revista "*Lloret Gaceta*". La foto de la plana 34 reproduïx un ex-vot de la col·lecció de l'Obreria de Santa Cristina,

magníficament restaurat per Josep Maria Barba Tarafa. El document reproduït a la plana 37 pertany a l'Arxiu Històric Municipal de Girona. Pel que fa als gravats, el mapa de la plana 4 es deu a Salvador Oliva, la piràmide d'edats de la pàgina 11 és treta del llibre d'Isabel Salamaña "*La Selva*", el planell de la p. 13 del treball d'Enriqueta Pons, J. M. Llorens i A. Toledo "*Le hameau fortifié du Puig de Castellet*" publicat a "*Documents d'Archéologie Meridionale*", els de les pàgines 15 i 17 es deuen als Serveis Municipals de l'Ajuntament de Lloret, el de la plana 33 ens ha estat facilitat per Joan Sala Lloberas i el de la pàgina 35 és tret del llibre "*Lloret de Mar*" (versió castellana) d'Esteve Fàbregas i Barri.

Quaderns de la Revista de Girona

és una publicació de periodicitat bimestral dedicada exclusivament a temes de les comarques gironines. S'estructura en dues sèries, que es distingeixen pel color de la portada i per les planes interiors: Guies, en vermell, i Monografies locals, en verd. La primera és dedicada al tractament de qüestions d'abast general relatives a la història, l'economia, la cultura i les tradicions. La segona vol anar oferint una panoràmica sobre el passat i el present de les ciutats i dels pobles gironins, amb especial atenció a l'època contemporània.

Monografies locals

Títols publicats

Cornellà de Terri
per *Jaume Portella*

La processó de Verges
per *Jordi Roca*

Anglès
per *Pau Lanao*

Sant Feliu de Guíxols
per *Àngel Jimènez*

Llagostera
per *Dolors Grau*

Castelló d'Empúries
per *Miquel Planas*

Tossa
per *Jaume Lleonart i
Maria del Pilar Mundet*

Palamós
per *Rosa Maria Medir i
Carles Sapena*

Besalú
per *Joan López*

Les Planes d'Hostoles
per *J. Campistol, J. Canal i
M. Soler*

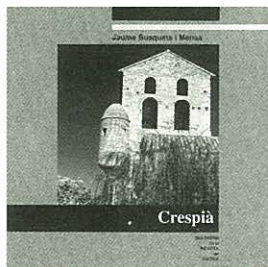
Agullana
per *Enric Tubert*

Olot
per *Jordi Canal i Morell*

**Llegendes i misteris de
Girona**
per *Carles Vivó*

Palafrugell
per *Xavier Febrés*

La Jonquera
per *Albert Compte*

La Cellera de Ter
per *D. Pujol i Ll. Llagostera*

Cassà de la Selva
per *E. Bagué, O. Gutiérrez,
J. Carreras*

Hostalric
per *M. Duran, J. Juanhuix i
R. Reyero*

Figueres
per *Alfons Romero i Joan
Ruiz*

Crespià
per *Jaume Busquets*

Lloret de Mar
per *J. Domènech*

Propers títols

Santa Coloma de Farners
per *J. Mestre i J. Cases*

Puigcerdà
per *S. Bosom*

Guies

Títols publicats

**Els jueus a les terres
gironines**
per *Ramon Alberch i
Narcís-Jordi Aragó*

**Rutes d'art sacre
(1939-1985)**
per *Josep Maria Marquès*

**Les havaneres,
el cant d'un mar**
per *Xavier Febrés*

Els estanys eixuts
per *Josep Matas*

El món del suro
per *S. Hernández i Bagué*

El Ter
per *J. Boadas,
J. M. Oliveras i X. Sunyer*

Trens i carrilets
per *Josep Clara*

Canvistes i banquers
per *Narcís Castells*

**Màgiques, pors i
supersticions**
per *Carme Vinyoles*

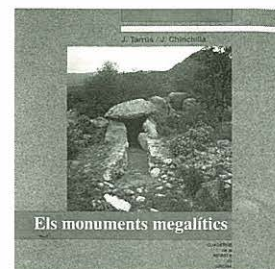
Els volcans
per *Josep M. Mallarach*

Els indians
per *Rosa Maria Gil*

**Els Pirineus,
del Puigpedrós al
Puigneulós**
per *Josep Clara*

Cristians de Girona
per *Josep M. Marquès*

L'estany de Banyoles
per *M. Coma i J. Gratacós*

Els rellotges de sol
per *Miquel Gil*

Els maquis
per *Josep Clara*

**Els monuments
megalítics**
per *J. Tarrús i J. Chinchilla*

Propers títols

La farga
per *Jordi Mascarella*

La present monografia pretén ser una síntesi actualitzada de la història lloretenca, amb algunes aportacions noves. L'extensió del llibre i de cada capítol, tal com s'ha dit moltes vegades, no permeten aprofundir ni abastar tots els temes. Es persegueix, doncs, oferir una panoràmica general, prou suggerent perquè desperti l'interès de conèixer més coses i, sobretot, les ganes de contribuir a revaloritzar aquesta història i de participar en la seva continuació.

Joan Domènech i Moner va néixer a Lloret l'any 1943. Estudià a la Normal i al Col·legi Universitari de Girona i a la UAB, i s'ha dedicat a l'ensenyament i a la investigació i divulgació de la història. L'interès per fomentar la cultura el portà un temps a la política. Actualment, fidel al compromís de combatre la despersonalització de les zones afectades pel moviment turístic, continua lluitant a través d'entitats culturals i cíviques, tant de Lloret mateix com de la comarca.

MONOGRAFIES LOCALS

Diputació
de Girona

Caixa de Girona